

شورا

عدد ۱۳ * سنه ۱۹۱۲

۱۳/۳

محرری: رضا الدین بن فخر الدین
ناشری: «م. شا کر م. ذا کر رامیفلر».

مندرجہ سی :

- محمد مہدی سنوسی .
قرآن ترجمہ سی حقندہ .
توفیق احسانی .
طوفان مسئلہ سی حقندہ .
عالمجان الادریسی .
فنی اوکو . علی رفیقی .
تورکستان چینی تورکری
ن . ع . طوغرو .
فلسفہ عقلمہ دن علم روح
زینت اللہ ہمیدی .
قاسم (خان کرمان)
احوالندن . ع ۲ .
بنی آدم ننگ عمر طبیعیسی
حقندہ .
محبوب جمال آتچورینا .
یلر، آیلر و کونلر .
حسن علی .
«تسهیل البیان فی ترجمہ
القرآن» حقندہ .
میرایوب طالبوف، نورملی
محمد علیوف .
تربیه و تعلیم :
«مشق اوبرہ توچیلر ایچون
یولباشچی» - حسن علی «ناتار
علملری حقندہ» - ذا کر الخائف
مراسلہ و مخابزه : اورنورغ
و یاشما اورگاج دن .
اشعار : مجلس، نومانلی کیچہ
توغان آی، شکایت و «طبیعت
اشقوبی» .
مطبوع اثرلو : حرف و املامز .
مشق دنتری ، اللغة العربیة .
طبیعت ایچندہ ، اوسه لکیر
دنیا سی ، فقیر نیرمه نچی اوغلی
محمود و چوچوقلرمز .
حکایہ لر : «اوطوش ننگ زورسی»
عبدالله سامفی «بیرجرووی»
مارالله نجم الدینفی .
غونچاروف .
روسلرننگ مشهور محررلندن .

«شورا» نىڭ بىر نېچە عددلىرىدە «كافىيە خەتتە» سىرلۇخە سى ايلە مقاله باسلوب كىلەدر. بو مقاله نى مېن بېك لذت و نىشاپ ايلە اوقوب كىلەمن .

بورونقى زىمانلار ايسكى مىدرسەلر دە عرب تىلى اويرونەمز دىب، كافىيە كىتابى نىڭ جومباق قىيلىندىن اولان عبارتلارنى يادلاپ، بوزلەپ مكلەپ شا كىرلەرنىڭ ۵-۱۰ يىل غىزىر عەرلرى ضايغ اوتىمكە ايدى . مىدرسە ايلەسى قارىت خىزىننىڭ «مطالعه» سى كافىيە اوفوغانەغىنە «چىققان» بولسە اش بىندى، كافىيە ايكى مقدس كىتاب صورىندە شا كىرلەرنىڭ قولينە ئوتىرلا ايدى . ملا جامى نىڭ اللە نىندەى كرامات صاحىبى بولويده كافىيە شرحن مقدسك در جەسىنە چىقارپ، متن ايلە شرحنى بولغاب اوفو فرض حكەن آلا ايدى . سوڭقى ياق چىتىن كورب قالدىغىز شو حاللارغە بىزنىڭ اچمىز بىك پوئىب يورمكە ايدى . عالەمجان الادرىسى جىنابلىرى طرفىندىن كافىيە كىتابى انتقادكە آلنوب قلم اوچى ايلە چانچىكە لەنە باشلاغاننى كورگەن سوڭ فوانچەز فوئىمىزدىن توڭلدى . اللە نىندەى، اوچ قايتارلغان توسلى بولدى .

عالەمجان ائىدى روسىيەدن كىتكەلى دورت بېش يىل بولوب، بەلكى موندەغى الشنودن خىرى از بولور . موندە دورت بېش يىل اچىندە توكل، بىر- ايكى يىل اچىندە مکتەب مىدرسە و اوقوتو عالەمىندە زور اوزگەرش بولوب تورادر . مونداغى اوزگەرش تولقنلرى توڭل شرح عبداللە ايلە كافىيە و شرح موللالارنى، حتى حىسن المشرب، استىفناح فوانىن النحويە و استىكمال لىنيە اللە قاچان اوقوتو عالەمىندىن چىقارپ تاشلادى . موندە غىرب طرفىندەغى پىداغوغىيا عالەمىندىن ايسكەن خوش جىللىر، تىرتىب سىز- نىسىز يازلغان علم جىئونقلرن مکتەب و مىدرسەلر عالەمىندىن چىقارپ كولى بلەن كوكىكە اوچردى . عالەمجان ائىدى، گە بىلدەرىن دىگەن سوزم: اوقوتلوى تىوشىسىز دىب كورسەتلىگەن كافىيە نىڭ روسىيە مىدرسەلرىدە بازارى بىندى، اونى موندە اوقوتوچى يوق . بولور ايدى بىلكە، لىكن اوقوچى بىندى . سانلرى بىك از بىر نېچە ايسكى مىدرسەلر دە اوقوتىلسە اوقوتلادر، لىكن اولر خطابىدن و ھىدايتىدن جاياولەپ قاچقان خلق بولور .

شو سوزلردىن - عربىيە اوقوچى ازباغان ايكەن دىيە آڭلاشلماسون . عربىيە اوقوغە رغبت بورونقى فالىنچە تور، ائىمال بورىقىندە ارتق بولور . لىكن عربىيە نامنە كىتاب و قولعد اوفو توڭل، بەلكى توغرىدىن توغرى تىل اوقو مطلوب بولوب تور . موندە حاضر عربىيە نىڭ مەقتور بولوب تورغان زىمانى :

بورونقى كىتابلار رغبتدن توشىدى، اولرنىڭ اورنىنە «دروس النحويە» و «اعراب» اسەلى كىتابلار كىچىدى . بولردە بارى بىر- فاعل نىڭ مرفوع، مضاف الينە نىڭ مجرور ايكەن گىنە اويرونەكلارنىڭ فائىدەسىزدرلر . بىزگە مەنا ھەم عرب نىڭ تىلن اويرونە تورغان، توركى بالالارنىڭ ايكى يىلدە مطالعەسىن چىقاروب، سىويەشە بىلگە اقتىدار بىرە تورغان اصول و كىتابلار كىرەكدر . دارالخلافتە، علم اوچاغىندە تورب شو خصوصە يازوڭزىنى كوز ياشى ايلە اوتىنەمن .

معلم: حىسن على .

تىل يارىشى مقاله لرى آراسىندە ايكى ايكى ايكى ماتور و طىبىعى چىققان، ھەم ايتىمىچە، كوچانمىچە يازلغانى يەش بىرنچى مقاله اولوب حاج احمد ائىدى رامىيىف ئىكدر . بوندىن فاللا كوزلار گى ۷ نچى (بىدىنچى) مقاله اولوب ياراللە الولى ائىدى نىڭدر . مونە بو ايكى مقاله نى اختىيارسىز، گوزل دىب اعتراف ايدلەدر . بونلر سادە يازلغانلر . بونلردەغى ماتورلىق، كوچلانوب وازلانوب گىنە طابلىمى . «بو ماتور ائىدى! شوڭا، كون ائىدى! بوندىن گوزل بولو ممكەن توڭل!» دىب كوڭلىنى تىزگىنلاڭدە حاجت يوق . ۲۹ نچى مقاله (عبدالمجىد غفورى ائىدى نىڭ) اوزوك اوزوك ايتىوب آلغاندە ماتور بولسەدە ھوما قاراغاندە ئىللە نىچوك . شوندى حىياتپوروز قىزنىڭ سىبىسىز نىسىز ئولوب كىتوى غىر طىبىعى كىنى طويولە . بىلكە بو مقاله گە تىوشلى قىمتىن بىرە آلەى ترغانمەن (*). اويلە ايسەدە امضاسى ياشرىن بولغاندە، بىلكە تاثيرى كىمراك بولغان بولور ايدى .

۱۰ نچى مقاله (عبدالكرىم سعىدى نىڭ) ۲۲ نچى مقاله (احمدجان بىكىتىمىز نىڭ) ۵ نچى مقاله (ع . تىپال نىڭ) ۹ نچى مقاله (عبدالرشىد اسماعىلىف) ھەم ۱۳ نچى بونلر ناچار توڭل . چىبارلر . لىكن قايسون قايسوندىن تفصىل ايتارگە ائىدىم . ۳۰ نچى مقاله (احنىف طاك آطراف) نىڭ باشدەغى بىر نېچە يولى، ھەم كوكن سىلى بىر آق نرسە ائىدى، چىمىزنى تصوير، چىمىزنىڭ بعض سوزلرى چىبار بولسەلر دە؛ موضوعى، طويدىروب بىترگان «اويقو» بولووى ماتورلغىن كىمەكەنلىكىدىن ھوما قاراغاندە پارلاق چىقىمى .

(* روحانى و جىسمانى لطافت و خصوصىتىلرە، طوپاس و قىيا ايرىردىن آيرلا ترغان خاتونقۇزدەغى روحانى و جىسمانى جىمال، عشق مىسئەل لرىمى گوزلراك؛ ئىللە آغا ترغان سوزلرى، تىربەنە، شاولى، كويلى ترغان آخاچلىرى، ساچكلىرى، سايرار قوشلىرى، دولقنلى دىگىزلىرى آيلرى يولدىلرى، بىوك و منىظم قانۇنلرى ايلە عالم طىبىعت مى گوزلراك؟ بونى ھىمشە حل ايتە آلغانم يوق اللى . ھەم، قىرلىرىيە، آنا، طوطا، سىنگل، ھەم، خالە لاسنا لىرىن، آنلرنىڭ نازك مەبىتلرىن كوررگە مىسىز بولغىنا نلق و اول سعادىدىن مەروملغىم سىبىلى بويلە مىسئەلر قىرلىرىنە چاچاق . آشنالغىمە آن .

۱ ايول - ۱۹۱۲ سنه

رجب ۳۰ - سنه ۱۳۲۰

شورا دىمىر والو غى حادىلىرى

محمد مەھمۇدى سىنوسى (۱)

و خاتونلارنى دە انجىل ياكە تورات اوقوب كلىسە و سىناغو- غلرغە دوام ايتىدىكلرى حالده مەرلرى بويىچە مەبەت و الفت اوزرىندە ياشامكلرى واقع و اثباتلى حاللردندىر. روسىيە اسلاملىرى اوچىوز و بو قدر سنه لردن بىرلى روسلر ايله هر تورلى معاملەلر قىلۇب طورلرر بوگا ايسە دىنلرى مانع اولماز. شونىڭ اىچون بو معنا ايله اولان « اتحاد اسلام » نى فرىنكلر عىب قىلورغە و آندىن قورقورغە دىگىل بلىكە قدرلردن كىلىسە بوگا ياردم ايدىرگە هېچ اولمايدىغىنە بونى مكره كورمازگە تىوشلى.

اوچونچى معنا ايله اولان « اتحاد اسلام » نىڭ نىگىزىنى اسلام دىنى صالحلىش ايسەدە نىچوندىر بوگا مسلمانىلر هېچ وقتدە اهمىت وىرمامىشلر و مەلگە قوبامىشلردىر. اگىردە بو كوندن باشلاپ قوياچق اولسەلر بو كونكى حكومتلرنىڭ سىياسى منفعەلرىنە اصلا خلاف كىلمەيچكىر.

اسلاملر اىچون مەھمۇدى اولان سىياسى اتحاد مەمكىن اولمايدىغى حتى بونى خىياللرغە كىتورمك درست كورلمايدىكى حالده اجتماعى اتحاد مەمكىن ، بونىڭلە برابر هېچ كم اىچون ضررلى اولمەيچقىر. اسلام دىنىدە هچ فرض اولمىقنىڭ معلوم سىبلردن بىرى (غزالى كىبى اجتماعى عالەلر بىيانىنە كورە) اسلاملرنىڭ اجتماعى اتحادلرى ايدى. بوندىن مقصود ايسە (يوقارودە مە سوبلادك) باشقىلرغە ضرر كىتورماز شرطى ايله اوز آرالىرىدە رعابت و معاونت ايدىشوب طورمىقندىن عبارت اولان « اخوت » در. اگىردە مسلمانىلر اجتماعى

شونىڭ اىچون بىر يوزىندە اولان بو كونكى مسلمانىلر اوشبو طوغىرودە گىناھلى اولسەلر كىرك. مسلمانىلر اگىردە دىنلرى حقىدە كىناھكار اولمىقندىن وكونلرنىڭ بىرىدە مەسئۇلىت آستىدە قالمىقندىن خوف ايتسەلر، دىن بابىدە تورلى يوللرغە ايرىلمازغە و: « ان الدىن فرقوا دىنهم و كانوا شىعالست منهم فى شىء » تەھدىدى آستىدە كىرمازگە ، كىتاب و سنت تەلىماتىدىن چىت كە چىقمازغە تىوشلى. ايشتە سىنوسىلرنىڭ مقصدلرى و مەرلرى بارىچە قىلمىش خىدمەتلرى اوشبو مەنئادە اولان « اتحاد اسلام » دن عبارتدۇر. بونلر اوشبونىڭ اىچون اسلام دىناسىدە اولان مەھبەلرنى توحىد ايدوب اسلام دىنىنى سلفى عصرىدە اولان حالىنە قايتارغە وبتون اهل اسلامنى بىر هىئت شكىلىنە قوبارغە طرىشورلر. بو معنا ايله اولان اتحاد اسلامنىڭ سىياسەت ايله هېچ بىر مەناسەتى يوق بلىكە صرف دىنى بىر شىدىر. شونىڭ اىچون بو اتحادنىڭ چىت نوملرگە تەلقى يوق. بو معنا ايله اولان « اتحاد اسلام » ، مسلمانىلر نلرنىڭ اوزلرى اىچون صرف فائىدە دن عبارت اولدىغى كىبى، گوزل اخلاق و حسن معاملە كىبى فضىلنلر بونىڭ شرطىدىن اولدىغى اىچون چىتلر اىچون دە مەلۇب بىر نرسەدر. استانبول شەرىدە تورك ياكە دىمشق شەرىدە عرب عائلەلرنىڭ ايرلرى مەسجىدلرگە بوروب قرآن ايله مەل قىلدىلرلى

(۱) باشى ۱۲ نچى عددەدە.

ليكلرينڭ جزاسىنى ويردى» ديپورلر ايدى. حالبوكه بونلر طهارتسىز يرگه باسماقنى صافلانۇچى وهر برى ده اهل السنه و الجماعه فورماسى ايله كىنوچى، چالمالى و جبهلى مرید و درويشلر، مرشد و ايشانلردن عبارت بر عسكر ايدى ومع ذلك قطعى صورتده منہزم اولدیلر. تعليم كورمىش عسكلر و ياكى فوراللر قارشوسنده كرامانلرنڭ اش اجرا ايدە آلمادقلىرىنه اوشبو واقعه دليل اولمشدر.

آروپا هنرىنى، صناعت و علمىنى تاما آلمادىقى حالده آنلردن اوز اوزىنى صافلامق فكرينه كروى مھدى سنوسىنىڭ الوغ بر خطامىندن ايدىكى معلوم. زيرا آورو-پالولر فوراللرى كى قوراللر همده آنلرنڭ عسكلرى قىلىندى تعليم كورمىش عسكلر اوامادىغىندە آنلرغه قارشو طورمق ممكن اولمىه چىغنى هر كىم آكلاسە كرك.

مھدىنىڭ مذكور مغلوبىتىنى شىخلىر و مرشدلر، اطرافده اولان «اخوان» دن ياشرمق قىلىندە اولدیلر ايسه ده بو حال، گىزلنه چك فاجعه لردن دگل ايدى. شونڭ اىچون بو ماجرى مھدى سنوسى اىچون، توزاتمك ممكن دگل بر ضربه اولدى و خلقلرده «سنوسى» لىكن، آرتق اش كورلمىه چىگىنه ايمان كىتوررگه باشلاديلر. بوندىن صوك مھدى سنوسى، غم واضطراب اىچىندە عمر سوروب آخرنه كىرنىن وفات ايتدى.

دوقتور ميرزا محمد مھدى خان جنابلرى مھدى سنوسى حقنده اوشبو سوزلرنى يازمشدر:

«مھدى، افراط درجه ده نقوى و دىندار بر ذات اولوب كيوم سالومنده، معيشتنده اصلا تكلفى يوق ايدى. بو كونكى سنوسىلر توقوز ميايون مقدارنده اولدىغى ظن قىلىنور. ۱۲۹۵ هجرىده ايدى اوشبو آدمنى زيارت ايتمك قىلدى ايله سفرگه چىقق. اوزاق وقتلر يوروب و كوب مشقتلر كوروب آخرنده حضور شريفلىرىنه بولقدق. كوب مرتبه صحت و مجلسلرنده اولدى. عقللى و تدبىرلى همده چتهد بر آدم كوردى. اهل اسلامده اولان مذهبلىرى بىرلشدرمك حقنده اجتهادى كامل ايدى».

بعضيلرگه كوره: «سنوسى» مرا كىش ياقىننده بر تاغ اسمى اولوب، محمد سنوسى شونده دنياغه كىلمش و شوگا نسبت ايله «سنوسى» ديه مشهور اولمشدر.

جهتدن اتحادتشكىل ايتسه لر فكرلر ينىڭ كمالات كسب ايتمىگىنه، دىننىڭ سياست قورالى ايداوب طو تلمقندن فور تلمقىنه، اقتصادى اشلر ينىڭ نظام دائره سنده بورمىگىنه، مملكتلر ينىڭ معمور اولمىگىنه، تشويشلى سياستلردن يراق طوروب بايلىق و خوش معيشتلرگه ايرشمكلرىنه سبب اولور ايدى. بويله حاللردن كىلر سياسى ضرر كوره چكار عجباً؟!

* * *

توركيا حكومتى اوزىنىڭ الوغ ولايتلر ينى غائب ايتدىكىندن مھدى سنوسى اوشبو دولتمڭ انتباه ايتمىه چكى و آياقغه باصا آلمايه چىغى فكرنده اولوب توركلر حقنده اخلاصى سونهش و آناسى محمد سنوسى فكرينه موافقت ايتمشدر. حالبوكه بو حركتى، الوغ بر خطالقدن عبارت ايدى. زيرا اوشبو بيوك آدم و داهى، شول وقتدهغى توركيا حكومتى ايله توركلرنى بر بىرنىن ايرمامش بلىكه هر ايكىسىنى بر شى حساب ايتمشدر. اكرده مھدى سنوسى اوشبو ضعيف حكومتنىڭ بعض توركلر ينى خصوصى صورتده اوله رق اوزينه دعوت ايدوب ده هنرلردن، علملردن، فكر و درايتلردن استفاده ايتمك يولينه كرمىش اولسه ايدى خياللرىنه كامامش و دوشلرنده كورمامش نرسه لرنى قولده ايتمش اولور ايدى. بو وقتده افريقا قطعسى آروپا حكومتلى آراسنده تقسيم ايدلمامش اولدىغىندن مھدى سنوسى اىچون بتون افريقانى اوزينه تابع قىلىق و كوپلى بر حكومت تشكىل ايتمك ممكن اشلردن ايدى. حالبوكه سنوسىلر طرفندن، بتون دنياىنى كرامات ايله فتح ايدمى چكى كوتولمىكده اولان مھدى، «زند» زاويه سى ياننده آزغنه فرانسىلر ايله صوغشورغه كرىدىكىندە فاحش صورتده مغلوب اولدى. اوز يورتنده و طبعى استحكاملرغه اشقلانوب صوغشدىغى حالده چىتىن سفر ايدوب كىلمش و آرمىش فرانسىلرغه آزغنه اولسه ده چدامادى.

اكرده سنوسىلر، بىللىرىنه قايش باغلاب، باشلىرىنه اشلاپه كىوب يوروب چى مسلمان ياشلردن عبارت اولسه لر ويا كه مکتبلر و درسلىرى نظام و ترتيب كه قويارغه، بالالرى اصول ايله اوفوتورغه نىوشلى ديه دعوى ايدوچى فرقه لرگه انتساب قىلسه لر ايدى، فرانسىزغه قارشو طوراً آلمادقلىرى گناهارى شوملغىندن كورلور، «الله تعالى بونلرغه دىانتسىز-

مقاله:

قرآن کریم ترجمه سی حقنه.

XVII

قرآن ترجمه سی حقنه اهل قلم یکی طرف اولوب
بری ترجمه فی التزام ایتدی و ایکنچیسیده آکا قارشو
اظهار نفرت قیلدی. ادب قاعده سی ایله مناظره وقتنده
ایکی مقصدنک بولوی ضروردر. بری خصمنک دلیانی
جرح ایتمک و ایکنچیسیده مطلبنی اثبات قیلوق. بونلر
اولگیسی ایکنچیسینه مقدم ایدلورگه تیوشلی. چونکه
خصمنک دلیلی جرح ایدلما دیکنده آنک معارضه سی همان
باقی اولور. شونک ایچون مطلبنی اثبات ایتمکن مقدم،
خصمنک دلیلرینی جرح قیلوق لازم.

ترجمه نی منکرلر «نبی مکرم نل بلدیکی حالده (؟)
کسری و قیصرلرغه عربی لسان ایله خط یازدی، تبلیغ
و آکلانوم مقصود اولدیغی حالده ترجمه گه لزوم کورمادی»
هم ده: «خلقنک نادان قالمق رینه سبب تفسیر و ترجمه لردر،
شونک ایچون اولسه کراک: - اللهم فقهه فی الدین و علمه
التأویل - حدیثی وارد اولمش» دیرلر.

اوشبو دلیلردن برنچیسیده ضعیفدر. چونکه مدنیتلری
غالب قوملرنک لسانلری ده مغلوبلرده حکم یورتمکی طبیعی.
آوروپالولر غالبلکری سببلی تورکیا و قشای کبی یرلرگه
خط و تیلاگرام یباردیکارنده - گرچه تورکیچه و قشایچه بلسه.
لرده - اوز لسانلری ایله یبارلرلر. بوندن ایسه تورکیا
و قشایده بونلرنک لسانلرینی بیلوچیلر اولوقی لازم کور.
اما تورکلر و قشایلر آوروپالولرغه یبارمکده اولان خبرلرینی
تورکیچه و قشایچه دگل بلکه آوروپالولرچه یبارمکلرندن
آنلر آراسنده تورکیچه و قشایچه بیلوچیلرنک وارلقی لازم
اولماز.

قیصر و کسرالرگه مکتوبلر یبارلدیکی وقتنده اسلاملر
قوت کسب ایتمشلر و شوکا کوره لسانلری ده غالب
اولورغه باشلامشیدی. اوشبونک ایچون مذکور مکتوبلر
عربی لسان ایله یازلمش اولسلر کراک.
قرآن بیانسه علوم شرعیه و ادبیه لرنک ده بیلنمکلری
لازم اولور. فنلر ایله تفسیرلر آراسنده منافات هم یوق.

اوشنداق استعداد و اقتدار صاحبلری هیچ وقت ترجمه
لر ایله گنه قناعت ایتمازلر بلکه علوم عربیه ایله آشنا
اولورلر و شونک واسطه سی ایله قرآن کریمنی طوغریدن
طوغری آکلارلر. شونک ایچون «خلقنک نادان قالمق رینه
تفسیرلر و ترجمه لر سبب اولدی» دییولمش سوزو جهسزدر.
ترجمه تیوشلگینه اوشبو دلیللر یاراسه کراک:

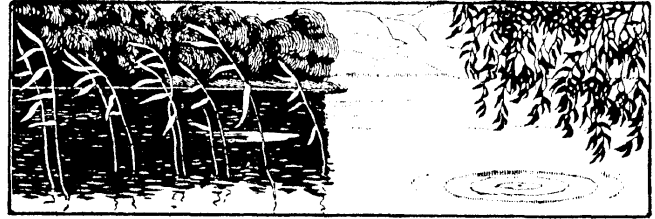
(۱) وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه لیبین لهم (ابراهیم ۴).
اوشبو آیتنی: «ما امروا به فیقهوه عنه بیسر و سرعه ثم
ینقلوه و یترجموه لغیرهم فانهم اولی الناس الیه بان یدعو
هم» دیه تفسیرلرندن، قرآننی ترجمه ایتمک تیوشلگینی
ظاهر اولور. (۲) اعربوا القرآن و اتبعوا غرائبیه و غرائبیه
فرائضه و حدوده. اوشبو حدیث ایله امتنک عالهاری
مخاطبلر. بناء علیه قرآن معناسینی بیلماوچیلرگه بونی بیلد.
رمک علما اوستنده در. بو ایسه البته قرآن معناسینی آنا
تلنده تقریر قیلوق ایله اولور.

ترجمه تیوشلگینی عقل ایله ده اثبات قیلنور. شویله:
هر ملتده معرفتی و آکا مقابل معرفتسز صنف اوله چعی
طبیعی. قرآن معناسینی بیلوچیلر اسلام ملتنده معرفتی
صنفلر اولورلر. معرفتسز صنفلرنک قرآن مضمونندن غافل
طورمقلری گوزل بر اش دگل. هر بر وجدان صاحبی
بونک ایچون متأسف اولور و قولندن کلدیکی قدر قرآن
معنالی ایله آنلرنی آشنا ایدرگه طریشور. بو ایسه
عین ترجمه در. امام افندیلر جامعلرده وعظ سویلادیکارندن
کوب آیتلر اوفورلر و خلقلرنک آنا تللرینه ترجمه قیلوب
معنالی رینی آکلانورلر. ترجمه سببلی قرآننک فصاحت
و بلاغتی یوغالمق لازم ایسه بو اش نیچون هیچ انکارسز
دوام قیلدده در؟ حالوبله ایکان بو کون: «ترجمه،
تحریفنی لازم ایتدیکنندن درست دگل، بو اش اجماعغه
خلاف» دیه سوز چیقاروق حقسراق اولسه کراک.

ترجمه مسئله سینده شغصلر هم ده لغتنک مساعد اولما.
دیغینک دخلی یوق. شونک ایچون ترجمه طرفدارلرینک
دلیللری ثابتدر. زیرا لغوی ترجمه ممکن اولماسه عرفی
(باشقه لغت سوزلرینی عاریت گه آلوپ) ترجمه ایتمک
ممکن اولور.

توبان صنفلرنىڭ «قرآنىنى عكايت كىتابى روشنىدە ايتىد- يلىر» دىيە طەنلەرىنە سەبب اولماسون ايچون تەرجىمە ايدىلد- يكىندە اول قرآن كرىمنىڭ آيت شەرىفەلەرىنى تەمام يازوب- صوكرە ھەر بىر آيتنى تەرجىمە ايتەك موافق كورلەدر.

توفيق احسانى . «شەقار» .

طوفان مەسىلەسى ھىقندە .

(احمد مەدەت افندى خەزىنەلەرنىڭ فەكرلىرى)

۹۰۶ نچى نومۇر «شورا» دە طوفان ھىقندە بەئىز بىر سۇاللار ايله جوبالار يازامش ايدى . بو مەسىلەنىڭ اھمىيەتتە فارغاندە يازغان نەرسەلەر بىك آز بولغانغە كورە بو ھىقندە مەن دە بىر نىچە سطر يازمىقى بولام . يازاچق شەيلىرم «يابو» بولماسە دە بىلكە «ياما» بولور دىي اويليم :

مەسىلە مەھم بولغانغە كورە موندن ايكى سەنە مەقدەم ، ھىكىم شەيىر و مۇرخ مەشھور استاذ مەھترم احمد مەدەت افندى خەزىنەلەرنىڭ نۇر يىخ ەمومى دەرسندە فەقىر و باشقە يولداشلەرم طرفندىن صورالغان سۇاللار و ايتلىگان اعترازلەر اوزرىنە ياللىكز شوشى طوفان مەسىلەسىنى بىر ھەفتە اوقوغان ايدىك . استاذ مەھترم دە اصل طوفاننىڭ واقع اولدىغىنى فقط بىتون دىياغە شامل بولماينچە نوح (ەم) قومىنەگنە مەخسوس اولد- يغنى فوتلى دىللىلر ايله اثبات ايتىش ايدى . اول وقتغە قدر مەن دە طوفاننىڭ ەمومى بولغانلىقن اعتقاد ايتە ايدم ، لىكن اعتقاد ھىچ بىر دىلىگە مەستند اولمايدىغىندىن قەطئى و يقىنى نوگل ايدى .

مەنم بو صوگغى جەملەلەرنى اوقوغاچ بىلكە «بوفى دىمەك؟ اعتقاد بولسوندە قەطئى و يقىنى بولماسون... اول نى دىگان سوز؟ قەطئى و يقىنى بولماسە ظن بولورغە كراك . چونكە الاعتقاد : هو الحكم الجازم الثابت المطابق للواقع بيت !» دىي اعتراض ايتوچىلەر بولور . فقط ازگنە اويلا ب قاراسالەر بو اعترازلەرىنە اوزلەرنىڭ بىتون مەسائل دىنيە ھىقندەگى اعتقادلەرى جوباب بولور . قرآن كرىمدە طوفان اون ايكى

اورندە ذكەر اولنمىشدر . آنلارنىڭ ھەمەسندىن دە طوفاننىڭ نوح ەلىيە السلام قومىنەگنە مەخسوس ايكانلىگى بىك آچق آكلاشلىوب طور . اول آيتلەرنىڭ تەفسىر و تەھقىقەلەرنى ايكىنچى بىر مەقالەگە قالدىروب ھازىر بوندە طوفاننىڭ واقع اولدىغى ، فقط ەمومى اولمايدىغى ھىقندە ار باب فن طرفندىن ذكەر ايتىلوب استاذ مەھترم طرفندىن تەقىرير و تەھرىر ايتلىگان فنى دىللىلەر نىگنە ذكەر ايتىمكىچى بولام :

۱- ھەمالايا طاغلەرىنىڭ شەرق طرفندەغى چىنەيلەر اوز- لرىنىڭ نۇر يىخلىرى و روايات مەتواتلەلەرى آراسندە طوفانغە دائىر ھىچ بىر قەيد و اشارت تابا آلمىغانلىقلەرنىڭ طوفاننى انكار ايتەلەر ايمىش . بو بىك زەئىف اعترافغە قارشى موندن بايتاققە فوتلى بولغان : ھەمالايا سەلسەلەسنىڭ بىرى طرفلەرنە تا آمىرىقاغە قدر بىتون مەنلەرنىڭ روايات مەتواتلەلەرى ايجندە طوفان خاظرەسى بولغانلىقن آلازنىڭ طوفاننى افرار ايتو- لرىنى جوباب ايتوب ذكەر ايتو كافي بولسەدە ، بىز مونىڭ بىلەن گنە كفايەلنەماينچە بو اعترازلەرنى توبىندىن كىسوب طاشلى طورغان بىر اھىن فنىە و تەجرىبە ذكەر ايتەچكەن . فنى دىللىلەر بىزگە- اوستىندە ياشايدىغەن شوشى كره ارضنىڭ بىر وقت ، دەھشەتلى بىر صەمە و ضربەغە دوچار بولغانن كورسەتتە ، طوفان دە شول صەمەنىڭ كره ارض اوزرىندە ھاسىل ايتىگان تورلى اوزگارشلەرنىڭ بىرسى بولوب قالا . پاسقال و نىونون شىكىللى ھىكەمەدن باشلا ب اون طوقۇزىنچى ەسىرنىڭ اولندەگى طەبىئەيون و رىياضيون آراسندە ھىقىقە الڭ زورلەرنىڭ سانالغان فرانسوز دولومىيو ، جنەھلى دەلوق ، با مەخسوس بولارنىڭ كەشەفىياتىنى تەھقىق و تەصدىق ايتوچى كويوبە جىناپلەرى موندن بىش و ياخود آلتى مڭ سەنە قدر اول كره ارضنىڭ شەتلى بىر صەمەغە مەروض قالغانلىغى و بو صەمەنىڭ اولچە دىكز بولغان يەرلەرنى ، فرە و طاولەرنى يايلا ھالەنە ، اولچە فرە ھالەندە بولغان يەرلەرنى بىك تىران دىگزار صورتتە ايلند- يىرلا ك درجەدە زور اوزگارشكە سەبب بولغانلىغىنى بىيان ايتەلەر . بو دەوالەرنى اثبات ايجون توبىنەگى دىللىنى كىتورەلەر :

اليوم ۴۸ كىلومەترو قالىبلغندە تەخمىن ايتلىگان قشەر ارض يعنى بىرنىڭ قابوغى و قاتقان قسمى كراك داخلىدەگى تەبىئەت كائىناتنىڭ دوامىندىن و كراك خارجەدەگى بىرنىڭ يارلو و چاتناوندىن ارى طورغان مواد داخلىيەنىڭ سەطھ ارضە جايلوب طبقە طبقە يعنى قات قات بولوب انجماد ايتووندىن ھاسىل اولمىشدر . بىنە ەلىيە بو طبقەلەردىن ھەر بىرنىڭ افقى بىر و صەھىتندە بولولەرى بىك طەبىئى بىر ھالدر . و طبقات سفلىيە

شولای افقی وضعیتده درلر. حال بویله ایکن سطح ارضغه یقین بولغان طبقه لرنانک بو افقی وضعیتنی یوغالتوب بر آز مائل حتی بعضاً عمودی بر وضعیت آلمش اولولری هر حالده بر زمان ارضنک بر صدمهغه معروض قالغانلغنه انک زور وقطعی بر دلیلدر. بو صدمه ننگ ارضمز اوزرینه هجوم اینکان بر قویروقلی یولدوز طرفندن ایقاع اینلگا- نلکننده ده شهبه یوقدر. نپته که زمانزده ده وقت وقت بعض اهل هیئت بر قویروقلی یولدوزنک ارضغه یقینلاشد یغنی و کیلوب بهریلوی ده محتمل اولغانلغینی حساب ایتوب خبر بیرلر. کره ارض اوزرنده تبدلات و تغییرات ایقاع ایبو ایچون بر قویروقلی یولدوزنک کره مزگه قدر کیلوب بهریلوی ده شرط توگل. بلکه تبدل و تغییر بلهن گنه قوطلوب کره مزنگ بافی فالوی ایچون بهرلماوی شرط. چونکه: اگر بهریلسه بو کچکنه سیاره مزنگ پارچه لنوب طوزان شیکللی طارالوب کیتوی معقق. بو قدرلیسنه حاجت یوق، بر قویروقلی یولدوزنک جاذبه حدودینک ایچنه قدر کرووی ارض اوزرنده بیک زور تبدلرگه سبب بولا آلور. محور و معرکی اوزرنده ارض، تورلی تیز حرکت ایته طورغان بر جسم نیندی گنه بر مانعگه تصادف ایتوب حرکتنی ضایع ایتسه و یاخود آز ایتسه او زمان اول جسمده حاصل اوله جق هرج و مرج هر تورلی حساب و تخمیننک فوننده فالور. موندی بر صدمه ننگ تاثیرینی خیالغه صیدرا بیلور ایچون بر پاراخودنک بر زور طاشقه و یاخود ایکنچی بر پاراخودفه بهریلگانده گی حالینی تصور ایتارگه کراک. ایمدی بر قویروقلی یولدوز بزم جاذبه ننگ حدودی داخالنه کروب حرکت یومیه و یاخود سنویه مزنی بر آز تنقیص ایتسه سرعت بلهن بارا طورغان بر شمند و فرنگ حرکتنی بردن برگه کیمتکان وقتنده واغون ایچنده گیلرنک حس ایته چکلی تاثیر شیکللی زور بر تاثیر حس ایتمیره چکی حکمت طبیعیه چه مثبت و مسلم بولغان حقیقتلر جهله سننددر. بناء علیه ارضمز شوشندی بر حرکتنی کیمتورگه مجبور ایتولد. یکی زمان دخی دیکزده گی صولرنک قره لر اوزرینه هجوم ایتوب بر طوفان حاصل اینووی هیچ حکمنده فالور. ارضنک بو صدمه دن متأثر بولوی سطحینه یقین بولغان طبقه لرنانک وضعیتلرینی آلماشد بر ولرینه، بعض طاغلرنی باطیروب اورنلرینه تیران دیکزلر حاصل ایتوگه ده کافیدر. قطب جنوبی و شمالی آراسنده غی جریان مقناطیسیدن استدلال اولوندیغنه فاراغانده بو صدمه ننگ تأثیر بلهن

ارضنک محورینک ده بر آز تبدل وضعیت اینکانلکی آکلاشیله. مونه شوشی فنی و تجربی دلیللر سیاره ارضنک بر وقت بر صدمه خارجه بلهن متأثر بولغانلغینی اثبات ایته. ولندا دنیانک بر قسمنی صولر استیلا ایتوب انسانلرنی غرق اینووی بو تأثرنک انک کچکنه بر نتیجه سی اولماقلغنده شهبه ایتارگه هیچ ده اورن قالمادی.

۲- وقعی فنا ثابت بولغان بو طوفاننک خصوصی یعنی کره ارضنک بعض نقطه لرننده غنه واقع اولدیغی ده کینه فنا ثابتدر. شوبله که: بر یوزنده کی انک بیوک طاغلرنی ده بتونلای غرق ایتارک صو، کره ارضه و کره نسیمیه (هوائیه) ده یوقدر. واقعا بوانک زور طاغلرنی غرق ایتارک صونک تیرانلکی یدی مگ مترو فندر بولورغه کراک. حالبوکه زورلغی فنا تعیین ایتلگان قشر ارض بلهن طبقه نسیمیه ده یوقدر قالین بر صو قشری تشکیل ایتارگه بنارک مقدارده صو بولنهق هیچ ده ممکن توگل. زیرا:

طبقات الارض فنی، قرق سکزمگ مترو دیب تخمین ایتلگان قشر ارضنک هر طبقه سی اجسام صلبه (فاطی جسملر) دن متشکل ایکانلکنی، یالکنز انک یوغارغی طبقه لرنده غنه بیک آز بر مقدارده صو بولغانلغینی بیان ایته. بو صولرنک ده یغور طریقله بر ایچنه کرگانلکلرینی سوبلی. نکونات نسیمیه فنی دخی، قشر نسیمینک اون آلتی مگ مترو قالینلغنده اولدیغنی تخمین ایته. بو اون آلتی مگ مترو ایچنده هیچ ده هوا بولنما یچه همه سی ده صوبخارندن عبارت دیب فرض ایتمسه ده نکائف ایتنکاج یدی مگ مترو قالینلغنده بر صو قشری حاصل ایته آلوی هیچ ده ممکن توگل. بالخاصه طبقه نسیمیه ننگ یوغارغی باقلرنده غی فالینلق توبان طرفنده غیلرینه هیچ ده قیاس ایترارک توگل. بیک آز. بناء علیه کره ارضنک حاضرگی شکل و صورتینی یدی مگ مترو قالینلغند، بر صو قشرینک قاپلاوی فنی تخمینلردن هیچ برسنه طوغری کیامه گانلکدن کره ارض اوزرنده واقع بولغان طوفاننک عومی اولما یچه خصوصی و محلی بولغانلغینه حکم ایبو گیئولوغیا و مه تاثیرولوغیا فنلرینک مقتضاسنددر. طوفان حقنده غی توراننک حکایه سی:

«حضرت نوح اوز عائله سنی و اوچ اوغلینک مائل لرینی و هر جنس حیواندن کیراک قدر یسنی آلوب سفینه گه منگاج یردن و کوکن صولر بوشالماغه باشلادی و بر یوزینی بتونلای صو قاپلادی. اول درجه ده استیلا ایتمدی که انک بیوک طاغلرنک اوستنده دخی اونبیش آرشون قدر

فنى اوقو (*)

۱. طشدىن قاراغانن ئوبكەلەر، آغزلىرى بىرگە كىتوروب بەيلەگان ايكي فاپچقغە اوغشىدىر. اگر اوبكەلرنى بويغە كىسوب ايچارى نىڭ ياراتلىش و صورتىنى قاراساق، ياق ياققە بوتاقارى تارالغان تارماقلى آغاچقە اوخشاغانون كوررمز. عادى آغاچلار باشدە يوانزاق صوكرە نچكەرەك، آندىن صوڭ ايك نچكە بوتاقارغە آيرلغان بولادر. تنفس تروباسى دە شونىڭ كىك: هوا ايك اول آغز و بورنمزدىن كروب، بوغازدىن ئوتوب، «كىكرىك» گە توشە، تشرىح اصطلاحى بلان ايتكاندە «شريان شزن» گە توشە. شريان شزن يعنى كىكرىك ايسە آغاچنىڭ توبى كىك. باشە براوگنە اولوب آندىن صوڭ ايكي بوتاققە آيرلە. بوايكي بوتاققە (قصبات) دولەدر. قصبات ئوبكە نىڭ ايچىنە كرگاچ بيك كوب، وافغنە بورو (كوبشە) لرگە آيرىلوب ايك نچكە بورولرى بەلەكىگنە قوفارغە نھائىل نەدر.

ايندى هوانىڭ كروب چغوب يورى نورغان يولن بلك. بز كوبرەك وقتدە بورن بلەن طن الازم، ضرورت وقتلرندە غنە آغز بلەن آلورغە طوغرى كىلە، اما آت، آغزى بلەن طن آلا آلەيدىر بورن تيشكارن بر نرسە بلەن طغوب. طومالاب قويساك، طن آلا آلەيچە آت بولوب ئولەدر. طن آلغاندە كرگان هوا، بورون آرقلى، كوكرا كدىن طوب طورى ئوبان نابا كىتكەن تنفس تروباسىنە (شريان شزن گە) باروب كرەدر. طن آلغاندە ايكەك والچقى يايىسە بر بوتوم صو، هوا بلەن بىرگە بو يولغە توشوب كىتسە آدم گە بيك ضرەيدىر.

بىزنىڭ (بلعوم) يعنى تاماقدە ايكي يول اولوب برسى بو كرر اوچون شريان شزن؛ ايكنچىسى آشاغان ايچكان نرسەلرنىڭ مەدە گە باروب توشە نورغان يولى جن (مرى) در. بر لقمە يا بر بوتوم صو، بولدىن آداشوب، شريان شزن بلەن كىتسە بيك فيون بولادر، چە نەدر. بر مچنون بر نار بلكە آشنى طن آلا تورغان بولدىن (شريان شزن) جىباروب بتورگان ايمش. صوكرە بىچارە مچنون ئولگان. دى. اول چىكىلى آش اول يول بلەن كىتسە البتە ئولە ايندى. لىكن بوندى حاللر سىراك بولغالى در.

(*) باشى ۱۱ نچى عددە.

كوتار بلىدى و بتون دنيا صو آستندە قالىدى. يوز ايللى كون قدر متصل صو طاشوب طوردى بتون انسانلر و حيوانلر هلاك بولوب بتدىلر. يالگىز سىفیندە كىلرگنە فالدىلر. آندىن صوڭ طاغندە يوز ايللى كون ايچندە صولر كىمىدى. نپايت نوح عليه السلام نىڭ كىمەسى آرارت (جودى) طاغنىڭ اوستندە او طوردى. صولر تاما طار تىلوب بىتوب بر يوزى بتونلاى قور يغاچ نوح و اولادى و برابر. ندهغى حيوانلر سىفیندەن فرەغە چىقىلر.

توراتنىڭ بو حكايەسندن طوفاننىڭ عمومى بولغانلىقى آڭلاشىلغانلىقتىن منكرلر ايچون اڭ قوتلى بر اعتراض شوشى طوفان مسئلهسى بولىدى. بوغار بەدە ذكر ايتدىكمز فنى دلبلرگە مستند بولغانلىقتىن بو اعتراض او قدر فوتايدىر كە يهود و نصارا بو اعتراضغە ماقول بر جواب بىروب مقابلە ايتودن عاجز قالدىلر.

بتون يهود و نصارانى مبهوت و متحير ايتكان بو اعتراضنىڭ حكمت اسلامىە مقابلندە هيچ بر قوتى يوقدر. چونكە طو- فاننىڭ بتون كرە ارض ايچون عام بولوى قرآن كریمەدە اصلا مصرح توگىلدر. بعض بر مفسرلر بوغار بەدەغى نورات حكايەسندن اقتباس ايتوب و بعض مؤرخلردە آلارغە اياروب طوفاننىڭ عمومى بولوونى تفسىرلرینە و تارىخلرینە يازمىشلر ايسەدە بو سوز آنلرنىڭ شىخصلرینە منحصر در معرف توراتدىن منقول اولووندىن باشقە هيچ بر قىمەت نقلیه و عقلىەسى يوقدر. مفسرلرمزدىن بعضىلرى طوفاننىڭ بتون كرە ارض ايچون عام اولمايچە عصيان ايتوچى نوح قومىنە و آنلرنىڭ طورغان يرلرینە مخصوص بولغانلىغىنى يازالر. هم دە قرآن كریمەدە طوفان حقدە ذكر ايتلگان اون ايكي قدرلى بياندىن دە شولاي بولغانلىقى واضحا آڭلاشىلوب طورا بو حقدەغى ايتلرنى انشا الله آيرى بر مقاله يازوب ندىق ايتارگە طرشورمن. عالەجان ادريسى استانبول.

كىر كلى اوتىچ.

اورسكى اوبازى «اوسەرگەن» باشقرتى نىڭ آوزندىن سوز آراسندە «جوچ» دىگان برسوزنى ايشتسەمدە معناسن تحقىقلاب سورارغە ايكنچى و نتمقە فالدرمش ايدم، لىكن اوتىب كىتبەن. بوكون شول سوزنىڭ معناسن بلو بىك كىرەك بولىدى، فقط اوسارگان باشقرتىن تابوقون. ايندى، شول سوزنىڭ معناسن سوراش بىر «شورا» غە يەرسە بز استفادە ايتەر ايدىك.

«تورك اوغلو»

شونڭ كېك تازارا دىب گنە ايتكانلر . چونكە آلاز بوزمەزغى عالمىلر كېگوك هوانى فانغە تاثير ايتدرب تجربەلر قىلوب فارامانلر .

اگرده بر صاوتقە فارە قان آلوب چايقاب ، بوتالسه هوانڭ مولدالحموضەسى ايله برلەشەدرده قزل توسكە ئەيلەنوب ، حامض فاربونن طشقە جىبارەدر ئوبكەلر بوزنڭ واق قووقلرندە اوشبو ساوتدە بولغان حادثەنڭ عىنى بولادر . يعنى فارە قان حويصلات رتويەنڭ استىنالىرى آرقلى مولدالحموضەنى بوتوب آلوب آنڭ اورنىنە حامض فاربون هم صوپارى بىرەدر . سونمەگان ازويىز ، صونى نچكە ايچە ، بونڭ كېك قانلر بوزدە مولدالحموضەنى غايت قومسزلانوب اچوب ، ئلگى علاقە كىمپويە اسملى ياشرن قوت ساپەسندە مولدالحموضە بلەن امتزاج ايتەدر .

اگرده قان بورچكلرى ، ئوبكە قووقلرىنە ايتسەلر : «سز ، بزگە مولدالحموضە بىرگىز ، بز آنڭ عوضنە سزگە حاض فاربون هم صوپارى بىررمز» ديورلر ايدى ، بولاردە سورالغانلرن بىرورب طورغاچ ، تنفس دن چققان هوانڭ مولدالحموضەسى آزابوب ، حامض قان هم صوپارى كوباينگانى آكلانەدر . بونىچكە ؟ هوانڭ ئوبكەدە بويە آلماشونى بىلور اوچون عالمىلر ، بر كېككەرهك جنلىكنى بر پيالا فالپاق (مانوس) آستنە قويوب بر آز وقت شونەدە توتقانلر صوكرە شول فالپاق اچندەگى هوانى تحليل ايدوب قاراسلرنگى حيواننڭ تنفس ايتوى سببلى هوانڭ مولدالحموضەسى آزابوب حامض فاربون هم صوپار بىزكە كوباينگانى كورگانلر ، فقط آزوتنڭ غنە آرتى - كىمپوماى اولگى مقدارندە نورديقى بلونمشدر . تنفس دن چققان هوا بلاما قاربون - يعنى حامض قاربون بارلغنى بىك آسات تجربە بلەن اوزمزدە بلورگە بولا : بز حامض قاربوننڭ تاثيرى بلەن ازويىز صوبىنڭ آغارغانون ، بلە ايدك . براستكان ازويىز صوبىنە قوراي بلەن ئورساڭ ، صوبولغانور هم آغارر . (بو تجربە «حامض قاربون» طوغروسندە ئوتدى) . حامض قاربون آدمىلرنڭ هم حيوانلرنڭ تنفسى اوچون بىك ضررلىدر . تياترو - هم زور جەمئىتلردە هوا آلشدرلوب طورماسە هر آدمىن چققان حامض قاربون هوانى بوزادر . بوضرلى غازنى جھالت سببلى اوز اختىارلرى بلەن ايچكان آدمىلردە بولا : مثلاً قايسى آدم بونلارغە ياتقاچ ، يورغانى بلەن باشدن آياق - آغزى بونون فاپلاب ياتوب اوزىنڭ تنفس ايتكانن چقارغان ضررلى حامض قاربون تون بويىنە اوزى ايچوب چغەدر .

بوزمەزغى آش - صونى بوتقان وقتدە تنفس يولى ، بر تامچى صونىدە اوتكارماسلك ايتوب اوزىنە مخصوص بر كىمەرچاك فاپقاچى بلەن بىك نق يابولەدرده آش - صوفاپقاچنڭ اوستىدن اوتوب اوز يولپنە (هرى گە) نوشوب كىتەدر . طعامنى بوتقان وقتدە كولوب يا ايسە سويلەشوب فاپقاچنڭ يابولويىنە قماچولارغە يارامى ؛ چونكە اول وقتدە فاپقاچ آچولسە كوماچ والچقلىرن ، هوا بەروب اويرتوب تنفس يولپنە آلوب كىتەدر . اگر ياكلش آش - صوشول بولدن كىتە ايكان اول وقتدە جوتكروب آنى كىرى چقارغە طريشەمز چونكە تنفس يولى ، والچقلىرنى چاقولماغان فوناق ايكانن هم ايچكەرەك كىتسە بىك نق ضرر كىتورون اوزىدە بلوب كىرى چقارغە طريشەدر .

تنفس يولى باشدە بىرگە بولوب صوكرە اوڭقە ، هم صولغە آيرىلوب ايكى جانلى بولا ، آندىن صوڭ تاغى نچكەرەك تارماقلرغە آيرولە . بولار تاغى غايت نچكە هم ايك بلەكى تارماقلرغە بولنگان بولا ؛ هوا ، شوشى نچكە تامرلر بلەن كىلوب ، بو تامرلرنڭ نهايتندە بولغان كچكە قووقلرغە كىلوب كرەدر . بو كچكە قووقلرغە (حويصلات رتويە) ديولەدر . بولار آدمىنڭ ئوبكەسندە نچە مېلبونلر اولوب اوزلرى غايت كچكە بولدىغىدن قووق ايكانلىكى ميكروسكوب آرقلى غنە بلونەدر . مونە شوشى قووقلر اچندە ايچكە كرگان هوا ، اوز اشنى اشلى باشلى ايدى .

هوانڭ اشى

I. هوا ، قاننى نيشلەتە ؟ حويصلات رتويەدە ، آدمىنڭ تەندەگى توگىندە نچكە حتى اورمە كوچ جىبىنڭ ايك نچكە سندن دە نچكەرەك بولغان «اوعىە شعريە» - Волосные кро- веносные сосуды اسملى قان تامرلرى اولوب يورەك ، شول تامرلر بويلا بوزندەگى بوزولغان - قارايقان مولدالحموضەسى بوتوب ، حامض قاربونى كوباينگان قانلرىن ، ئلگى ئوبكە قووقلرىنە جىبارەدر . حويصلات رتويەدە ايسە بوزولغان فارە قان ، تازاروب مولدالحموضەلى بولوب قزل توسكە كرولوب يورا كىگە كىرى كىتەدر . اول بوزولغان فارە قانلرنى ، كم قزل توسكە كرتكان دە هم كم مولدالحموضە بىرگان ؟ بواشلىرنى اشلاوچى ، بزىنڭ تنفس ايدوب آلدىغىز هوانڭ مولدالحموضەسىدر . هوا ، قاننى تصفيە ايتدىكىن يورونقى حكىملر بلسەلردە نچك ، نى روشلى تصفيە ايتە دىب سوراساڭ - نرسەلر جىلدە نچك جىللەب تازارا - قان دە

كره آلميدر . شونلقدن بتون تهنى صلانغان حيوان هم آدم ئوله در .

بالتى هم فسله لردە تنفس اينه . بولار صوده غى هوانك مولىد الحموضه سن اوزلرينك (غلصمه) قولقلرى بله يوتوب آنك عوضنه حامض قاربون چقارلار . قايداغنه بولسون - صوده مى ، ييرده مى ، هواده مى هر بر جان ايهسى مولىد الحموضه سن تركك اينه آلميدر . بز ملطقلرنى پورخ بلهن قوراللاندرغان كبك هر بر اينفوزوريه و هر بر باقتيريه حتى هر بر حجيره (پرتوپلازما) ده مولىد الحموضه بلهن قوراللاندر . اگردە بزك بر حجيره مز مولىد الحموضه بلهن قوراللانە آلمى فاللا ايكان . اول اشنى اشلى آلمى ايندى . تهنزده هر حجيره - لرنك يانلرينه ، جان بېروچى مولىد الحموضه توبه گان فان كره چكلىرى كيلوب جيتدېه ، آلا شونلوق قانك مولىد الحموضه سن اوزلرينه تارتوب ، صوروب آلوب قالالار .

آدملر ، كوبره ك ، ايدل هم چاغلر بوينده اقامت ايتدىكى كبك بزك حجيره لرنك ده كوبره گى (او عيه شعريه) نچكه فان تاملرى بوينده تزلوب اوطورغانلر . بو نچكه تاملردن ، مولىد الحموضه بىك طويغان قزل فان آغوب كبلنگان چاغنده ، استيناسى آرقلى قزل فانك مولىد الحموضه سن آلوب قالالار و آنك اورنینه قزل فانغه حامض قاربون بيروب چيارلار . مونه شونده قزل فان قاره فانغه ئه يله نه . فان اوز اشن اشله دى گويا ، بزك حجيره لرنك تاماقلرين طويدروب ، وانلغان ييرلرن توزاتوب ، تربيه له ب اوسدره تورغان آرقلى - مولىد الحموضه نى توياب يورگان كيمه چيلر كبك - قايتقان وقتده حجيره لرگه كيرا كمه گان حامض قاربوننى آلوب ، قاره توسكه كروب كيتلر . ئوبكه گه باروب اول حامض قاربوننى ده چقاروب تاغى مولىد الحموضه آلوب كبللر . شولاى ايتوب فان كره چكلىرى صافى هوا دن مولىد الحموضه نى آلسه لردە حجيره لرنك اوجون آلوب ، شوگا كوره فانغه «سائل مغدى» ديوله در .

حجيره لرنه مولىد الحموضه غه طويماسه لرن اروب ئوله لر . شولا يوق تهنزك بر قسىمى كيرا گنچه مولىد الحموضه آلا آلماسه بر اشكده ياراميدر . مثلاً : ميگه فان آز كيلسه يا ايسه ، مولىد الحموضه سى جيتارلك بولماسه مى اشندن توفتالوب ، ياغشى اطرافلى اوپلى آلميجه ئولك گه ياقن بر حالده - ئبله س ، مبله س بولور ايدك . مولىد الحموضه سى آز بولغان بوله ده طورغان كشيگه هوش كيتو ظاهر بولا باشليدر ؛ چونكه بوله ده گى هوانك مولىد الحموضه سى آز بولغاچ تنفس

تنفس دن چققان هوا ده صو پارينك بارلغن بلور اوجون بر صالغن نرسه گه مثلاً بر كوزيگه ئوررگه گنه كيره ك ، شول چاغنده كوزيگنك تيرله گانينى - يعنى واقغه صو بورنكلرى بلهن قاپلانغانينى كوررمز ، بو صو نامچيلرى آغزمزدن پار حالنده چقا ، نيك صالقون كوزگوگه تيگناچ گنه صوغه ئه يله نه در . تنفس دن چققان صو پارى جاي كونلرنده آغزمزدن كورنوب چقماسه ده ، قش كونلرنده طشده طومان ، بر كيسه ك كچكنه بولوت نوساى بولوب چغوب كيتكائى كورونه در .

قاره فان حويصلات رتويه آرقلى هوانك مولىد الحموضه سن آلوب حامض قاربون بېردىكندن قاره فان قزل فانغه ئه يله نه در . فانك قزل كره چكلىرى آرق توبه گان بر توگه ره ك كيمه گه اوغشى . چونكه مولىد الحموضه غاز حالنده گى بر (غدا) آزوقدر . فان كره چكلىرى بو آرقنى توياب تهنزك هر بر پوچماغنه باروب بتون اعضالرمزنى طويدرب تربيه له ب اوسدره در . هيچ برسن قالدرمى ، ايت ، سويه ك ، كيمر چك مى هم باشقهلر . بولارنك بارنده تربيه ليدر .

مولىد الحموضه هر جان ايه سينه كيره كلى بر آرقدر . آنسز جان آسراب بولميدر ، مولىد الحموضه بولماغان ييرده هر نرسه ئولكدر . عادى كوز بلهن كورنمى تورغان ايك كچكنه مخلوق بر جانلى حجيره - اينفوزوريه يا كه آميبنى آلوب فارسه كز آوزى اوپكسى بولماسه ده اولده تنفس ايت ، يعنى مولىد الحموضه نى يوتوب حامض قاربون چقاردر . كوكاى ايچنده گى چيشلر اوجونده مولىد الحموضه كيره ك . بونى بلور اوجون ، اوطورغان ناوق استنده غى بر نيچه كوكاى نى آلوب هوا كرمه سون اوجون طشندن لاك بلهن بويباغانلردە ، يا كادن ناوق استينه قوبىغانلر . صو كره چيشلرنك چقار وقتى جيتناچ لاك بويالغان كوكايلردە چيشنك چقباغانن كورگانلر . بويالماغان كوكايلردە چيش چققان . چونكه كوكاى قابوغينك واق تيشكلرندن (مسامانندن) هوا كروب طوردر ، لاك ايسه اول مساماننى قاپلاب هوانك كروينه مانع بولادردە ايچنده گى چيش ئوله در .

II. حيوانلر تيريلرى بلهنده تنفس ايدلر . بر باقه نك ئوبكه سن كيسوب آلغانلر ايكان - تيريسى بلهن تنفس ايدوب همان طورغان . اگردە بر حيواننى طشندن لاك بلهن صلاسه لر حيوان ئوله ر . نيته كه بر بالانى زينتلار اوجون بتون تهنينه آلتون بودرا ياقانلر ايكان ، بيچاره بالا ئولگان - دى . چونكه تنفس تيرى ، تهنده گى مسامات بلهنده اولوب ، بودرا ، تهنده گى مساماتلرنى طوماليدردە صافى هوا ايچكه

چین حکومتی ایله صوغوشماق یارامادیغی نی و اوکا برابر کلمک ممکن دگل ایکانن آچیق سویله دیلر .

بوندن صوڭ اختلالچیلر خلقدن عزلت ایدوب عبادت ایله مشغول بولمیش راش الدین خواجه اسملی کیمسه نی خان کوتاریب اوزلریغه باشچی قیلدی . شوندوق اختلالچیلر یوقاریده مذکور بکلونڭ بارچه ماللرین تالاب آلدیلر .

راش الدین خواجه ، خان بولو برله برهان الدین خواجه اسملی کیمسه قومانداسنده ۲ یوزگه یقین چرکنی ۸ طوب ایله «سیرام» طرفیغه یباردی ، اوندن چرک ییغوب «آق صو» غه بارمق گه امر ببردی . برهان الدین خواجه سیرامغه داخل اولمق له همان ، همه خلق کلیب عرض اطاعت قیلدی . شونه بر فرقه چرک ترتیب ایدوب «ایلی» یولی «بوزدابان» غه یباردی . اوزی ، بای ، سیرام ، باقا آریق لردن ۶ مڭ مقداری چرک ییغوب آق صوغه یوردی . بونلر قارا بولغون غه یتوب یاندى . بو وقت جام قلعه سنده گی خطایلر ایله آق صو حاکی ساید بک برگوب کیناندن بونلر اوستی غه هجوم ایتدی . برهان الدین چرگی سرسم بولوب ، آلدی آلدینه قاچوب تارالدى . ساید بک بونلرڭ آرقه سینه نوشوب قوغالادی ایسه ده آرتندن جامنی کوچانڭ ۲ نچی فرقه چرکی آلدی ، دیگان خبر کلیب فایتدی . ایشته بو صوغوشده برهان الدین چرکندن ۳ مکدن آرتق تلف بولدی ، جامنی آغان بونلردن آیرلغان ۲ نچی فرقه چرک ایکان . ساید بک بونلرڭ همه سینی فردردی .

بوندن بر نچه وقت صوڭ برهان الدین خواجه بر چوق چرک ییغوب «آق صو» نی ضبط ایتمک قصدی ایله بولغه چقغان ایدی . بولده «کاشغر» دن «غولجه» غه آلیب یورگان خزینه مالیه یولقوب همه سینی غنیمت ایتدی (او وقت کاشغر نالوغی نی غولجه غه قویماق ده ایدی) . شو اورنده ۲۰ کون مقداری توروب ماه صفرده «آق صو» غه فاراب بولغه چقدی . بونلر پات وقت ده آق صوغه باروب آلدی . حاکی ساید بک قاچدی . بو کوچا اختلالی «ایلی» جاڭقویغنه یتوب خطایله غه یاردمغه ۱۰۰۰۰ مقداری چرک یبارسه ده بوزدابانده کوچا چرکی نوساب اوتکازمه ی شونده ۲ آی مقداری توروب فایتدی (بوندن صوڭ تارانچی اختلالی باشلانوب ۲ نچی یاردمغه کشی یباره آلهامشدر) . بوندن بوشاب برهان الدین خواجه ۱۶ طوب ۶۰۰ مقداری چرک ایله «اوج طور فان» غه یوردی . برهان الدین چرکی «آچاطاغ» موقعی غه یتکانده «اوج طور فان» حاکی توختابک

ایتکان چانده فانلارغه ده مولدالجموضه آز نیددر ، فائنه آز بولغاچ ، می گه ده آز تیه مولدالجموضه سز ، می ده اوز اشن یعنی اویلاو ، سیزو فعللرین قیلا آلمیدرده هوش کینو پیدا بولادر .

(آخری وار)

علی رفیقی .

تورکستان چینی تورکاری

تورکستان چینی ده ۱۲۸۱ نچی هجریده «کوچا» خواجه لری و آتالق غازی آتالمش یعقوب بک اجتهادیله مستقل بر تورک خانلغی وجوده کلیب ۱۲۹۴ یلنده منقرض اولمشدی . ایشته ، شو ، تورک خانلغینڭ ۱۴ یللق تاریخ و ماجرالرینی تورکستان چینی تورکاری کندیلری طرفندن یاز بلغان ، تاریخلرندن ایلغاب برگه جمع ایدوب «شورا» مجله سینه درج اولنمق اوچون کوندردم . «شورا» نڭ ، ۴ جلدنده گی وعده سینه بناء درج ایدوینی اوتنه من .

۱۲۸۰ نچی یلدر یتکان ایدی خطای نڭ اچکی ولایتلرده «دونگان» طائفه لری اختلال چغاروب خطای لرنی ییکه باشلادی . ایشته شوکه آچو ایدوب تورکستان چینی ده گی خطای لر مسلمانلرغه بوتان تورلی فاتی اداره قوللانا باشلادی . شویله که : «ایلی» ولایتنده «دونگان» لردن بر نچه یوز جاننی عموم خلق کوزنچه میدانده چابدی . ایشته شونکچون تورکستان مسلمانلریده حکومت گه فارشو نفرت حسی اویاندى ، مسلمانلر عمومأ حکومت گه فارشو قیام ایتدی . شویله که : اڭ اول «کوچا» مسلمانلری ۱۲۸۱ یل محرم برنده تونله عصیان گه باشلاب ، شهر حکمه لرینڭ بارچه سینی یاندردی . شول نونده بر چوق خطایینی فردی . ایرته سی پرا کنده خطایلر برگه ییغولوب فارشو چغوب صوغوشسه ده اخیرنده آرتقه چیکیلدی . بوندن صوڭ «کوچا» اطرافنی ایله ، اختلالچیلر طرفندن ضبط اولندی . بو اختلال خطا - یلر نڭ وحشتی غه فارشو باشلانغان بولغانلقدن باشسز ، نی سز باشلانغان ایدی . ایشته اختلالچیلر ایشه جدی صورنده توتنماق ایچون کندیلرینه بر باشچی آدم کراک ایدیکی حس ایدلدى . شوندن ایلیگاری حکومت خدمتنده بولغان بکلرغه مراجعت ایدوب باشچی بولمقلرینی طلب ایتدی ایسه ده آنلر نڭ هیچ بری قبول قیلمه دی وهر قایوسی خاقان

بونلر احترام ایله «کاشغرغه» داخل اولدیلر. بونده یعقوب بك بر نچه کون طنچ طور دی. اخیرنده «کاشغر» تورکاری اوزلریغه فرغیزلرنک حاکم کلمگینی تلمه دیکلرینی عرض ایدوب کندیلرندن حاکم اولمقلغنی تلمه دیلر. یعقوب بك ده معقول کوروب فرغیزلرنی کاشغردن چغارمق گه قیام ایتدی و صوغشوب صدیق بکنی کاشغردن چغاردی.

مونه ایمدی: «آتالق غازی»، «بدولت»، «قوشبیگی» آتالمش مشهور یعقوب بك نك دوری باشلانادر. کیله چکده اوقورسز....

کیله لی بز کوچا خواجه لریغه:

برهان الدین خواجه کاشغردن قایتب آرز زماندن کین ۶۰۰۰ مقداری چرك ایله «یارکند» شهرینی آلمق اوچون یولغه چقدی، یولده مرالباشی صوغشوسز خواجهغه تابع اولدی. بوندن یوروب «یارکند» غه داخل بولدی. «یارکند» مسلمانلری ایلك خطایلرغه قارشو عصیان چغارمش ایسه لرده یکه آلمغان ایدیلر. بو وقت خواجه اوستیغه آتالق غازی کاشغردن قوشون (عسکر) ایله کلیب یتدی. بونده خطایلر بر یاقده فالوب ایکی اسلام چرکی صوغوشگه توتندی. اخیرنده آتالق غازی چرکی مغلوب اولوب قاچدی. شهر خواجه طرفندن محاصره گه آلدی. ۸ آی محاصره اولغان صوگ آلدی.

بوندن صوگ، خواجه یارکندده کوب طورآ آمادی. سببی ده آندغی دونکانلر، تورکلرغه باققانده عددچه آرتق بولوب، بونلرغه هر ایش هر کارده تغزلق فلوب طنچلق بیرمه دیکلری ایدی. خواجه کوچاغه قایتب قشنی اوتکازوب یاز چغو ایله ۲۶ مڭ عسکر ایله ینهدن «یارکند» غه یوردی. مقصودی یوقاریده مذکور دونکانلر ایله خوقند مملکتندن کلمش آتالق غازی غه تادبب بیرمک ایدی.

خواجه عسکری «یارکند» غه یافنلاشقاچ دونکان، تورک بلاتفریف آلدیغه چغوب قارشو آلدی. چرکده دبدبه وطننه ایله شهرگه کیردی. بوندن کاشغرغه بارمق بولوب یرلی خلقدن، عسکر بیغماق گه توتندی. کوبده اوتمه دی عسکر نك صانی ۷۰ مڭ غه یتدی. خواجه بونك ایله کاشغرغه یوردی. بونلر یگحصار قرینه یتکانده آتالق غازی چرکی غه بولقوب صوغش باشلاندى. اوزون اوزاق صوغوشدن کین، خواجه چرکی چيگلدى و قاچدی. اما دونکان فرقه سی کیچه. غیچه صوغوشدی. اخیرنده یعقوب بك طرفندن ایلچی باروب، صوغوشدن بونلرده توقتالدى. بو دفعه برهان الدین خواجه

اسملى کیمسه بر فرقه چرك ایله کلیب قوشولدی. بونی خطایلر فاراول حسابیده قویغان ایکان خواجهلر شهرگه یتو برله خلق همه سی قوشولدی. خطایلر کوب فاتنی قارشو طوروب صوغوشدی و اخیرنده قلمه گه بیکلندی. و قلمه ده محاصره گه آلدی. بر آرز زماندن کین کیمدر برهو، شهر اچنده گی پورخ اسقلادینه اوت تورتدی. بونکله شهر ویرانه بر حاله کلدی و شهر فتح اولندی. برهان الدین خوجه ۳ آی مقداری بونده توردی. بو وقت: «کاشغرنی قپچاق صدیق بك آلدی» دیگان خبر کلیب برهان الدین خواجه ۳۵۰۰ چرك ایله کاشغرغه یوردی. کاشغر چیننه یتو برله صدیق بك چرکینه یولقوب آرا ده آتوشولر بولوب هر ایکی طرفدن بر خیلی تلفات بولدی. اخیرنده صدیق بك شهرگه کیرگزگه رضالق کوستروب شهرگه آلیب کیردی. بونده صدیق بك ایله خواجه بیننده معاهده توزولدی. معاهده ده خواجه کاشغر غه تعرض قلماسلق، صدیق بك ایسه آق صو، طرفی غه تعرض قلماسلق شرط ایتلدى.

بوندن صوگ: خواجه «آق صو» طرفی غه قایتدی. اما صدیق بك، خواجه نك یقین زمانده ینهدن اوستی گه کیله. چکندن قورقوب «خوقند» خانندن یاردم سوراب ایلچی یباردی. او وقت خوقند خانى مشهور خدا یارخان بولسه ده مملکت اشلری نك کوبره گی قیرغیز عالم قل فولنده ایدی. صدیق بك نك یاردم سوراوینك وجه سی ده شو ایدی. عالم قل ایسه بر نچه توره ایله ۲۰۰ گه قریب کشی یباردی. بو وقت ایلگاری خوقند حکومتی خوقله نوب قولغه آلمق بشارا اولمگه سنه قاچوب کیتکان یعقوب بك (اصلی تاشکندلك) ینهدن بشاردن قاچوب «خوقند» اولمگه سینه کیرمشیدی. بو کشی قیرغیز عالم قل نك یقین دوست و تانشلرندن ایدی. بونك بونده کیرگانن ایشتو برله عالم قل درراو چاقرتیب آلدی و یعقوب بك گه: بونده اولدیغنده حکومت طرفندن قولغه آلبناچینی شونك اوچون بوندن مطلق کیتمه کراک ایدیکنی سویلادی و تورکستان چینی تورکاری خطایلرنی یگوب باردیغنی خوقند خانندن یاردم صوردیغنی وهم اوزی طرفندن کشی یباردیکنی، اگردده شونده بارمقی بولسه، کیتکان کشیلر اوستندن قوش بیگی قلیب خط ایله یباره چکنی سویله دی. بو سوز بزم یعقوب بك گه نهایت اوخشاب مذکور خط ایله یوردی. توره لرگه «کاشغر» سرحدی ده یتشدی و واقعنی سویله دی. توره لرگه هم خوب بولوب بارچه سی برگه کاشغرغه یوردیلر. صدیق بك چغوب قارشو آلدی.

ماماقغه اولتورغان ایکان، سرخساب «قارا شار» طرفندن خطای چرکی کورندیکن خبر بیردی. اسلام چرکی همان فالقشوب سواره اولدی. شو ائناده خطایلر يتوب صوغش گه فزق کیریشگانده خطایلرنڭ بر نچه تیوه ده گی «اوق» «داری» لر یغه اوت کیتندی. بونڭ ایله خطایلر ینه دن فاچدیلر. بونلر آرتندن اسلام چرکی «فاراشار» گه یتندی. خطایلر قلعه گه بیکلندیلر. قلعه، بر نچه کون محاصره دن صوڭ آلتدی.

بوندن صوڭ بو چرک، طورفان شهر یغه یوردی و بر نچه کون یوروب طورفان غه یتندی. بوندن ایلمگهری طورفان تورکلری خطایلر ایله بر نچه دایقر صوغوشسه لرده یگه آلمغانلر ایکان. بونلر کیلو برله خطای چغوب ینه دن صوغوشدی ايسه ده اخیرنده قلعه ایچینه کیروب بیکلندی. و قلعه کوچا چرکی طرفندن محاصره اولندی

بو ائناده اورمچی دونکانلرندن یاردم صوراب مخصوص کشیلر کادی. بوڭا ایسه دونکانی مانور خله قومانداسنده ۲ مڭ چرک یبارلدی. بو چرک اورمچی گه یتو برله اطرافنده غی شهر، قلعه لری ایله بارچه سی فتح اولندی. اما طورفان ۴ آی مقداری محاصره فیلندی. خطایلر بوننه آبدراغاج «پیکین» طرفی غه یول بیرسه بارچه جاندوق اسلحه لرین تاشلاب کیته چگن ایلچی، چغاروب عرض ایتمدی. تورک قوماندانی بوڭا رضا بولدی. شوڭا بنا بارچه خطای قلعه نی تاشلاب یولغه چققان ایدی، نیچوندر؟ سر عسکر طرفندن همه سینی فرمق گه امر بولدی و بارچه سی فرامدی. خاتون بالالری اسلاملر طرفندن اولچه (غنیمت) اولدی. بونده خطایلردن ۲۰ مڭ مقداری تلف اولوب اسلاملردن آنچق ۴۰۰ قدر شهید اولمشدر.

بو ائناده «فامول» داڭکی (غوبیرناطوری) بعض نارتق لر ایله کوچا خانی اسمینه ایلچی یباردی. بوندن صوڭ: کوچا چرکی «فامول» نی هم آلتدی. و «قومول» کوچا خانلغینه تابع اولدی. شو آراده راش الدین خواجه دن کوچا عسکرینه فایتمق غه بو یوروق بولدی و همه سی فایتندی.

(آخری وار)

ن. ع. طوغرو. «یارکند»

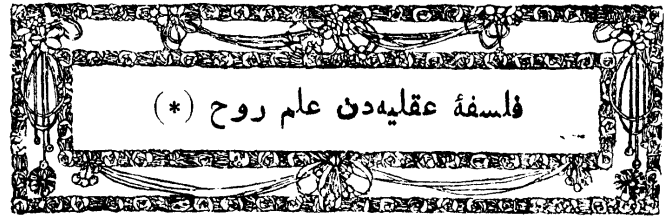

منهزم بولوب کوچلغه فایتدی. کوچاده آز زماننی طنج اونکاردی.

بو آراده «اوج طورفان» خلقی حکومندن باش تارتیب اوزلرندن بر کیمسه نی خان صایلاب قویدی. برهان الدین خواجه بونلر اوستینه عسکر ایل یوروب عصیاننی باصدی ویگی خانینی اسیر آلوب ۲۰۰۰ گه قریب آدمنی فردردی (۱). ایشته بو کونلرده بوتون تورکستان چینیده اختلال حکم سوروب هر یرده خطای طائفه سی یگلوب هر جای و هر سای ده بر خان اولتورمش ایدی. بو وقتلرده کوچا چرکی، آتالق غازی طرفندن مغلوب اولغاچ راش الدین خواجه «کاشغر» نی تسخیر نیتندن واز کچوب شرقی شهرلرگه چرک یبارمک گه قرار بیردی. و توتقی بک اسمای بک قومانداسنده بر ایکی بولک چرکنی طورفان و فاراشار گه یباردی. بونلر «قارا شار» گه یتکانده (بر آز مسافه فالغان ده) ۱۸ مڭ مقداری خطای چرکی غه یولقوب، صوغوشدی و اخیرنده خطای چرکی یگلوب فاچدی. بو ائناده یولچی ۲ خطای قولغه توشدی. بونلر یاننده اوج کونده، ایچدن ۲۰ مڭ چرک یاردمگه کیلچکی یاز یلفان بر خط نابلدی. بوندن آگاه بولوب همه سی صوغوش گه طیار طوردی. دیدیکی کونده مذکور چرک کیلوب یتدی و ایکی آراده محاربه و مقابله باشلاندى. صوغوش، ۳ کون ۳ تون غه سوزلدى، اخیرنده خطایلر فاچدیلر. اما بونلردن ترك قوتولغانی ساناولی بولدی. اسلاملردنده بر چوغی شهید اولندی

اسلام چرکی صوغوشدن بوشاب یاڭکی غنه حال چیناب

(۱) تارانچی تورکلری غولجه اوزرینه هجرت ایتشدن تخمینا ۳۰-۴۰ یله مقدم اوج طورفان» خلقی حکومت گه قارده عصیان چغاروب حکومت طرفندن عموماً قورلمشدی (قتل عام اولمشدی). بوندن بر نچه یوز اوی کشی سلامت قالمش ايسه ده بونلرینی «ایلی» ولایتی «تیکاس» یایلاسنده اولطورشلق قالمق لر ایچینه یباروب «تاجی» آدلق قالدق روغینه خان طرفندن تحفه ایدلنوب بیرلمشدی. (یعنی قلدق غه بیرگان ایدی) اما «اوج طورفان» شهرینی یگنی دن آباد قلمق اوچون طورفان تورکلرندن بر نچه مڭ عائله تورکلرینی کوچوروب اولتورتدی. اوج طورفان نڭ حاضرغی خلقی کونه طورفان تورکلریدر. یوقاریده مذکور «تاجی» و روغینه تحفه ایدلمش تورکلر ۲ عصرلق بروقت قالدق خدمتنده قالدیلر. شول سببندن نسللری بوز ولوب سیما قیانت وتلرلی تمام مغوللشدی. بونلر غولجه خانلغی زماننده آزاد ایدلنوب همه سی، رسماً تارانچی آتالوب تارانچی اولدی. اما غولجه خانلغی بتوب، غولجه، روسیه دولتی غه تابع اولدیغند، بونلردن اوتوز اوی کشی قالمق لر ایله «آلماتا غه کوچوب قالمق دینی غه کردی. خطایلر ینه دن «غولجه» غه کیرگاندن بونلر همه سی خطایغه فایتدی. بر آز یده اسمیق کول طرفینه کوچوب کیتندی. بونلر هم تارانچی هم سارت قالدق آتالور. همه سی مسلمان.

ميل .

ميل : طبيعتمزگه اوخشاغان نرسه لار طرفينه بزني يونالتكان نرسه در . ميل ، انساننك اصل خلقتنده برگه يارا- لوب ؛ اختيارغه تابع بولميدر . مرجع لري اعتباريله «ميل» اوشبو اوچ بولمگه آيرلادر : (۱) ميل شخصي ، (۲) ميل اجتماعي ، (۳) ميل عالي .

ميل شخصي . - انساننك اوز اوزينه ميلي اولوب ؛ بدنك و بدن ايله روحه تعلق جهندن ايكيگه بولنده در : (۱) بدنك تعلق اينكان ميل «اشتها» آنالادر . اشتها ؛ بدنمزگه فائده لي و حيات ماديه مزنگ صافلانو و تكاملينه ياردم ايتنه طورغان نرسه لرنى ازله رگه قوشقان عضوي حسدن عبارتدر . اشته نك اكرى بيلگولى وقتلرده اوله . ايچمك آشامق و يوقلامق كبي . اشتها : «طبيعي» و صني اسملرنده ايكي تورلى اوله در . طبيعي اشتها : اعضاوى حالتدن طوغان آشامق ايچمك ، يوقلامق ، يال ايتمه ك كبي . صني اشتها : عادتله نودن كيلگان اشتها بولوب ؛ خمر ايچو ، تهمه كي تارتو ، ناصواي آتوغه تلهو كبي . طبيعي اشته لار عقل ايله اولچهب اشله نگان ده طبيعتلرندن آوشماغانغه هر وقت فائده ليدر . صني اشته ده آزغنه ده فائده بولمچه دائما ضرر ليدر . (۲) بدن و روحه تعلق اينكان ميل ، حریت والوغلى ، بايلىق ، عقلى و اخلاقى نرسه لرگه ميل ايتودر .

ميل اجتماعي . - ايله نهمزده گي تيكداش لرمزگه يونال- لتكان ميلدر كشي ، تيكداش لرينك شادلق و قايقوسيني كوروب اورتاقلاشه ، اوز ينك حسيات و افكاريني آنلرنقى ايله آرالاشدروب اوزيني تانتوب اعتبار ايتولرينى تلهو ، ازدواج ، آنا آناغه ، اوغل قرداش دوستلرغه محبت ايتو بارده «ميل اجتماعي» دندر . بو مذكورلر انساننك ياراد- لشندن قلبنده مركزوز اولوب آخر عمرينه قدر باقى قالد- يغندن انساننى «مدنى بالطبع» ديلر . هيئت اجتماعيه نى بر حالدن ايكنجهي حالگه ايله ندر و چي ميل اجتماعي اولد-

(*) باشى ۱۱ نچي عددده .

يغندن معيشتده بو نوع ميل الك اهميتلير .
ميل عالي . - عقلى حسياتدن عبارتدر . بو ده موضوعينه فاراب اوشبو روشده دورنك بولنده در : (۱) حقيقتكه ميل . - هر بر فن و علمنك دنياغه كيلوب خلقغه آكلانوينه سبيدر . (۲) ماتورغه ميل - صنايع نفيسه نك مبد ايدر . (۳) يخشيفه ميل . - فضيلت و اخلاقنك مبد ايدر . (۴) الله تعالى گه ميل . - سويو و ديانتنك اساسيدر . اميال عاليه ميللرنك الك قدر ليسى اولوب صاعبى اينأ جنسى فاشنده قدر و اعتبارلى ايتوچيدر .

مفتونيت

مفتونيت . قوتلى ميلدن عبارتدر . مفتونيتنك ميلدن تولد ايتوى اوشبو تعريفدن آكلشلا در . هر افراط ايتلگان ميل ، مفتونيت بولوب ممدوح و مذموم اسم لري ايله ايكي گه بولنده در . ممدوح بولغان مفتونيت ، حقيقت و يخشيلقغه ، گوزالككگه بولغان مفتونلكدر . فن اوقو ، استقبال ايچون طريشو ... غه بولغان مفتونيت كبي اما مذموم مفتونيت ، طبيعتدن طش نرسه لرگه بولغان مفتونيتدر . صارانلق ، كبرلك ... كبي .

مفتونيتنك خصوصى صفتلري بوللادر : (۱) محاكمه نى ضعيفلنديره . اختيار و اراده نى اوزينه قل ايتنه در . (۲) صوفرلقدر . ميل ايتديگي نرسه نيگنه كوروب ؛ عاقبتنى كورميدر . (۳) بوتهن ميللرنى بتروب اوز يولينه قربان ايتنه در . مدمن خمر (الكا گوليك) نك عزت نفس يا خود ثروت و صحتينه بولغان ميللرينى خمرگه فدا ايتوى كبي . (۴) مفتونيتنك مقصدى : اصولسز اولچاوسز ارضاء نفس ، وقتلى كيف صفا دنغنه عبارتدر .

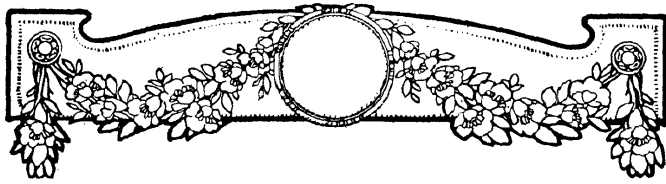
مفتونيتنك سببلري مفتونيت سببلري خارجى و داخلى اولر ق ايكي گه بولنده در .

خارجى سببلري : (۱) محيطدر . مودا پرستلر آراسنه موداغه مفتون بولو ؛ بايلقغه مفتون بولوب ، سارانلانو كبي . سفاهت شايع بولغان بر قوم ايچنده سفاهتكه ميل ايتو ، تصادفى بر ماتورغه توغرى كيلوب دفعتا مفتون بولو همه سى ده محيطقه كره در . (۲) ياش ؛ بالالرنك اوبنچاقغه مفتون بولولرى ، قارتلرنك اوزون عمر سوبولرى ، طرز معيشت ، اسراف ايله باشلانقدن صوك تارلق كيلسه ده اسرافقه مبتلى بولو و خسته هم حامللرنك آچي نرسه لر سوبولرى بارده بوسببلردندر . (۳) تربيه . ياشلگنده آزغنه

۳) **عالى مفتونىت**. **عالى مفتونىت**، حقيقت و توغرىلىق، ماتورلىق و دىيانىتكە متعلق اولوب دورت قىسىمگە بۆلۈنەدۇر . ۱ نچى عقلى، ۲ نچى اخلاقى، ۳ نچى صناعتى ۴ نچى دىنىي اسملىرىلە بۇرىلەر .

مفتونىتنىڭ حياتىمىزدە نى تائىرى بار؟ - مفتونىت، چامالاب، عقل ايله بورتىلگانده اخلاقىنىڭ اڭ بىرنچى مصلحتىدۇر . هر كىمنى توتقان، معيشت بولنده ياكە مسلكىندە ترقى ايتدىرگان نرسە شېبەسىز مفتونىتىدۇر . حكىمنى حكىم، عالمىنى عالم و شاعرىنى شاعر، سودا گرىنى باى ايتىنغان نرسە مفتونىتىدىن باشقە توگىلدىر . لىكىن تىزگىنى عقل قولى ايله طوتىلماسە شېبەسىز روحنى بۇرچى، محاكەمە و اويلاونى بىرە، اوزىنىڭ اهمىتىسىز مقصدىنە زور اهمىت بېرۇب درست و درست توگىلگىنە فارامىچە بولدىرغە طويىشىسە، نهايت ارادەنى اوزىنە قل ايتەدۇر . (آخرى وار)

زينت الله حميدى . استرخان .

قاسم احوالدىن

تېتانيك پاراخودى . ولادت خانە . قاسم مسلمانلارنىڭ سودالىرى . ملالار و روھانىلار . ايگون اشى . قاسم مسلمانلارنىڭ كىمولرى . بونىڭ سببلىرى . مسلمان خاتونلىرى . روس خاتونلىرى . قاسم مسلمانلارنىڭ بالالارنى اوقۇتۇ . قاسم دە مىسيونىر .

ماي باشىدە «قاسم» خلقىنىڭ كۆپىسى ايكى نرسە بولە مشغول ايدى . بىرى تېتانيك پاراخودىنىڭ باطوۋى . شونى هر جېولشە تفصىلا اوز آره سويلاپ اوطورالار . پاراخودنىڭ زورلىغىدىن، بولمەلرىنىڭ قىمەتلىگىدىن پاراخوددە نچە مىليو نىر بارلىغىدىن، بىرەم بىرەم نىكشەرلەر . حتى غىزەنى بىرە قولىنە آلغان كىشىلەردە شول خېرىنى صوراشالار . مىندىن دە : «چىنى» غىزەلەر : پاراخود باتقان دىب يازالار؟» دىب صورادىلار . من «داردانىل» دە ايتالمايلىڭ صوغش پاراخود . يىنىڭ باتقانون صورىلەر دىب اويلاغان ايدىم ، لىكىن اول بولمادى ، آڭا التفات كۆپ يوق ، «تېتانيك» نى صورىلەر ايكان .

ايكنچى - زىمىستوا خان مسجدىدىن يراق توگىل بىرەدە بىر

اورلارغە اوگراڭگان بالالارنىڭ زورايماچ قاراقلىقىە مبتلى بولو لرى كىبى . ۴) **قراىت** . جنائى رومانلار اوقوب قتل نفس گە مباشرت ايتو كىبى . مفتون عالملىرىنى كورۇب مفتون بولو هم بوگنا مثال اولە بلور . كورساتلمش دورت سببىدىن باشقە بىك كۆب اسباب خارجىە اولسەدە اشانچلى شول دورتكە «هيجانلى خطبەلەر» و مفتون آدملىرىنىڭ افعالى مفتونىتىنى غايىت محرک ايدىكىنى قوشوب؛ باشقىلارنى قالدروب طورامز . فرانسوز فىلسوفلارنىڭ بوسسۇە (Bessuoi) بو حقدە : «مفتون آدملىرىنىڭ حالى بىزگە مفتونىت ، ساكن بىر قەلب دە طنچلىق بېرر» دىمىشدر .

داخلى (ايچكى) سببلىرى : ۱) خيال . كىشى اوزىنىڭ آلدانچى خياللانوى ايله اوزىنىڭ سويكىلى ياكە آچولى سنى تارتا ياكە دفع قىلەدۇر . خياللانە ، خياللانە بىر نرسەگە دوشمانلاشوب ، ياخود بىر كورگان كىشى گە مفتون بولوب كىتو بېگراك آرامزە شايدىر . ۲) ارادە . ارادەنىڭ مفتونىتكە سبب بولوى ايكى تۇرلىدۇر . بىرى - مفتونىتكە قارشى طورماوى ، ايكنچىسى مفتونىتكە قورال بولوب آنى رضالاتوغە خدمت ايتويدۇر . Bessuoi «معرفة الله» اسملى كىتابىدە «بتون مفتونىت محبتىدىن كىلەدۇر . مېن آچلىقنى ياراتىم ، چونكە طوقلىقنى سويەمەن ؛ مېن بىر عادلگە آچوايتەم چونكە اول سويگانم ايله آرامە كورەدۇر .» دى . مفتونىتنىڭ آرتىدىن يورۇ ، ايس گە توشرو ، تعلقاتىنى كورو مفتونىتنى تكرر ايتەدۇر . مفتونىت قوتلى مىلدىن عبارت بولدىغى ايچون مىل كىبى اوشبو اوچ قىسىمگە بۆلۈنەدۇر :

۱) **شخصى مفتونىت** . اوشبو شخصى مفتونىت ، بدنەگە ياكە روھقە تعلقى جېتىدىن ايكى گە بۆلۈنەدۇر . ۱ نچى بدنى ۲ نچى اخلاقى مفتونىتىدۇر . بدنى مفتونىت : آشامق ، ايچمك ، يال ايتىمگەگە اولان مىلنىڭ افراط درجەدە اولووندىن عبارتدۇر . يالقاولق ، سارانلق ، ايسر كىكگە اولان مىل كىبى . اخلاقى مفتونىت : انسانىت و قورقاولق ، مافتانچىلىق و حب نفس كىبى مىلنىڭ افراطلىغىدىن ؛ سربىستلىك - حرىت سويۇدن كىلۇب ؛ اخلاقى ياكە روھانى مفتونىتىدىن معدوددۇر .

۲) **اجتماعى مفتونىت** . اجتماعى مفتونىت ، آرالرىدە ياشايدىكەمز جنسلىرىمىزگە متعلقدۇر . بۇدە ايكى تۇرلى اولوب «خىسسى» و «عالى» اسملىرىلە معروفىدۇر . اوچ آلۇ ، كىنە ، حسد و آدملىرىدىن علاقە كىسو «خىسسى» جىلمەسدىن اولوب آدملىرىگە يارمىلەشو ، حب وطن ، حب سياست «عالى» قىسىمدىن معدوددۇر .

شول سودا گرلر تیره سنده دنیا قاینی ایدی. ایهدی حاضر کورنیش (منظره) بتونلای باشقه: طورمش- فانتان کبک بهروب طورغان یرلرده بیک طن، یورتلر اوزگارگان. ریهونتسز طورغانلردن بایتاقلری یهرلگان. آتلر آربالر کورنمی. الحاصل دنیا بوندن کپتکان.

بو سودانک آغا بارمانده کوب سبب بار: سودا- گرلر، قولده آچه یوقغه کوره مالنی چغا طورغان یرندن ساتوب آلا آلملر. تورلی اسپیقولنتلردن قیمت حقیغه آلالر. حسابنی، توکل بوخغالتیرییه قاعدهسی بوینچه بلکه بر تورلی فانتور ترییمی برلده یورتمیلر. شونک سببندن، سودالری تابوشمی، ضررمی کیتوره، کوب وقت اوزلری ده بلملر، ویکسللرنک وعدهلری ینوب، توله رگه قولده آچه بولمغاچغنه اشنگ قایدہ بارغاننی سیزلر.

مالنی طوغری اورنینه صامیچه قومیسینویرلرگنه صاتالر. آنلر البته حقنی اوچوز بیرلر. چونکه آنلرغه اورنینه ایلنوب ساتقاج تابوش اینارگه کراک. ایلتر برله تبتنک بازار ی گیرمانیهدہ «لیپسیغ» شهر یدر. نرسه الک آندہ بارا، صوک آندن تورلی برکه کپته. «قاسم» مسلمانلری نیمسه تلنی بلمگانگه کوره نرسه نی آندہ ایتوب صانا آلملر. شول سرنی سودا گرلرنک کوبسی آلدہ توشمنی. مینم: «سزنک مالکیز زاگرانیتسه ایچون ایسکان، نیک طوغری آندہ ایلنوب صامیسز؟» دیب صور اویمه فارشو بر سودا گر «بز آندہ بولدرآ آلیمیز، بر ۲۰ یل طشندہ بر ایکی قاسم بایی لیپسیغ شهرینه بارغانلر ایدی هیچ نرسه چغارا آلمادیلر، دخی مرحوم احمد باینک ده زاگرانیتسه باروب یوروی نتیجه سز چقدی هم سودا گری سوداسی آچقان ایدی آنک خدمتندہ یوروچی یهودی بایوب قالدی اما سودا گر اوزی کوب ضرر کوردی» دیب جواب بیردی. بو مثاللرده تل مسئلهسی آچق ایتوب کور- نسه ده سودا گر اوزی آنی آچوب بیرمادی.

حاضر سودانک قاعدهسی بتونلای اوزگاروب بارا. سودا آقرونلاب کچکنه فوللردن زور قوللرغه، یالکیز سودا ایتودن بر نچه کشیدن یاصالغان شرکتلرگه کوچه بارا. آز آچه لی سودا گر زور فاپیتال برله رقابت قیلہ آلمیچه آقرونلاب سونه وبتہ. لکن قاسم سودا گراری بو قاعده نک کیریسنچه قیللر: آنالری اولگاچ اوق اوغللری آیور- لشوب قاپیتالنی واق الوشلرگه بوللر وهر قایوسی آیروم سودا قیلا باشلیار. البته بوروشه اوزاقغه بارمیچه آقرونلاب

ولادت خانه (بالا تابدرو اوی) صالدرغان، شونی باشده مسلمانلر نیچوکده بولسه صالدرمازغه طریشقانلر. حتی شهر دوماسینک مجلسنده مسلمان غلاصیلردن برارو: «بزرگه اول خانه کرا کمی، چونکه شریعت، طیبیلردن باقتررغه فوشمی» دیب ده آیتوب قاراغان، اما براروده بو اشنی بولدره آلمایغان، زیمستوا، خانہنی صالدروب قویغان. ایهدی مسجد بانینه شوندی خانه صالدرغان ایچون مسلمان- نلرنک زیمستواغه خاطرلری بیک قالغان. مینده بو خبرنی ایشتکاج اوکایسزلانغان ایدم. چنلابده خان مسجدی اسکی استیلده صالغان. آنک یانینه بر عادی یورت قویو بتونلای استیلنی بورا. نیچوک خودوژیستوا آقادیمیہسی، کنالز سرایلری هم خروستیان عبادت خانہلری یاننده استیلنی بورا دیب پیتر بورغ مسجدینی صالورغه رضا بولمغان ایدی. اما باروب باقسه م اوکایسزلنورلی بر تابمادم. چونکه ولادت خانه مسجددن ۵۰ صاژین چماسنده یراق اولوب مسجد یاننده آندن یاقین یورتلر بار. حتی بر معلمک یورنی بتونلای مسجد یاناشاسنده دیب ایتورک. مسجدنک استیلنی بوز سده مسلمانلر آکا هیچ نرسه ایتیلر اما ولادت خانہنی مسجددن کوب یراق بولسه ده هیچ سکدره آلملر.

شوندی یوق بار، فایدہ سز اشلر برله چبالوب اوز- لرینک ایتیریسلرین، قوه فکریه لرین ضایع قیللرده باشقه فایدہ لیراق اشلرگه یتشه آلملر، اوچنچی دوما بتوب دورتنچی دوماغه تیز کوندن صایلاولر باشلانا. شونده مسلمانلرغه نیچوک حرکت قیلورغه و کملرنی صایلاورغه، اوز آرا جیولشوب سویلاشو و فکر یورتشو طوغروسندہ هیچ نرسه ده ایشتمادم.

* * *

قاسم خلقی کسب چپتندن ایکی گه بولنه: بری - ژافزاللرده بو فیت طونالر هم آندہ خدمت ایتلر. ایکنچیسی - سودا گرلر. سودا فقط ایکی نرسه برله گنه: ایلتر (قوی تیریسسی)، تبت (کجه ماموغی). ایلترنی آسیاده آلوب «قاسم» ده اشلانوب مسکوده یهودی قومیسینویرلرگه دخی مکار با یارمار قاسنده صانالر. تبتنی ده آسیاده آلوب «قاسم» ده آرچوتوب تورلی توسلرگه آیرتوب مسکوده شول اوق کشیلرگه صانالر. بو سودا آلفه بارمی بلسکه یلدن یل کیمی بارا. الگه رهک زمانده بایتاقغنه بای سودا گرلر بار ایدی. یورتلری یاخشی. آنلری، آربالری یاخشی، اوزلری کیونگان شادلر، راحت شاولاب طورالر ایدی.

دیب یرنی آلمی باشلی .

یوغاریده یازغانچه چیتده یوروچی قاسمیلیر اویلرینه قایتقاچ اوز بایلقلرینی کورساتور ایچون بیک کیٹک طوراً باشلیلر . یوق بارغه آقچهلرینی طوزدرالر . بایلق کورساتو قماری بولارده شول درجه گه چاقلی بارا که : حتی طوراً طورغان اورنغده باررلق آقچه سی قالمی . شوندن صوگ یرلرن بر اورس قه بر نیچه یلغه اوچوزغنه حق ایله اجاره گه بیروب بارچه آقچه سنی اول اوق آلوب کیتهلر . . شونلقدن تاتار یرلرینک اجاره حق برده کوتارله آلمی . آنلرنک یرلری فدرسز ، فایده سز . شوندن فایسی کشیلر یرلرن اورسلرغه بیک اوچوز حق ایله صاتوب بیارلر .

یرنی اوچوز حق غه اورس غه اجاره گه بیروده یاصتوده دخی بر سبب بار . بلکه کورشى مسلمان ، بر ایچون قیمنه کده بریر ایدی ، اما اول آکابیرمی ده ، صاتمى ده . چونکه اول مسلمان آغای آدم گه همان سرنی بلگرتمی . کیسه سنده برتین آقچه سی بولماسه ده همان آنار تاشنده بایچه فیلانا ، بای بولا . شولای بای بولوب قاسم دن ده کیته . اوزی کیتکچ کنه آنک چن حالى آشکار بولا .

* *

قاسم تیره سنده یر مسئله سی (آغارار مسئله سی) هیچ فوزغالغانی یوق . کوبمی گنه اورس اورچمه سن آنلرغه تاتار یرلری همان تابولوب طورادر . اما تاتارلر اوزلری هیچ اورچمیلر بلکه کیمی بارالر منم عمرمه گنه «چاوقاباش» دیگان اول بتدی ، ایکنچی «چونای» دیگان ۸ یورتلی اولده ۶ غنه یورت قه فالدی . باشقه اولرده ده شول تجربه بارر دیب اوبلیمن .

دخی زیارتلرنک زورلغی اوللرنک زورلغینه نسبت ایله توکل . قاپچان کوره سن زیارت زور ، اول کچکنه . البته اول اولده زور بولغان شونک ایچون زیارتده زور . اما زمانه نك آغومی برله اول کیمی کیمی کچکنه بولوب فالغان . مثلاً قاسم فالاسی یانینده بیسته زیارتی بار . زورلغی بوینچه اقل ۵۰ مئک لک شهر زیارتی دیب اوبلارسن . اما حاضر بیسته نك اوزنده بر ۱۵ مسلمان بورنی هم قاسم ده ۴-۵ مئک مسلمان باردر . بورن زمانلرده قاسم تاتارلری نیدن کیمی کیلگانلر ؟ سببینه کرشه آلمیم . تاریخى هم سیاسی سببلر بولغانلر . اما حاضرگی حالنی بر آز آکلماق ممکن .

قاسم خلقی بارچه سی ده دیب آیتورلک چیت یرلرده کسب قیلوب طورالر . ایرلری چیت که کیتوب خانولرن

سونهلر . بر نیچه کشی برگه لاشوب شرکت یاصاو یعنی زور قاپیتال برله اش قیلو فکری ، آنلرده هه بیه او یانغانی یوق . مگر بوفیتچیلر بارچه سی ده دیب آیتورلک اشنى شرکت برله یوروتهلر .

قاسم خلقینک ایکنچی بولگی . بوفیتچیلر هم بوفیتده خدمت ایتوچیلردر . آنلر آقچهنی کوب طابالر دیسب سویلیرلر . بر نچه یل چیتده طورغان بوفیتچی قاسم غه قایتقاچ اوزینک بایلغن سیزده باشلی : یورت صالا یا ایسکیسنی توزه تدره ، یاخشی آت یاخشی ایکیپار آلوب فالادن صالاغه ، صالادن فالاغه قوناق غه یوری باشلی هم اوزی ده قوناق صیلی . ملالر مجلسلری یاصی ، ملالرغه صدقه نی کوب کوب ایتوب بیروه . شوندن قاسم ده اماملر و عوموما بایلر بیک نفرذایلر . روحانیلر هر دینده هر ملتده ایسکیلک طرفدارى بولالر . شونلقدن بو ملالرنک نفوذلری قاسم مسلمانلرینک آله بارووینده آباق قویادر . بونی بر واقعه دن گنه آکلارغه بولا : بر بای بوفیتچی (اوزی برله سویلاشسک بو البته خلقنک آلی صقنده طوروچی بیک ترقی پرور کشی دیب ایتورسن) جمعیت خیریه کتب خانه سینه اوزینک کتابلرینی وقف قیلا ، مگرده جمعیت اوزینک نظام نامه . سنده گی نیاتر اویانو حقنى بترسه ایدی ، یعنی جمعیت تیاتر اوینی آلماسون ایدی دیب شرط قویا . بو شرطنى نیچون قویدکوز دیب اوزندن اولاقده صوراعاچ «فلان ملا قوشدی بوقسه بد دعا قیلام دیدی» دیب جواب بیرگان .

قاسم مسلمانلری یوغاریده یازغانچه با ایلتلر ، نبت برله یا بوفیت برله سودا قیلالر ، اما ایگون اشینه اخلاص قویهیلر هم یرگه بیک نق یابشمیلر . آتا بابادن فالغان روشقه ایگوننى صالحاقنه ایگه بیروهلر . بوزمانده بارچه نرسه قیمت بولغانغه کوره ایکنچی ایگونندن تابوش بیک آز کوره ، یا تابوش اورنینه ضرر کوره . یا کئی ایگون قوراللری آلو ، اوچ قر ایگودن باشقه ایگولرگه کوچو الحاصل یا کئی اختراعلر سایه سنده ایگودن کوب فایده کورو فکری همیشه قاسمیلردن یراق طورادر . فایده بولمقاچ ایگونچینک ایگودن اخلاصی قایتا ، ایگوننى تاشلاب یرینی اورسلرغه اجاره (آریندا) گه بیروب اوزی فایده بولسه ینگلرک کسبگه طوتونا . شوندى اجاره گه بیرولر کوب بولغانغه کوره اجاره حقى ، تاتارلر یوق نوشده ۱۰-۱۵ صوم بولغانده تاتارلر بار نوشده هیچ ۵ صوم دن یوغاری منمى . چونکه یر ، آلوچیدن آرتا ، حقنى منگرسک اوس : یرکرا کمیدر

عائله لرون اوزلرى برله برگه آلوب بارمىلر . بر نچه يل اوزغاچ عائله لرى يانينه بر نچه آيغه قايتوب دغى اوز كسبلرينه كيتلر . اير برله خاتوننڭ آيروم طور ووى غير طبيعى اش . شوندىن اوزلرنده كورشى اورسلرغە نسبت ايله بالا چاغما آزر اق بولا .

آنلر اير بالالرنى بىك ايرته (۱۳ - ۱۴ يەشلرنده) چىت گە خدمت گە ببارلر . آنلر آنده يات فوللر آستنده آنا آنا تربيه سندن محروم قالوب اوسلر . ياش حاللردن ايركون ، صافى هوالى اولدىن كينوب طغز و هواسى بوزوق بىتربورغ كىك زور شورلرده ، صحت قاعدلرينه كبرى شرطلر آستنده طورالر . بو حاللر بالانڭ صاوليغينه زور تاثير بيره در . قايسىسى شونده سرخا ولا نوب وفات اولادر ، سلامت قالغانلر يىنڭده كويسى تورلى بوزوقلرغە اوگره نوب بتونلەي كشىل كىدن چغالر . شولاي اينوب عائله آفرولاب تتله .

عائله نڭ ايكنچى ياريمى اولغان خاتونلرغە باقساق آنلرده عيب يوق توگل ، آنلرنڭ توگل بايلرى حنى ياريللىرى ده ايرلر ينه بولوشوب اش اشلە ميلر بلكە كينوب يا عانوب قوناقلە يوروب غيبت سويلاب وقتنى بوش اوزدرالر . اورس اول خاتون قزلرى فردە هم چالوده هر وقت ايرلرينه بولوشالر . آچق كوك آستنده قوباشنڭ ياقيتسندە صافى هواده اشلو اوزى بر غنيمت . صحت اچون بىك فايده لى اش ، آياق قولنى هم بارچه اعضالرنى قوزغاتا ، بوگا ، تازنا الحاصل بتون گاودەنى حرکت قىلدرا . هر كنده بتون طورمش - حيات ! حرکت ، اعضالرنى تازارتا ، قالينايئا ، اوسدرە اما هر كىلنمگان اعضا ضعيفلنە نچكارە ، يارتى جان بولوب طورا . شوندىن اورس خاتون قزلرينه بافساڭ صوفلاناسن . آنلرنڭ زور طورى بويلرى ، نى گاودە لرى ، كون آلفان قالين آياقلرى ، فوللرى و بىتلرى اوزلرينڭ سلامتلكار ينى آيتوب و كورسا - توب طورادر . بو حاللر ايرلرده ايرلك حسنى اويغانا ، آنلردن سلامتلك تيرى سلامتلك طنى بهروب چغوب طورا . خصوصا « اوقا » بويلرنده چالوده اشلە بىك قزىغلق . نچه اون چافروملرغە قارا طوپراق هيچ كورنى . فايده باقما ياشللك ، يەشل اولەن هم چچكار . هوا بىك صاف تورلى اولەن تورلى چچك ايسى چغوب طورا . طوزاننڭ اثرى ده يوق . شونده اورس خاتونلرى پچان طرناب پچان جيوب يوريلر . بارچه . سى ده بىك شادلر ، اوزلرنده اويون كولىكى قايدىن چچا دپرسڭ ، يا جر جراب ببارلر ، بارچه توش يا گراب كيتە . اورس خاتونلرى شول قدر راحتلانوب اشلە گان وقتده

مسلمان خاتونلرى ايرلرگە كورونه آلماو سببلى بوندى راحتلكدن بوندى تازالقدن محروم فالالر . اويلرنده بوزوق هوالى بولمەلرنده يابلوب تىك اوطورالر . آنلر بىچارەلر طشده غى اشنڭ راحتينى سيزمىلر . يوقسه نيندى قالون زنجارلرنى ده اوزب اورس خاتونلرى كىك اوق ايرلرى يانلرنده اش اشلارلر ايدى . آنلرغە شونى بره وده سويلامى . مگر آنلرنڭ كوكللرينه يەشدىن اوق برگنە نرسە سكتەرلر : - ايرلردن قاچو . امامدن باشلاب آنا آناغە چافلى بارچه سى ده آنلرغە « قاچ ! قاچ ! » ديلر . شولاي يابلوب هر كىتسز طورونڭ نتيجه سى ده : مسلمان خاتونلر يىنڭ آرقاق ، ضعيفلىك ، تورلى خستە لك ايله مبتلالق بولوب چغادر . مسلمان خاتونلرنده ماتور بويلى خاتونلر بىك سيراك اوچرى . كويسنچە بىتلرى ، ايرونلرى آپپاق و فانسز اولوب كويسى خاتونلرغە مخصوص اورولر بولادر . هر قايسندە ديب آيتورلك ايرگە چققاچ ايستيريقە بولادر ، آنى قاسمده « بوزو » ديب يوروتلر . اول اورو شوندى بولا : ياشگنە خاتون تىك طورغانە ، كشى آلدينى كشى آرتينى صايلامىچە آچى تاوش برله قچقرا يا يغلى باشلى ، شول چافده قايسى « بوزغان كشىنى » اسمى برله قچقرا ، مثلا - ضرب - دى (تلدن تلگە « ضرب » بوزوچى ديب يورى ايدى ، بو كشى گە « ضرب » قوشام ، چونكە اول آدم تصريف اوقوغانغە كوره اوزغان بارغاننى « ضرب بوزون چيست ؟ » ديب بحث قىلوب آبدراتا ايكان) بو قزولق اوزغاچ حالى كينوب كون بويى ياتوب طورا . ايمدى اوزلرنده صاولق آز بولغاچ مسلمان خاتونلرى آناللى وظيفه سنى قىلوده ده باشقە خاتونلردن كوب آرتندە طورالر .

قاسم مسلمانلر يىنڭ معيشتلرى شولاي توزولسگان كە ايرلرى برياقدىن خاتونلرى ايكنچى ياقدىن فاميليانى طوزدروب كيموتوب بارالر .

قاسم احوالنده قارا تابلردىن باشقە شادلىق اشلرده بايتاق بار : مسلمان بايلرى يعنى كوچى يىگانلرى بارچه سيدة اير و قز بالالرينى اشقولالرغە ، غيمناز يەلرگە بېروب اوقوتورغە يابشقانلر ، مگر ملالردىن قورقوب قزلرينى قاسمده اوقوتىمچە « يالاتما » اسملى مسلمان طورمى طورغان شورده اوقوتالر . سودا بانبندە بر آز اوزگاراش بار . آنا بابادىن كىلگان بر ايكى اوچ كسبدىن باشقە ياكى راق اش گەده طوطونغانلر . برايليكتر بقى تياتر آچقانلر ، بر آپتيق مغازينى بار ، برايسكى كيومدىن مامق اشلى طورغان فابريقه لرى بار .

بېرلك كوبر بزم زمانده يوردك يارلوب، باشقه فان توشوب اولورده يش يش اوچرى، باشكنه كشيلىرى، ياشين صوفقان توسلى اجل ضربهسى آياقدن بقادر.

بزم اعضالرمزنگ خدمتلىرىنى باشقاروب تيگزيورتو مېي ايله يورهكنك وظيفهسىدر. آدمگه، برقولندن ياكه آياقدن محروم فالوب ئلله نيقدر حتى بتونلهى قارتلق درجهسىنه قدر عمر اينو ممكن. اما مېي ايله يورهكدهگى آزغنه كيمچيلك بېك تيزلك ايله باشقه اعضالرغدهه تاثير ايتهدر. بونلر اوز وظيفهلرئنده آزغنه كيمچيلك فيلسهلر بتون اعضانك سلامتلكينه زيان كيلهدر.

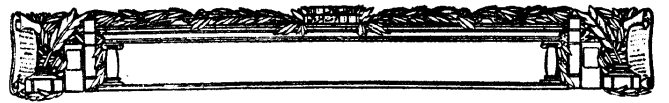
دنياده اوزاق طورو ايچون ايك اول سلامت مېي هم يورهكگه مالك بولوب، عصبى ييلرنك كوچلى بولووى لازمدر. آدمك بدئنده نرلكنى دوام ايتدرو خدمتئنه هر بر اعضا، يورهك ايله مېيغه بهيلهنگان.

حرمتلو اوقوچيلر! مونه سزگه آب آچق مثال: سز نيندهى بولسه خدمتئدن فابتدگز، فارتكز شولقدر آچققانكه بردن ايكى آش آشار حالگه كيلگانسز. آش قاتينه اولتوردگز. آشارغه باشليم ديگانده كينهت ايشك قاغلى. سزگه بر ياقن و محبتلى كشيئنگ دنيادن كبتكان خبرى يازلمش مكتوب ياكه تيليغرام بېرديلر. آشقه اشتهاكزنگ كوچى پئوى گنه توكل بتونلاى آغاروب كتهسزده باشكزنى بونان طرفقه ئهيلهئندروب يغلاماغه باشليسز. نى حال بولدى؟ نى ايچون اشتهاكز يوغالى؟ جوابى بېك ساده: فايغولى خبردن سزنگ ميئكزده فان سېرىنه، اوتكون آلماشنوبولدى؛ يورهككزده هم شولابوق ترتيب بوزولدى. بر لحظهده بارلق بدئندهگى فان سېرىنه تاثير ايتوب تيرهدهگى تيشكار فسلدى، اولك توسى كردى. شولابوق معهگه (آش قارانينه)ده تاثير ايتوب معهدهكى صييق نرسهئنگ آيرلوى طوقئادى. شونك ايچون بر لحظهده اشتها تمام يوغالوب حتى كريبه كوروندى.

بر فايغو خبرى كيلو اعضالرنك رئيسينه شولقدر كوچلى تاثير ايتكه: آذنگ تاثيرى ايله باشقه اعضالرده اوز وظيفهلرئنى فيلودن طوقئيار. اگر سزنگ باشكزغنه بېگروهك زور فايغو، حسرت نوشه فالسه اول وقتئده اشتها برگنه كونگه كيموگانگه بدئكزنگ تربيهسىنه زيان كيله، آرقليسز، ضعيفلنهسز. «فايغو حسرت كشيئنى قارئايتا» ديگان سوزنى كم ايشتهگان؟ مونه ايكنچى مثال: بر باى، كېك راحت طورمشقه

دخى اوز اينتيرسلىرىنى آكلاب برگالشو، اويوشو درجهسىنهده بر آزيئكانلر.

آنده بر ميسيونير بار. شول همان اسلام ديننى سوگوب، آندن كولوب تورلى براشورلر باصدروب چقارا. آنلرنى، فقط مسلمانلردن غنه فايدهلانه طورغان بر اورس كيتچيسى بېك طريشوب صاتا. مسلمانلر «شول كتابلرنى صائما» دېپ ايتسهلرده طئكلامغان همان صاتا بېرگان. ايمدى مسلمانلر اوز آرا مصلحتلهشوب بو كيتئدن نرسه آلماس بولغانلر. ح. م.

بنى آدمك عمر طبيعىسى حقئنده

پيغمبرلرنك (عليهم الصلوة والسلام) اوزون عمرلى بولولرئنگ سببلىرى توغرسئنده معتبر «شورا» نك: «فنى جوابلر يازوچيلر اولورسه، درج ايدر ايدك» ديديكينى اوقوب خطاب عهومى اولغاچ، بلدكم قدر بن ده دوقئورن. پئسقووسكى نك فنى مقالهسئدن ترجمه ايدوب اوشبو فكرلرنى يازوب «شورا» غه كوندردم. دوقئور دييور:

بزم - عصبى عصر - دېپ آنالغان زمانده طوروچى خلقلرغه، حفظ صحتگه موافق روشچه آشاو و ايچوگه وقت مساعده فيلميدر. چونكه آفچه، تركلك ايتو ايچونگنه كرك بولمېچه، كيك طورمش، كوكل تلاكگان هر بر نرسهئنى فيلورغه طريشو، آفچهئنى معبود حكيمنه كرتمشدر. بو «معبود»، نفس آرزولرئنى بېررگه مساعده فيلويئنه قارشى مكافتا، جان قربان فيلورغه مجبور ايتهدر.

نفس آرزولرئنى بېررلك راحت طورمشئنى نابو صوغشئنده هر بر اعضادن آرتق زحمت چيگو «مېي» ايله «يورهك» حصهسىنه توشهدر. بيزگاك توسلى قالتراغان زمانئنگ تركلك بولئدهغى آغر مشقتلرئين، اعضالرنك رئيسى (جوهرى) بولغان بو ايكى اعضا طوزوب، آدم تلف بولادر. چنلاب ئهبتكانده كوكل تلاديكينى بېررگه طريشوچيلردن يورهگى سلامتلك، عصبى كوچليلك ايله فايوسى ماقئانا آلور؟ عصبى مېي آرووى، فان آزلق، خيالى خستهلقلرنك كوندن كون آرطويئنى طبييلرنك حساب رسالهلرى اثبات ايتهدر. اوز اوزيئنى ئولتورويچيلرنك صفرلرى كوكلگه دهشت

بولا، هیچ بر وقت اعتدالین چیت که چقمیلر. بوز یاش گه یتکان کشیلرنک هر قایوسی طنچ طبیعتلی، شاد کوکلی بولمشلر، مونه بزنگ قارشمزده ماگلائی تیری ایله ایکمک نابوچی فقیر آدم. اول اوزینگ خدمتینی شاد کوکلی ایله ایته، بار آشیننی کامل اشتها ایله آشی، یوقوسینی تیرن یوقلی، شوندا این فقیر آدم قارتلقنک چیکینه کیلسه ده، بلوگزکه آنک مییی، یوره کی بر نرسه نی تابوغه تلب یا که بوغالتوب، تورلی تورلی اوگایسزلقلر کیلگان ده عصبی آدملر یوره گی کبی عمر بویینه بر کره اولسون قسلماتی، فالترامادی. آندای فقیر آدم هر وقت صبرلق، رضالق ایله اش کوره، حتی الوغ حسرت که اوچراغانده ده آنک جانی دولقنلانوب، یوره کی اوزولمی. محبتلی بالاسی اوله ایکان سز آنک کوزندن آققان یاشینه شاهد بولورسز، اما تهورلندیکنی کورماز سز. «هر اشه الله ابرکی» دیگان اعتقادینگ درستلکی، شونک یانندوق تهملی خدمتی نسلیه قیلوب طنچلندر ده. هر بر ملتنگ دین باشلقلری: اوزلرینگ توتقان بوللرنده، نفس آرزولرینی بپردن طیلمو آنلرغه واجبدر. چونکه هر بر دین و مذهب باشلقی تقلالق، تفویض، صبر و ثبات ایله توصیه فیلورغه تیوش. بو اشلرینی تللری ایله گنه سویله میچه حسن اخلاقلری ایله اورنهک بولو آنلرنک وظیفه سیدر. شونک ایچون ده چن معناسی ایله دین باشلقی بولغان کشی هر وقت آچیق یوزلی، شاد کوکلی، شجاعتملی بولادر.

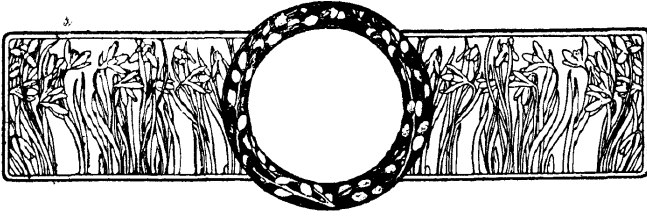
فلسفه ایله لرینگ اوزون عمرلی بولولرینه هم شولوق معنوی کوچلرینگ اعتدالین چقماوی سیدر. بو بیوک عقللی خدمتچیلر معنوی سلامتک ایله باشقه لردن تمام آیرولالار. فیلسوفلرنک تعلیم خدمتی اوزینه بر تورلی طنچ هم شادلق خدمندر. بو خدمت، باشقه لرنک آرزولری کبی هیچ بر وقت یوره کی مییی نی دولقنلاندروب طوزدرماز. طبیلرنک خدمتی و طوتقان یوللری بتونلهی باشقه: طبیلردن، اوزون عمر اینوچیلرنک کوب تابولماوینه سبب نی؟ آنلرنک خدمتلرینگ یوره کی گه مییغه تأثیرلی ایدیکنی اویلاب فاراساگز سببنی حاضر آگلار سز. طیب اوزینگ طورمشنده آزاد دگل. توکل روحی حتی جسمانی حفظ صحت که رعایه نیده کوب وقتنده بوزارغه توغری کیل. درستنی اینکانده اوزی دوالی طورغان خسته ننگ ترکلیگی توغرسنده غی معنوی جوابقه فالونی اویلاونک تأثیرلی ایله آنک مییی هم یوره کی طنچ بولا آلهدر. مونک اوستینه

عادتلنوب هیچ بر نرسه ده نفس آرزولرینه خلاف قیلمیچه معبودی بولغان آلتون آلدنده غنه سجده قیلوب طورغانده اوطوش اویناب یا که باشقه سبب ایله بایلقینی بوغالتسه اوز اوزینی اولترمی اونسه ده خسته لنوی شبهه سزدر. همه سندن ئلك رئیس اعضا بولغان میی ایله یوره ک آغریقینه مبتلا بولوب دفعتا صاچ صقال آغاروب کیتوممکن. هوشسز بولو، باشقه فان صارقولردن، ئولمی فالسه ده یوره کنک تورلی - تورلی آوزولری کوچایوب عصبی خسته لقلر پیدا بولادر. مثلا کوره ک بافاسی، عصبی یوره ک قاغو، عاقبت میی خسته لغی، خیال گه صابوشولری ده احتمال طوته. یتده اوستینه، اللهغه تابشولوی و صبری نیقدر کیم بولوب نایانچ هم طنچلقنی اولگی معبودی بولغان آقچه دن باشقه برده نابودن امید بولماسه، زحمتینگ کوچی ده شوکا فاراب بولاچق هم ده شوشی آوزولرنک کرک قایوسی اولسون برکون قسلوب دنیا دن کیتوی مقرردر. مونی - نی هلاک قیلدی؟ آلتونغه، سفاهت گه محبتی « اولم کرچه الله ننگ تقدیری اولسه ده نأسف گه فارشی، بو اولیده آدمنگ اوز اختیاری آراشقان. مونداین مثالار بزم زمانمزه صاناب پئرلک توکل - کوبدر.

روحنگ حفظ صحت که موافق تربیه سی، آدملرننگ ترکلکنده نیقدر اهمیتلی اورون اشغال ایدیکنی اثبات ایتوکه شوشی مثاللر یتسه کرک. لیکن اوزاق یاشامک توغرسنده یازلمش کتابلرده، بدننگ حفظ صحت که موافق تربیه سینه دائر ئلاه نیقدر فالون جلدلرده، روح تربیه سینه بیک آز اورون بیروله. بزگه معلوم بولغان مشهور کتابلرده، آدمنگ بدنده کی ماکنه (ماشینه) لر توغرسنده غایه تیله اوزون بیانلر یازولوب، اول ماکنه لرنی باشقاروچی مدیر (ماشینست) حقنه بیک آز سویله نمشدر. ماشینستنگ ایسروک یا که خسته بولوی ماکنه لرنک تیوشنچه یورمه وینه سبب ایدکنده کم شبهه ایتار؟

شونک ایچون اوزون عمر توغرسنده غی حسابلرده، میی ایله یوره کنک حفظ صحت که موافق تربیه سینک اهمیتنی تیره سینه طوقتامیچه کیته آلهم:

فقیر آدملرنک کوبره گی بایلرغه قاراغانده اوزاق عمر ایتلر. یوز یاش گه ینوچیلر یش - یش اوچری. بونک سببی نی ایکان؟ هر بر ملتنگ دین باشقلرینگ کوبره گی نیدن اوزون عمرلی بولالار؟ نی ایچون فیلسوفلر اوزاق یاشیلر؟ اینک اولگی جواب: بو آدملرنک روحلری سلامت

يىللار، آيلار و كۈنلەر

III

۱۱۱ نچى عدد «شورا» نىڭ تۇشۇندۇرغۇچى كۈن ئاتىلىرى
 ھىندى بىر سوراۋ بار ئىدى. شۇنى بوش قالدۇرماقچى ئىدىم.
 تۈركچە كۈن ئاتىلىرى جەھەدىن سانالۇپ اوشىلاي:
 آتنا كۈن، آتئاراس كۈن، بازار كۈن، باش كۈن،
 بوش كۈن، بېشىن كۈن، كچاتنا كۈن. شۇل ئاتلار ھىندى
 قىسقاچە ايضاح بېرەلەك: جىدى كۈندىن عبارت اولان بىر
 دورگە «آتنا» دېيۈلەدر. كۈنلەرنىڭ اچىدىن بىر شۇل دورگە
 تەۋبە - ايه قىلغانلار. تەۋبە بولدىغى مەناسىت ايله جەمە
 كۈنگە «آتنا» كۈن دېگەنلەر. آتئاراس كۈنى مەناسىت
 بولادىر. بولۇش ھەمەسى «كۈن» سوزى ايله قوشارلاندۇپ
 يۈرگۈزۈلگەندىن دورا اورۇندە يۈرگەن آتنا ايله جەمە كۈن
 اورۇندە كېلىگەن آراسىدە تەبىئەت وفاق بولمايدىر.

اھل نىصرا تاشىدە تەۋبە كۈن بازار كۈندىر. شۇنىڭ
 اوچۇن ايكەۋىنىڭ اورتاسىدە بولغان شەنبە كۈنگە «آتئاراس»
 كۈن دېيۈلەدر. ايكى آتنا كۈننىڭ آراسىدەغى كۈن قوشىدە
 بولادىر.

ايسكى زىمانلاردا تۈركلەر اللە نېندى بىر اعتقادقە مېنى
 آتئادىن بىر كۈننى اش باشلاۋىغە تەخىيىس ايتۇپ قويغانلاردا
 شوڭا «باش» كۈن دېگەنلەر.

• بۇرۇنقىلار آتئادىن بىر كۈننى قەرلەپ، يامانقە چىقارۇپ
 قويغانلار. اول كۈن اش باشلاماس بولغانلار. شۇل مەناسىت
 بىلەن «بوش» كۈن دېيۈلگەن بولسە كېرەك.

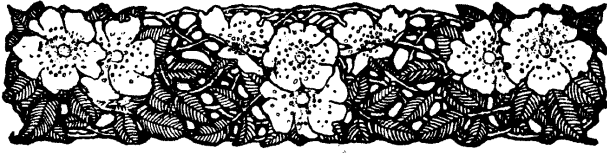
چەشەن شەنبە كۈننىڭ تۈركچە آتنى ھېچ بىر كۈشۈدىن ايشىتە
 آلدۇغۇم يوقدۇر. فقط اوز يانمىدىن شۇنى تەقدىم ايتەر ايدىم:
 آتنا كۈن، اوتۇب اش كۈنلەرى ۱ - آتئاراسى كۈن، ۲ -
 بازار كۈن، ۳ - باش كۈن، ۴ - بوش كۈندىر. ائىندى
 اش كۈنلەرنىڭ بېشىنچىسى بولۇ مەناسىتى ايله «بېشىن» كۈن
 دېيۈلسە يارامسىمىدى؟ بەلىكىم مۇنىڭ تۈركچە سېدە باردۇر.
 اوللاردا يۈرگەن كۈشۈلەر قارتلار ايله قارچىلارنىڭ سوزىدە
 دقت ايتەرگە تېۋىشلىدىر. مۇنىڭ آتنى تابلەمىدى؟ خۇسۇسا
 بولغار ھۆكۈمىتى زىمانىدە چۈشۈش وچىرىش خۇلقلىرىدە بىك كۈپ

ھەر ۋاقىتدا رىئايە قىلىۋالماقچى ھەم خەلقنىڭ ھەقىقەتەنلا
 باشقا، اېچى، ھەم آدم بالاسىدە ئىنسانىيەتتە مۇمكىن بولماقچى
 يوقىنى يوقىلىش، خۇسۇسىيەتتە ئۆزىنىڭ ئۆزىنى، ئۇلار
 نېچە سائەتلەر يوقۇشۇلى اورۇلار آراسىدە تۈرۈپ اويلاسا.
 كۈن، تېببىلارنىڭ قىسقىچە ھەملىرى بولۇلارنىڭ سېببىلەرنى آڭلارسىز
 لىكىن تېببىلارنىڭ ھەملىرى اوزون بولماقچى ھەملىرى
 شادلاندىمىسە، اېچىمەسە بۇ «ئىنسانىيەت دوستلەرنىڭ» يازۇ
 يۈلدە كۈنلەر آرزۇلەرنى بېرۇرۇپ ھەملىرىدە ئۆلۈم تاپىدى دېيىپ
 شۇنى قىلۇغە ھېچ كەننىڭ كۈچى يەتمەز. اما باشقا يۈلدە خىزمەت
 ايتۇچى ھەر ايلەرنى، بايلەر، رىئايە تۈرۈمىنىڭ ھەملىرى
 نەفس آرزۇلەرنى بېرۇدە افراطقە كېتۇپ، سەھەنلەرنى آرقا.
 سەندە تۈرۈلۈ تۈرۈلۈ آرزۇلەر ايله مەشەقەت چىڭگۈپ ياشەلى
 دىيادىن كېتەلەر.

سەھەندىن لىت تاپقان كېمەلەر، تېببەندىن بېرىلگەن
 مەنىسى ئىنسانىيەت ۋەزىپەلەرنى اوتۇتۇپ جەملى پالترىۋ ايله
 يالترىغان لىتەرگە، اوتغە تاشلانغان كۈبەلەر كېمى، اوز
 لىرىنى ۋەتەننىڭ ايتەلەر. ھەر بىر نەفس آرزۇلەرنى
 بېرۇگە ارگۈرەنۇ اخلاقىنى بوزۇپ سەلامەتلىكنى تەلۋ ايتە،
 چىن مەنىسى ايله ايتىكەندە ھەملىرى قىسقارتادۇر.

دوختۇرنىڭ مەقەلىسى بۇندە تامام اولدى.
 آدمنىڭ آنا ئانىسى، اېمى باباسى اوزاق ياشاگان
 كېمەلەرنىڭ - اوزاق ياشاۋچى بولۇلەرنى ھەر ھەملىرى
 يازمىشلەر. لىكىن بۇندەدە افراطدىن بىراق بولۇ. مېنىغە
 يۈرەككە تەۋبە تۈرۈمىن ايتە تۈرۈمىن ايسىرتىكچىلەردىن ساقلانۇ، باشقا
 ائىزلىرىدە، بوزۇق ائىزلىرىدىن ساقلاپ، اعتدال اوزەرىدە
 يۈرۈتۈگە كۈرسەتۈلە. آدمنىڭ ائىزلىرىنى تەلۋ ايتۇپ،
 قىسقىچە ھەملىرى بولۇنۇڭ ايتىك باش سېببىلەرى - «آراقى» ايله
 «زىنا» ايدىكەندە بارلىق ھەر ھەملىرى بۇر ائىزلىرىدە.

پېغىمبەرلەرنىڭ اوزون ھەملىرى بولۇلەرنى سەبب - ھەملىرى،
 ھەملىرى، صېر، تەۋبە، تەسلىم و ئىبات ايدىكىنى يوقارىدە
 يازمىش سوزلەر ائىبات ايتسە كىرەك. چۈنكى ھەملىرى قىسقارتا
 تۈرۈمىن سەھەن اخلاقلىرىدىن پېغىمبەرلەر بىراق و پاك بولغانقە
 آتئارنىڭ رەئىس ائىزلىرى بولغان مېنى ھەم يۈرەكلەرنى، كامىل مەنىسى
 ايله ايتىكەندە، رۈھلەرنى سەلامەت بولۇشقا، قۇملىرى تۈرۈمىن
 كېلىگەن آغرىقلارنى صېرلىق ايله قارشى آلتغانلار. كۈلچىكى
 اللەغە نەۋبەت قىلۇپ - ھەملىرى سەھەن يۈرۈپ بولۇچىلەرنى
 اعتقادلىرى كامىل اولۇپ ئىبات و تەۋبە كۈنلەر ايله اوزۇملىقە
 لىرىنى يۈرۈتۈكەنلەر. مەھبۇب جەملى آچۇرۇنا.

توركى سوزلر كروب فالهشدر. شولارنڭ كوبي اوزمزه اونتلوب، اولرده سلامت سافلانوي احتمالي باردور. شونڭ اوچون اول خلقلر آراسنده يوروجيارنڭده دقتن جلب فلان.

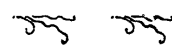
تواچق آتنا كونده اش اشلنمهى، بايرام تونلادر، اوڭا ازلنه اوچون آلندنهغى كونڭ سوڭغى يارتيسنه ينه بوشتانچيلىق بپرلهدر. شونڭ ايله آنده آتنا كونڭه اوغشاش تابلادر. شول مناسبت ايله پنجشنبه كونڭ «كچاتما» كون ديولگهن. اصلى كچى آتئادر.

كونلارنڭ اتى بو كونده توركى قوملر آراسنده تورايچه استعمال ايتلهدر. ليكن اكثرى شنبه ايله قوللانادر. مطبو- عاتمزهده عموما شولاي بازارلر، ليكن توركلك نقطه سندن فاراغانده اول «شنبه» لرنى تلمزدن سپروب تاشلاو ياخود اوز املامزغه اويدرو لازمدر، مثلا: شيمبه، يهكشيمبه صورتينه. ميشه لر «چهره شيمبه» دن باشقه سن توركيچه يور گزهر. كاليندارچيلر، غزته و ژورنالچيلرده اوزلرينڭ يازولرنده كون آتلرن توركيچه قوللانسه لر ومعلم لر مكنب لرده بالالارغه توركيچه اويره تسه لر ايللى يلدن سولڭ عومومى بولوب كيتهر ايدى. فاكغرغان بات سوزلر تلمزدن چغوب، اوزمزنكى قونسون ايدى. حسن على

مجلس (طاڭ آتقنده)

كور، نيچك معلوم، گناھسز نوس بلن كورنوب طوره آينى قاپلارغه حاضر طورغان بلوتلر توركمى! باش بوگوب اكرنڭنه گللر، لطيف طاڭ ييلينه! نازكانه موڭ بلن تقديم اينه تبريگنى. سر سالو بر - برسينه بهلى آغاچ يافراقلىرى شادلانا، طاڭ ييلينه مفتونلگن قات، قات سويلى. كور، نيچك «چولپان» آخرغى نورلارن بيرگه توگه، اڭ آخرغى كوريشو هم آيريلو شعرن سويلى. سينده كيل، شول موڭلى مجلسكه قوشل اى صاندوغاچ! سايرا، تون جافغه آزق بولغان سويكلى بر كوينى. يغلاسون نيچكه كوڭلليلر كوروب سزنىڭ شوشى: عالى قدسيتكه مانچولغان الهى سرگينى!

علاالدين خدايارف.

«تسهيل البيان في ترجمة القرآن» اسملى كتاب حقنده.

اوشبو كتابنڭ آخرنده «قازان» شهرينڭ آخوندلرى واماملرى: «بوتفسير كتابنڭ خطايوق» ديه شهادت بپرگانلر. بز اوشبو تفسير كتابنڭهغى قرآن كريمنى گنه قاراب چيققدق و ظاهر بولغان نتيجه سندن حيران بولدىق. كوپ اورنده حرفلر آلماش باصلغان، بعض بر كلمه لر حتى تمام جهلر بنونلاي نوشوب قالغان. ايمدى الله كتابى بولغان قرآن بو قدر ياڭلش باصلوبده كوزلرگه كورلماشه بلكه ملالر طرفندن درستلگى ايله شهادت بپرلسه آڭنڭ تفسيرنه بولغان ياڭلشلر نيچوك كورلور ايكان؟ قرآن كريمنى درستلاب باصدمتق كيم وظيفه سى ايديكنى بز بيلميمز اما بونڭ درست باصلوى ايچون اجتهاد ايدلورگه تيوشلى ايدى. تفسيرنى قارارلق بزده علمده يوق وقتده يوق. كوندز باى خدمتنى ايتوب كيسج يوقلار ايچون قايتقان آراده قرآننى قاراغنه يتشدك.

قرآن حرمتنه اوتنهمزكه قازانده بولغان حضرتلر بوندى ياڭلش باصلغان كتابلر حقنده درستلك ايله فتوى باصدمال سونلر و بزنىڭ كىبى آدملرنڭ ياڭلشولرينه سبب بولماسونلر ايدى.

مذكور كتابده بولغان خطا صواب جدولنى بو خطغه قوشوب يباردك. ياخشيراق قاراوچيلر دغى ده كوبراك خطالر تاباچقلرنده شهبه مز يوق.

«آتباسار» شهرنده انعام خواجھيف پريكاز چيكلرى: مير ايوب طالبوف: ناشكسى. نورعلى محمد علييف: قازانى.

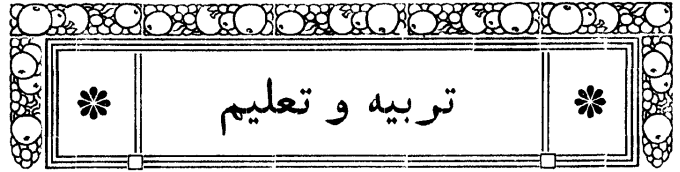
خطا	صواب	ببت	يول
اولئك	فاولئك	۰۲۴	۰۲
فاولئك	اولئك	»	۰۵
جاءتهم	جاءهم	۱۲۴	۲۸
فتكون	فيكون	۱۳۵	۲۲
هؤلاء	اولاء	۱۵۸	۲۱
و اذا	فاذا	۱۷۲	۲۷
المحسنين	المؤمنين	۱۷۶	۱۷

۱۱	۶۵۱	و كانوا يقولون	۲۵	۲۶۳	و اذا	فاذا
۰۱	۶۶۱	وزينه	۱۱	۲۸۹	فترى	و ترى
			۱۵	۳۱۱	شهادة	الشهادة
~~~~~						
بونلردن باشقه خطالرده كوب اولسه كرك . «الرحمن» سوره سنك «الرحمن» سوزى قرآن اولوب ايكى كره يازلمش . مير ايوب طابوف . نورعللى محمد عليوف .			۲۷	۸۰۳	من	هن
~~~~~						
اداره : اوشبو خطا صواب جدولينه دفت قیلوچی اولور ديب دگل، فازان ملالری ده بوندن صوڭ جزافا ور جما بالغیب دگل بلكه دفت ایدوب قارادقلرنندن صوڭ غنه شهادتلرینی باصدرلر ديب ده دگل بلكه كون بوينچه كشى خدمتنده اولوب ده اويقوغه باغشلانمش وقتلرینی قرآن مقابله ایدوب اونكار وچی پر بكار چيكارمز وارلغينه شادلانديغهنی بيلدرر ايچون گنه درج ايتدك . يوقسه ۴ نچی جلد «شورا» (۲۴۹ صحیفه) ده كوسترلمش قرآن طبعسنده گى خطالر كبی بونڭ هم تأثیرسز فالأچى معلوم .			۲۰	۲۱	من بعد ذلك	
	۰۱		۰۱	۲۶	استكبرتم	
	۲۶		۲۶	۲۹	على ملك سليمان	
	۰۲		۰۲	۴۷	منكم	
	۲۲		۲۲	۵۹	بالباطل	
	۱۴		۱۴	۸۲	والحكمة	
	۱۳		۱۳	۲۶۶	فكلوا مما امسكن عليكم	
	۲۵		۲۵	۲۶۷	منه	
	۲۵		۲۵	۲۷۳	فقد جاءكم بشبير و نذير	
	۲۸		۲۸	۲۸۶	فيه	
	۱۵		۱۵	۳۱۱	الله	
	۱۰		۱۰	۳۸۷	وان تشرکوا بالله مالم ينزل به سلطانا	
	۱۹		۱۹	۳۹۹	و نذر	
	۱۸		۱۸	۴۷۳	ويغفر لكم	
	۲۳		۲۳	۵۴۹	كلهم	
	۰۲		۰۲	۵۵۵	من	
	۲۴		۲۴	۶۲۷	يات بصيرا	
	۲۰		۲۰	۷۰۰	اذا عاهدتم	
	۰۹		۰۹	۷۰۳	اجرهم	

شاعرنڭ قبر طاشى

~~~~~						
ايکنچی جلدده :						
	۰۷		۰۷	۱۱۷	خاشعين	
	۲۳		۲۳	۲۰۴	من عمل	
	۱۱		۱۱	۲۲۱	فرعون	
	۰۴		۰۴	۲۷۲	موسى	
	۱۶		۱۶	۳۷۷	شهر	
	۱۶		۱۶	۵۴۶	فانا مبرمون	
	۲۵		۲۵	۵۵۴	به	
	۰۹		۰۹	۶۲۳	بايمان	

عثمانلى توركار ينگ صوڭ عصرده غنى معروف شاعرلرندن
برسى بولغان اشرف بك بومای ۹ نده وفات بولوب قبر طاشينه
يازار ايچون توبانده گى قطعهنى قالدرمىشر .
«قبرمى كيمسه زيارت ايتمه منون ، الله ايچون
كلمسون . رد ايلرم بالله اوز فرداشمى .
كوزلرم ابنای آدم دن او رتبه بيلدى كم
ايسته مم بن فاتحه . تيك چالماسونلر طاشمى .»
«انتقام» دن .

مشق اوپرہ توچیلر ایچون یولباشچی

VIII

ابتدائی اوقودہ کتابت و حسن خط درسلی .
 ابتدائی مکتب اردہ کتابت و حسن خط درسلی ایرمہ ک
 اوچون گنہ بولمای ، بلکه اختصاصی درس صورتندہ تعیین
 قنورغہ تیوشلگی یوغاریدہ سویلندی . ایندی هر یل نہ
 مقدار اوپرہ تلورگہ تیوشلگن کورسہ تہیک .
 برنچی یل اوقودہ . ۱) یازو اوستہ لندہ اوترش ، دہفتہ
 قویش ، فلم توتش رهوشلری بلدلور . ۲) کوزنی قونوقتر و
 قولنی جانقتر و (ملکہ لندرو) اوچون تورلی مقدمات .
 ۳) الفبا کتابندہ غی حرفلرنی اوز تورغان ترتیبی ایله یازدرو .
 بو باسقیچہ بالالارغہ حرفلرنی شکلن سزا بلوقدری گنہ تکلیف
 ایتلور . اول وقتدہ اوشبو یولباشچی ننگ اورنہ کلری معلم لرننگ
 قولندہ بولور . ۴) الفبا درسی تمام بولغان سوک حسن خط
 درسی تعیین اولنور . حسن خط بلدرو اوپا اصولندہ تعلیم
 اولنورلر . شوننگ ایله برنچی یلننگ یازو اشی ایکنچی باسقیچہ
 چغلور . بو باسقیچہ اوشبو کتابننگ آخرنده غی اورنہ کلرننگ
 برنچی جزئندہ کورسہ تلگن ترتیب ایله حرفلر اوپرہ تلورلر .
 بو باسقیچہ غی اورنہ کلر اون بر قسم غہ بولنوب بیلگیلندیلر .
 بز اورنہ کلردہ حرفلرنی یالغز مبادی و مبادی سن گنہ کورسہ ثوب
 شوکہ مطابق بر نیچہ سوز یازوب کورسہ تدک . نا گاہ بالالرننگ
 اوزاق وقت شغللر اولری ایجاب ایتسہ یاخود معلم بالالارغہ مستقل
 شغللر سپارش ایتہ چک بولسہ اورنہ کلردہ کورسہ تلگن حرفلر
 کرگن بیگ کوب سوزلرنی اوزلری تابوب یازوب بیرورلر .
 شوده ایسندن چغارلماسون : بز تدریج قاعدہ سن رعایہ
 قلوب شولای اورنہ کلرنی ایکی جزئگہ آیردق . برنچی جزئہ
 یالغز باش حرف آتالغان شکلر گنہ کورسہ تلدر . ن ، ت ،
 م - شکلری ایسہ شول بیلگیلی باش حرفننگ سزقلرنندن
 یاسالغانقہ کورہ گنہ برنچی جزئہ کورسہ تلدیلر . ایکنچی
 جزئگہ فالغان تورلی قیون شکلر ایسہ برنچی یلدہ بردہ
 یازلماسلرمنی - شبہ گہ توشلمہ سون . اولر املا و کوچروب
 یازولردہ ہم ایبر و کشی آتلرن یازغاندہ باری بر یازلورلر .
 لکن اولردہ حسن خط قاعدہ سی تتبع ایتلمہ س . بلکه الفبا

درس لرنندہ اوپرہ تلگن ارهوش ایله یازلا بیرورلر . قاعدہ شودر .
 ایکنچی یل اوقودہ . ۱) اوتر و - تور و ، فلم توتو ،
 دہفتہ قویو اصوللری ایسکہ نوشلور ؛ ۲) برنچی یلدہ
 اوپرہ تلگن حرفلر کوزدن کیچرلورلر . یا کلوب فالغان
 بالالر بولسہ تکرار ایتدرلور . ۳) اورنہ کنگ ایکنچی جزئی
 اوز ترتیبی ایله یازدرلور .

ایکنچی یلغی کتابت درس لرنندہ آیروچہ دقت ایتلہ
 تورغان اشلر مناور : ۱) بر اورنہ کنگ شغللرنی ماتور
 قلوب یازا بلگن سوک شولرغہ مطابق تورلی سوزلر
 یازدرلور . مفرد سوزلرننگ حرفلرن تغز قلدروب یازدرلور .
 هر سوزننگ آیغینہ نقطہ قویدرلور . ایکی سوزننگ آراسن
 ایکی تفرق کیگلیگی آچق قالدوروغہ لازمدر . بولردن
 مقصود بر سوزننگ حرفلری ایکنچی نکی ایله قوشلماسون
 اوچوندر . ۲) تیرین وقتلرنندہ ایکی ، اوچ ، دورت و بیش
 سوزلی جملہ لردہ یازدورلور . بو وقتدہ ایکی سوز آراسی
 اوچ تفرق ، ایکی جملہ آراسی دورت تفرق آچق قالدورلور .
 هر جملہ ننگ آیغینہ نقطہ قویدرلور . بو ، معلم ننگ آلدندہ
 یازلا تورغان یازولر هر قایوسی ۲ نچی نومرلی دہفتہ رگہ
 یازدرلور . ۳) بالالارغہ اوکچہ (مستقل) بیرگہ ندہ ۳ نچی
 نومرلی دہفتہ رگہ ، سوکراق ۴ نچی نومرلیغہ یازدرلما ایدر .

بو اورندہ اوشبو گنہ دقت ایتلسون : برنچی و ایکنچی
 یلردہ ۲ نچی نومرلی دہفتہ رگہ یازدرلوب اوپرہ تلگن خط ،
 خطوط اسلامیدن ہیچ برینہ منسوب ایمہ س . بناء علیہ ،
 بو تعلیم اولنمقده اولان خط خطوط اسلامیدن قانغیسدر
 عجبا ؟ دیہ تعجب ایتلمہ سون . چونکہ برنچی و ایکنچی
 یلردہ غی کتابت درس لرنندن مقصد بالالرنی خطوط اسلامیدن
 بری ایله آشنا قلمق ایمہ س . بلکه اوچنچی و دورتنچی
 یلردہ تعلیم اولناچق خطوط اسلامیدگہ بالالرنی حاضرلہ ودر :
 بالالرننگ کوز و قول اولچہ ولری نفور ؛ روحانی هندسہ لری
 یولغہ سالنور . شوننگ ایله بالالر تام قابلیتی و حاضرلگی
 بولوب نورورلر .

مع ما فیہ بو آغاچقی ایکی یلدہ اوپرہ تلگن بولغان
 خط ایله خط نسخ آراسندہ فرق دہ بیک آرنغندہر .

اوچنچی یل اوقودہ . ۱) بو یل اوقودہ اساسی صورتہ
 خط نسخ باشلاتلور کچن ایکی یلدہ بالالر حرفلرنی اوز-
 لرننگ اویالرنندہ سزا بلمش ایدیلر . ایندی شول حرفلرنی
 اشکال مخصوصه اوزرنندہ ، هر حرفننگ اوزینہ مخصوص تزییناتی
 ایله یازمقدر . شونندن خط نسخ تابلادر . اوچنچی یلدہ خط

بىر بىرگە ئولجا بېچارە مەملىكەتتە تېج كۈن كورسانورمى؟، مەملىكەتتە - فاعل مۇتلەق اولەرق - ھەم ئىقتىسادىي سىزۈن ساين بىر مەملىكەتتە، ئات بارسىنىكى چىگاننىڭ ئاتلارغا قىلغان مەملىكەسى كىبى مەملىكە قىلۇى، قايسى ئاتار مەملىكەتتە ئايتىلىشى - نۇرلى ئىقتىبال كورساتە ئور اىكان؟. بىچارە مەملىكەتتە كۈندۈزلىك قورقە قورقە يورۇى توگىل، ئولتۇرۇشقا يوقىسىدىن قورقۇب سىسكانوب اويانغان وقتلىرى بولادۇر. بو ھالدا بىم سىگىز يىللىق تىجرىبەم ايلان ئايتىلىشى بولغانغا كۈرە دىست دىبە دىعوا ايتە ئالام.

دىمەك، ئىلاسى ئول - ئىلاسى شەھەر مەملى بولسۇن قايتۇرۇى بىر ئوسلى بولۇغە تىوشلى ھەم شولايىدە. اىندى بىزنىڭ قايتۇرۇمىز بىر ئوسلى بولغاچ، بىزگە بىرگە قايتۇرۇمىز بىشۇرغە كىرىك بولادۇر. لىكىن نىچۇك ونى روشلى قايتۇرۇمىز اىكان؟. مەسئۇلنىڭ ايتىشى ئور بىرىدە مۇنە شۇندەدۇر. فەكر قاسرىچە:

ايتىشى ئىلوك بىز، اوز ارا بىر بىرەم ايلان آڭلاشۇرغە، ھەم مەسئۇل و اعتقادلىرىمىزنى كورسانوب، مەقسۇدلىرىمىزنى تەيىن قىلۇرغە تىوشلىمىز.

ايتىشى - مەملىكەتتە ئولچاق ئاتلارنىڭ «چىن» شەھەتنامەگە ماللىك بولۇرلىرىنى بىرەر ئورلى تىبىر ئابارغە كىرىك بولۇر. (دوختونۇى سايرانىيە آرقىلىقى يا ايسە باشقەچەمى) دىمەك ئىستەمىكە - ھەر بىر ئورلى قورت، ھەر بىر ئورلى ئىستەمىكەنىڭ چىرىك مەدرىسەسىدىن چىققان، بائىقى كىيىملى - ايسكى فەكرلى، ھەر بىر «مەملىكەتتە» ايلان «بىدئەل مەعارىف» گە ئوفورلىق يىكتلارنىڭ مەملىكەتتە ھىسابلانۇىنى ئوقۇتۇرغە، ئالارغە نىدە بولسە ايتىشى بىر اسم بىرۈب مەملىكەتتە ايلان «ئالار» آراسىدە بىر ھەد فەصل يەسارغە تىوشلىمىز.

ايتىشى - بوقارىدە يازغان «آڭلاشۇ» لىرى نىچۇك ايتوب مەدانغە چىغارو يوللىرىنى تەيىن قىلۇرغە كىرىك. (مۇنىڭ ايتىشى «مەملىكەتتەسى» نىش ايتولازم بولۇر دىيۈب اوبلىمىن). صۇكرە اوزمىزنى ھەمىيە قىلۇر طرىقلىرىنى اوبىلارغە، مەدان كىرە قىلۇرغە ھەمە مەقسۇدلىرىمىزغە مۇفق بولۇى امدىن ايتارگە مەمكىن. يوق ايسە، يوق.

بىز ھەر وقتىدە اوزمىزنى ھەمىيە قىلە بولۇر ھەمە بىر فەكرگە و بىر مەسئۇلگە ھەد ھەمىيە قىلە بولۇر ايتە، ئور ايتىشى، قىلغۇچە فەكر و تەلە كلىرىمىزنى ئوشۇرۇرلىق بىر تىبىردە كورر ايتىشى، لىكىن

نىسخ اوبىرە تو دىمەكنىڭ مەنەسى: ھەرلىرىنىڭ كەمەدەگى آچقۇرى مۇزىيە مەخسۇسەنى بىلو دىمەك. مۇئاللا: ھەرلىرىنىڭ باشلانغان اوزىنى ھەتتا ئوقۇشقا مۇستەھكەم بولۇر؛ چىم، كەف ھەرلىرىنىڭ ئاشقۇلىرىدە ئىشكالى مەخسۇسە بولۇر؛ مەم ھەرلىرىنىڭ باشى، اورتا ھەم ئاخىر بولۇق اوزىدە ئىشكالى مۇختەلفەسى بارىر؛ يا ھەرلىرىنىڭ ئاخىردە بولغانىدە بىر نىچە اوزىگە لىكى بارسىر. ايتىشى اوتۇنچى يىل اوقۇدە شۇنداق ايتىملىرى بولۇر. ۲) تەرىپتە كەم يىلغۇ بىر تىمىب ايلە بولۇر. ۳) بولغۇ كىتابتە دىسى ۵ نچى نۇمرلى دەفتەرگە يازدۇر. ۵) يازو يوللىرىنى ئوزو قلوب يورۇرگە بولسۇنلار اوتۇنچى ھىچ بىر سۇزۇشقا كەمەدە يازدۇر. ۵) قەلەم ئوقۇشقا قولى اوستەلىگە ئوشەمەى يازدۇر؛ مۇندىن مەقسۇد بالالارنىڭ قول مەخسۇسەسىنى ئوقۇدۇر. بالالار تەرسەكلىرى ھىچ تەرسەگە ئاقمايتىچە ايتىشى بىرگە يازا بولسۇنلار. ۶) قولى ھەم دەفتەرنى اوستەلىگە ئوشەمەى يازا بولسۇنلار. بو وقتىدە كەمەنىڭ ئاستىدە بىر قاتتى تەرسە قوبۇلۇر. مۇندىن مەقسۇد كەمەنى بىر تەرسەگە ئاقمايتىچە ياخۇد تەرسە اوزىرىدە ئوشەمەنىچە يازا ئالماق خورلىغۇدىن بالالارنى ئوقۇتۇرۇدۇر. (ايتىشى بولۇر) ھەسەن ئالى.

تاتار مەملىرى ھەققىدە

ئىبىللىھ القادىرى ائىدى - ئول مەملىرى ھەققىدە، اوقۇغان بىر آدمەنىڭ قاننى قايتۇرۇشقا ھەملىرىنى يازوب صۇكرە بىر نىچە سۇال قوبۇر شەھەر مەملىرىدە اوفكە ايلان تەملىك ايتىشقا مەقالەسىنى اوقۇدۇم. ھەقىقەتتە، يورا كەمەنى ئىستەمەك، ئىللا نىندى قورقۇشقا مەنظەرلىرىنى كوز ائىدە كىتەرەك بو ھەقىقەتلىرىنى ئىكار ايتوب بولمىدۇر.

گەرچە، شەھەر مەملىرىنىڭ ھالى، مەقالە ھەملىرىنىڭ نەزەرىچە بىك يىغىشى كىبى كورنەسەدە - بىتونلاى ھەقىقەتتە خىلاپىر. چۈنكى، شەھەر مەملىرىدە اوز مەملىرىدىن مەملىكەتتە بولغان ئاتلارنى سانامىچى بولسەق ۱۰.۵ پراسىمىتىدىن ئارتق تاپوب بولماس. اما - قالغانلىرىنىڭ مەملىرى تەملىكەدە ايتولمىگان. ۶-۷ آيغە بىرىلگەن ھەملىرىدە ايلان مەملىرى تەملىكەدە ايتولمىگان دىيۈب ايتوبىدە بولمىدۇر. اما - ئىقتىبال دىسەك، بىتونلاى فەنا، بىتونلاى امدىسىزىر. آيغە ۵۰ شەھەر مەملىرىدە ئولچى بىر نىچە ئاتلار بارىر. لىكىن - ئاتلار بىك سىرەك اولدىغى كىبى، تىچلىقلىرى، ئىقتىبالغە ئايتىلىرى بارمى؟. بىزنىڭ مەملىكەتتە بولغان بىر باينىڭ (ياخۇد بىر مەملىكەتنىڭ) ۵۰ مەملىرىدە

معلم اسمند و معلم قیافتنده بیک کوب صوری قورتلرنڭ بولنوی بزنی اوڭغایسزلغه توشره در.

مثلا: بزنگ هر بر عقلی آدم قبول ایتارک بولغان (بیک حقی) بر سؤالمز بارکه، ۱۲ ایغه توتاش وظیفه بیریلو مسئلهسی. یغشی. بر معلم یغشیراق همه ۱۲ - ایغه وظیفه سوراسون، اول وقتده خلق: (خصوصاً حاضرگی وقتده) «ات ایلان ملانی ساتوب آلمیلر» دیگان مقالنی بر آزغنه توزه توب «معلم ایلان اتنی. . .» - ئلده ئلی بز آنچه بیرهمز، یه، آلائی بولسه انوکایم سیندن باشقهنی تابامز، اورن تابا آلهی فاڭغروب یوروچی شاکردلر بیک کوب» دیه، فسقه چهغنه ئلیگی (بیک حقی و بیک توشلی) بردن بر تلاگهزنی آیاق آستنه سالوب تابتیده طاشلی. موڭار سبیده، شول بر معلم اورنینه ۵ - ۶ صوری قورتنڭ ایسکانوب یورویدر.

کوزگی شفقتسز فار، صوق بوراننڭ ئه یداوی بوینچه، تیمر یول بوینده کونلکچی بولوب خدمتده یوروچی خط سوادلی یکتلر - جلی و تنچقنه پوچماق ازلاب شهرلرگه یا ایسه استانسه واولرغه کیلوب چغالرده بر معلم اورنینه ۶۵ - سی بردن «مین معلم بولام، مین فلانچه قدرگه ده راضی، مین مونچه بالانیده بر اوزم اوڭوتا آلام» دیه ۳۰ - ۴۰ صوم وظیفه تعیین ایتوچیلرگه اوز اوزلرندن ۲۰ - حتی ۱۰ صوم لرغه قدر توشولریدر. خلقمز ایچنده آفنی فارادن آیروچی آغالر بیک سیرهک بولدغندن بو اشلر هر یرده کورنوب هم اشلانوب تورادر. مونه، شونڭ ایچونده معلملر ایلان «نوگللر» آراسنده بولغان آیرمانی تعیین قیلورغده سوڭره اشکه باشلارغه کیرهک بولور دیوب او یلیمن.

دا کرجان آغانفی.

لطائف

۱۴۴

بر مجلسده صافاو سویلاوچیلر حقنده سوز چیفوب بعضیلر: «اڭ گوزل صافاولر ث حرفنی سین ایدوب سویلاوچیلردر» دیدیکلری حالده باشقهلری را حرفنی غین قیلوب سویلاوچیلرنی مدح قیلدیلر. چیندن دڭلاب طوروچی بر دیوانه بولنرنڭ سوزلرینی آڭلاب آلدیغنده اوزینی ده صافاولر جمله سیندن کوسترمک قصدی ایله یانلرینه کلدی ده: «ای جهامت! بن ده صافاو: - شریط - دیگان سوزنی آیتورگه کوچم یتمی بلسکه - رشیط - دیب آیتهم» دیمشدر.

اورنبورغ. هر یرده و هر شهرده کوردکم کبی، بو «اورنبورغ» شهرینڭ قبرلکارنده ده بایراق تورمشلی بر عائله ایچندن بر آدم وفات ایتسه شول میتنڭ قبر ایلانه سندن، سلامت عائلهلری ایچون برنیچه قبرلک اورنلرینی ایلاندروب آلورلی بر عادت ایتمش. بولای ملک ایله احاطه قیلوب آلو شریعتهمده درستمیدر؟ یا که درست اولو اولماوندن قطع نظر ایدوب برندن بری کوروبکنه شولای قیلهرمی؟ قبرلک اورنلری، مسجد احاطه ایچاری عموم مسلمانلر ایچون وقف یرلربولوب خصوصی اول یرلری ملکلو هیچ کیمگه درست اولماسه کراک. اگرده آندی وقف اورنلرنی برر مناسبت ایله هر کم ایچون ملکلو درست اولسه مسجد احاطهسی ایچنده مناسبتی بار بر آدم، بولب آلوب اوزینه کراک یرن تصرف قیلو درست بولسه کراک.

قبرلک، عموم میتلر ایچون آلنوب قویلغان بر یردر، کم اولسه ده بلا توفیق شول یرگه فازیلوب کوملوی درستدر. اما ترک کشیگه آنده الگاریدن قبرلک اورن احاطه قیلوب آلوب قویوی اول یرنی ملکلو بولادر هم تری وقتده گویا شول یرده اولب بو احاطه قیلنغان اورنینه کوملوی مقرر کبی جناب اللهنڭ «وما تدری نفس بای ارض تموت» آیتنه خلا قدر. شونڭ ایچون ده تری آدمگه قبرلک تعیین قیلوب وقف یرنی احاطه ایله بولب آلوی و اول احاطه ایچنه باشقه میتنی قویوغه مانع بولونی هیچ کیمگه درست بولماسه کراک. چونکه بعض یرلرده ایسکی قبرلکلرده عمومنڭ قویه تورغان اورنی بتوب فقط مذکور ملک ایله احاطه قیلنوب آلتغان یردن باشقه اورن قالماد. قدن ویا که قبرلک بولسه ده اول یراق اولدندن فقیر میتلرگه قش کونلرنده بیک اونغایسز اولادر، احاطه ایچنه قویارغه احاطه صاحبی منع قیلهدر. بو کون میلیونیر بر بای وفات ایدوب قویلغان قبریاننه، ایرته که، اولگان بالان آیاق بر فقیرنی قویودن منع قیلوغه هیچ کمنڭ حقی بولماسه کراک ایدی. حالنکه بایلر احاطه قیلوب آلتغان یرلرینه هیچ

مسلمان مقبره‌سی ایدوب فالدرمق) مقدمه‌لریدر. بناء علیه باشقه‌لرغه ضرر ایتماز و شهر اداره‌سی طرفندن منع اولماز شرطی ایله بوش یرلرنی و قبرلرنی احاطه قیلوب آلوده ضرر اولماسه کراک. بزم فکرمز شمدیلک شونندن عبارت. شرعی جواب یازوچیلر و فتوی ویروچیلر ایچون میدان بوشدر، مرحمت ایتسونلر! . . .

پاشکا اورگانج (۱) قرآنده مذکور اولان «یا جوج» و «مأجوج» سوزلرینک لغت معنالری نیچوک و آنلردن مراد نه کبی قوملر؟ بونلرنک آخر زمانده چیقاچقلری ایله مسلمانلر ایچون اعتقاد لازمی؟ (۲) آخر زمانده دجال چیقاچقی؟ بو مخلوق، اولده اولوب ده شمدی کشی کوزندن گنه غائب اولوب طورمقده‌می یا که آخر زمانده دنیاغه کیله‌چکمی؟ (۳) آخر زمانده «مهدی» چیقاچق دیه اعتقاد قیای مسلمانلر ایچون فرض اشمی؟ فرض اولسه مهدی آخر زمانده دنیاغه کیله‌چکمی یا که کوبدن دنیاغه کیلوب‌ده خلقلر کوزندن باشرلوب طورمقده‌می؟ ایشته اوشبو طوغرولرده بزم بو طرفده مناظره و مجادلر کوب. اگرده هر بر سؤ‌ال‌مز «شورا» ده حل فیانسه بلکه نزاع کوتارلوکه سبب اولور ایدی. ملا جبعه نیاز سلطان‌رادوف.

شورا: صرف دینی و اعتقادی شیلر اولدیغندن بو سؤ‌ال‌لرغه مجموعه‌ده جواب ویرمک موافق دگلدر. برینک دینی بر سؤ‌الینه جواب یازلسه شونندن سوک اون یردن دینی بحثلر حقتده مکتوب کیله‌در. بو طوغروده‌غی بحثلرنک هر برینه اورن ویرلدیکده باشقه‌لرغه طغزلتی فیله‌چقدر. اگرده مجموعه‌مز باشقه شیلردن دگل بلکه صرف دیندن بحث قیلماق ایچون تأسیس ایدلمش اوله ایدی اوشبو سؤ‌ال‌لرغه خشنودلق ایله جواب یازمش اولور ایدک. اگرده فرصت تابساق بو کبی مسئله‌لرنی، باشقه بر اورنه سویلاسه کراک. شمدی دیه‌چک سوزمز اوشبو: بوندی مسئله‌لرده مسلمانلر بر بری ایله نزاع قیلمازغه تیوشلی. علم اهللرینک وظیفه‌لری خلقلرنی حق بولغه کونددر ایچون طریشمقندن عبارت. رسول اکرم متعدد حدیثلرده بدعتدن نهی ایتمش و «هر بدعت ضلالت» دیمش ایسه ایشته بو بدعتدن مقصود دینی بدعتدر. دیندن اولغان نرسه‌لرنی دیندن توشرمک بدعت و ضلالت اولدیغی کبی، دیندن دگل نرسه‌لرنی دین‌گه کورمک‌ده بدعت و ضلالتدر. بر نرسه‌نک دینی جهتدن اعتقادی لازم اولور

کیمنی اختیار فیلمازلر. بو بنم کوبدن بیولی شکده یورگان بر مسئله اولوب اوزم امام اولغانندن بیولی بونی اهلینگه بلدرمکده‌من. بزم شهرمزده آندی مخصوص احاطه یوقدر. باشقه یرده کوبراک احاطه قیلوچیلر بایلر اولوب بوکا بعض ملالرده فوش‌لالر. بو خصوصه «شورا» مجله‌سندده جوازینه یا که عدم جوازینه فتوی یازلسه ایکن. «اورنبورغ» ده مسافر تومسقی ولایتی «نونیکیکولایوسکی» ده امام خطیب عارف ولیف. ۱۷ مای.

شورا: شرعی مسئله‌لر حقتده جواب یازارغه، درستلک و درست دگلک حقتده فتوی ویررگه حقمز یوق. یازدیغیمز تقدیرده ده بزم سوزمز هیچ کیم ایچون دلیل اولماز و آکا بنا قیلوب عمل ایدوچی معذور کورلماز. بزم نه یازار اولسه‌ده هیچ بری شرعی فتوی، الله تعالی و رسولینک حکیمینی بیان دگل بلکه صرف خصوصی فکرلردن عبارتدر. اوشبو طوغریده اولان خصوصی فکرمز ایشته بونندن عبارت: شهرلرده اولان قبرلرک بو کونگی نظاملرغه کوره شهر اداره‌لری ملکندده اولوب حدودلری معلوم اولغان اورن طولدیغینه قدر میت دفن ایتمک شرطی ایله موقت ویرلوب طورلدر. قبرلک طولوب ایلی و آلتمش بیللر اوتدیکندن سوک شهر اداره‌سی مذکور قبرلرکنی اوز مصلحتی ایچون نظام دائره‌سندده تصرف ایتد، ایسته‌سه یورت صاللا و ایسته سه اورام قیله، اگرده آغاچلق اولسه شهر ملکندده باقچدلیق قیلوب قالدردر. شونک ایچون بوندی قبرلرکنی شرعی وقف دیبورگه ممکن اولماسه کراک. اهل اسلام فاشنده میتلر و قبرلر مبارک و مقدس صانالماسه‌لرده محترمدرلر. شونک ایچون کیله‌چک وقتده شهر ملکندده اولسده اورام و بازار اولوب فالقیمینه یا که یورت وینالر صالقیمینه کوره باغچعلق اولوب فالوی مطلوب. باغچه اولدیغی مدتده قبرلک اولوب طوراچقدر. شونک ایچون مسلمانلر شهرلرده اولان قبرلرکنی بو کوندن اعتبارا باغچعلق روشیمینه کرتور ایچون حاضرلنورگه تیوشلی. خلقلر قبرلرکنی احاطه‌لر قیلوب آلسه‌لرده بونک ایله اول یرلر آنارغه ملک اولماز. احاطه ایچینه دفن ایتمکدن منع قیلورغه تصرفلری یورماز. حالبوکه باشقه یرده اورن اولدیغنده برینک احاطه‌سی ایچینه کرتوب ایکنچی بری اوزینک میمنی دفن ایدرگه‌ده حاجت کورماز. قبرلک اوستنده آغاچلر اوسوب طورمقی، گوزل گوزل راشتنکلر کورلمکی، رغبتلی ناشلر اولمقی هر بری قبرلرکنی کیله‌چک زمانده باغچه قیلماق (دائمی

ايچون شونڭ طوغر وسندە ثبوتى ودالاتى قطعى اولان دىنى
بر دليل اولمق لازم. آخر زمانده ياچوج و ماچوج، دجال
ومهدى چىقاچقلىرى حقنى اولان حدىتلىر سنت نىڭ «خبر واحد»
اسملى قىسمىدىن اولدقلىرى وهر حالده «متواتر» اولمادقلىرى
ايچون انار ايله اعتقادات ثابت دگل. ايمدى بو شىلرنىڭ
اعتقادى لازم دىيوچىلر قرآن كرىهدن دلالتى صريح و قطعى
اولان آيتلىر تابارغە مجبور اولورلر.

تومانلى كىچده توغان

ايسوب سالماق ، بولنلقه تارالدى ،
يوروب اوسدن ايسانلكلى ، سلاملى .
صوغش آچدى بولوتقه ، زور تومانغە ؛
قووب كىتىدى يراق ياقلرغە ، تاوغە ؛
كولوب آپياق بولوب كوكده آچلدى ،
ايتوب جم جم ماتور يولدىز ساچلدى .
تومان ، دهشتلى ظلمتىڭ چىتىدىن ،
قاراب موينىن صوزوب نورلى آيدە كولگان ؛
چقوب يارتى ياغى ، يارتى كوملگان ،
بارا چاتقى بولوب چاتناب يولدىن .
ماتور قز كوك آروب آق شالىنى سالغان ،
قزارغان قىقىزل بولغانده اوبالغان .
سحرلى جسمنى آسقه ياشرگان
ماتور قز نهق ، قارى چارداق باشندن .
تاغوب زىنتلى آلتوننى ، كوشنى ؛
يوروب كوكنى ده زىنتلى ، كوشلى .
بارا ئه كرن توشه بعضاً خيالغە ،
ايسانلاشه قاراب يەملى يالانغە .
منه شونده بولا بهيرەم جهانده ؛
اييه باشنى اولهن ، گللرده آيغە .
كوله شادلق بلهن چهچكه يالانده ،
كەوش كوزگىلى شول حور قز توغانغە .
قابالىلى : يعقوب آيمانى .

شكايت

هر «سپزو» قووم سلامتدر سيزەم هر نرسەنى
تىك كوكل طوڭقان و كرلانگان زهرلى طاب بلهن .
ياقنى چولپانم قىامت گە قدرلى يانسەده
مىن سوينمىم . چونكه : كوكلمنىڭ شەمى سونگان تمام .
آى و يولدىلر سعادتن بشارت بىرسەده
مىن اشانمىم . چونكه : هر قايسون خىانتچى تابام .
قاىغو حسرتلر ، اميدسزلك كوكلمنى چولغانغان ؛
كمگە باش سالسەم شونى يرتقىچ و وجدانسز تابام .
بو زهرلانگان يورا كدن قانلر يىن پاكلار ايچون ؛
بر شعر يازمق بولامده ، باشنى الهامسز تابام .
بر كيفلانمك بولوب موڭلى سازمنى اويناسام
قايدە اول شادلىق ، نهايتسز تيران اويغە باتام !

طبيعتنىڭ تومانلى بر كىچده ،
حسابسز كىڭ بولنلق ، موڭ اچنده .
ياتا قالقوب ، باتوب اويغە كوڭلسز ،
آداشقان ؛ تىك فالوب يولدىسز ، آيسز .
تىگىز تاقنا كىك ظلمتده كوكدن
باصا ، چولعاب تومانلقلر اوقدن .
يابوب ظلمت بولنلقنىڭ باشندن ،
تيران نچكه سرين كومگان ، ياشرگان ؛
اولهن ، گللر طنچ كيومن كيونگان
باشن آستقه بوگوب چىكسز كوينگان .
توشاب چهچكه فالون ظلمتنى يانقان
جىيالىمى اعضاسن چىنگە تاراتقان .
اوشال حسرت بلهن يافراقدە جاىگان ؛
تلاب يولدىز بلهن آينى خدايدن .
يوغالتقان چىشمەده نورنى يوزندن ،
بلى چر - چر تاما ياشلر كوزندن .
سويلى طنلق بلهن تاثيرلى ، موڭلى ؛
قولاق سالغان بولنلقلرده طىكلى .
باتوب اويغە ، ماتورغىچە نزلگان ،
بولوب ماىوس يلاق چىشمە سوزندن .
كىسا كدن شول وقت چىشمەده طندى ؛
صامال (نسيم) جىللىر ئه كرتن شونده كىلدى .

مطبوع اثرلر

حرف واملالامز. مرتبی عبدالله آلپاروف و ناشری قازانده برادران کریموفلر. بونده الفبا تاریخی، ایسکی یازولر و باشقهلر بیان ایدلمشدر.

مشق دفتوری. اوز الفبامز ایله یازو یازارغه اوگرتور و اوگرتور ایچون سزقلی دفتورد. یاصاوچیسی معلملمزدن حسن علی افندی اولوب، ناشری «وقت» ادارهسیدر.

اللغة العربية. «بیروت» شهرنده مشهور آمریقان کلیهسی استاذلرندن جبر ضومط جنابلری طرفندن عرب لغتی حقنده اوقولمش بر نطق صورتیدر. بو اورندن باشقه برده کورمک مشکل اولان فائدهلر ایله طولوغ اولان بو اثر ۲۳ بیتده بیروت شهرنده «المطبعة الادبية» ده باصلوب نشر اولندی. سهمزگه بر نسخه سینی هدیه قیلدیغی ایچون ع. عزیز افندی جنابلرینه علمنی صورتده تشکر ایتمکده مز.

طبیعت ایچنده. اصلی انگلیزچه اولان بو اثر، عبدالله افندی سلیمانی طرفندن اوز تیلزگه ترجمه ایداش و مهم مسئلهلر، رسملری ایله ایضاح قیلنمشدر. مندرجهسی ابتدائی مکتبلر شاگردلرینی طبیعیات ایله اشنا ایدمک حاکیتلر، تصویرلردن عبارتدر. عبدالله افندی انتخاب طوغروسنده بر مزیت وار بوکا قدر یازمش و ترجمه ایلامش اثرلری ده الك کرا کلی شیلردن عبارت ایدی، بو اثری ده شویلهدر.

اوسملیکر دنیاسی. باقچه تربیه لیمک حقنده اولان بو کتاب روسچهدن ترجمه ایدلوب قازانده «معارف» طرفندن نشر ایدلمشدر. اول خلقلری ایچون فائدهلی بر اثردر، اوقورغه و شونده اولان نصیحتلر ایله عمل ایدرگه نیوشلی. بو زماننک یارتی معیشتی باقچهغه موقوف ایدبکی هر کیم گه معلوم.

بر ظلمدن باش آلوب کیتکان چاغنده چیتکیرک فایده بارسامده شولوق منفور ظلمنی اوچرانام! مین اوچام بعضاً سوینمک، بر امید تابماق بولوب هیچ نصیبهی؟! کوك يوزن موکسز و يولدوزسز تابام. بر یلی آلمات بولوب کیلسام روحمنک یازینه، نی کوزک کورسون تمام سونگان و بالقونسز تابام! علاءالدین خدایاروف.

طبیعت اشقولی:

جانم! کیلسون ديساک هر اش فولمدن درس آل، تیز طبیعت اشقولندن. سینی اول اوگرهتر، اول بیک نظاملی معلملری بسلگچ غاییت آکلی: درسدن قالسه بر شاگردی بوقلاب: صوغار سرتقه ناغایقی برله نقلاب آنک اوگرهتکانن بو کون بلهلی، کیلورساک یا که اش برلن نل آلمی: جهنمدای قوولغان واستسروقغه توتار کرتوب، قاماب بر آز سروقغه؛ فوشار اول باشقه لرغه یاقتی یوزلی، بولورغه، ناتلی تللی، ناتلی سوزلی؛ بیرر اولچهرگه اولچهو اوز سوزگنی قویار مرآت قارارغه اوز یوزگنی. یوررسن کوب وقتده آچلی، توفلی سوله رسن قوشسه بار ديب اصلی یوقنی؛ آشارسون آپ آچسون ديب: بوتاتلی، اچارسون زهرنی سین ماقتی، ماقتی؛ آلوب سین اختیارسز کیمچلکنی؛ بولورسن هر آدمگه کیمچلکلی؛ شولای قنغر، فیچاچ، طوغری اشکنی قاراب تکمیل ایتدسون کیم توشکنی. قیامالدین یولداشوف.

صوڭ ؟ ایلەر (Илерь) (گابریل خانم نڭ ایری) سیزه می یوقسه ؟

— حال ایتەرگه بیر آزاراق. مین بیک آشغوب کیلدم هم باری یارتیغنه ساعت طورا آلام !
— واقعا مین بیک فورقدم .

— یه سویله ایندی . تیزرک سویله !

— بله سکمی : ایرته نگی آشدن صوڭ اوق مین سیگا

کیلورگه جیوندم لیکن ایلئر بو کون محکمه مجلسندن

فوتولغانلغین وبو کوننی مینم ایله برگه اوزدراچغن بیان ایتدی .

— بیک یخشى ! نى سببدن دى ؟

— بو کون مینم طوغان کونم بولغان سببلی ، ایکیمز

برگه بولاك صایلار ایچون مینی تورلی مغازینلرگه آلوب

بارمقچی بولغان .

— بیک گوزل !

— سین مینم حالمنی بر آز اویلا . مین آکا سینڭ

ایله کورشه چگم بارن ایته آلمیم ، آخری چغارغه طوغری

کیلدی . اولنگی مغازیندن اوق نی ده بولسه بره نرسه آلوب

تیزرک فوتولیم دیگان ایدم . بولمادی ! یخشیرافنی صایلاب

آلور ایچون آلتی - یدی آلطونچیغه کررگه مجبور ایتدی .

— مین ایلئر نڭ عادتن بلهم ، نهایت بر دهشتلی نرسه

هدیه قیلغاندر .

— هدیه قیلغان نرسه سی یمان دگل ، قزل یاقوت قاشلی

بورونغی یوزوک . لیکن سین مینی موندکوتوب طورغان

وقتده میگا اول یوزوک نڭ نی اهمیتی بار ؟

— شوندن صوڭ ؟

— نهایت « میگا نگوچیگه کررگه ضرور » دیه اشا -

ندرمده آیلرولوب کیندی هم بر ساعتدن قایتو شرطیله مینی

یباردی . صوڭره اوزی آرتندن جهیتکه باررغه فوشدی ،

آندن صوڭ ریستورانغه آشقه . . . . .

— آندن تیارتغه ، آندن . . . . .

— یوق ، مین آکا بیک نق باشم آغرتنه دیهرمن .

— یوق باشی آغرتوی برله گنه بولمی . اما مین شول

قدر حاضرلندم وشول قدر مونڭ حقنده اویلادم .

— چن سین نیندی راحت ، کوکلی ، نبقدر چاچکهلر .

— درست ، منه سین یاراتقان گل چاچکلری ، منه

ایرته نگی آش ، هم طوغان کونڭ مناسبتیله آزغنه بولاك .

— چنمی ؟ رحمت !

— چن ، منه قارا تهللی .

فقیر تیرمه نچی اوغلی محمود . فقیر بر عائله ایچندن فالقوب چیقمش گوزل بر بالانڭ حالینی ، بیگرا کده ملالر و مسلمانلر نڭ اوزلری هیچ اش اشلما دیکلری حالده اشلالو - چیلر نڭ هر بر اشلرینه فارشو طوروچی طائفه نڭ احوال روخیلرینی تصویر ایتمکدن عبارت قسقه بر حکایتدر . « سیمی پولات » شهرنده « یاردم » مطبعه سی طرفندن نشر ایدلش . حقى پوچته سی ایله ۱۲ تین .

چوچوقلرمزه . استانبول دارالعلمین نمونه و تطبیقاتلی مکتبی معلمارندن علی علوی افندی شعرلری اولوب «استانبول» ده «طنین» مطبعه سنده باصلمشدر . مشهور ادیبلردن اولان ساطع بك ، بو کتابنڭ باشینه اوزون بر مقدمه یازوب اوشبو مقدمه نڭ بریرنده : «بو کتابی قارئلره بالخاصه معلم و مر بیلره تقدیم و توصیه ایتمک ، بگا صمیمی بر ذوق ویرر . . .» دیه بشدر . معروف کتابچیلر مرنڭ هر برنده ساتلسه کراک .

اوطوشنڭ زورسی .

(غرب معیشتندن)

دانیل شازال نڭ مانور بولمه سی جمعه کون بولو منا - سبتیله بایرام کون کبی جینالغان هم نورلی چاچکهلر ایله زینتلنگان ایدی . چونکه جاذبه لی گابریل آلیز خانم نڭ بیک کوزه توجهن ایری ، جمعه کون گنه محکمه اش ایله مشغول اولدیغندن اوشبو کون گنه بونده کیله آلادر ایدی .

اوزلرینڭ بیش آیفه صورلغان مناسبتلرنده اول هر وقت ساعت ایکیده کیلمکده اولسه ده ایندی ساعت ۴ اولدی شازال نڭ سویوکلیسی هنوز یوق - شازال طنچسزلانه هم بر آز قورقاده باشلادی . نهایت یوزنچی مرتبه ایشکدن فارادی هم بیهک قشدرداوی و تانوش آدوم تاوشلری ایشتدی .

— مینم سویوکلم نی بولدی ؟

— بیک بورچلدگزمی ؟

— البته ، بودقیقه لرده نیشلەرگه ده بله دم . نی بولدی

مىن ايندى سېڭا نېچك ايدوب تشكر ايدەرگەدە بلميم .
- ضرر يوق ، تشكر ايكنچى جمعهغه قىر سينده
فالور .

- يخشى ! اوطوش نېچەنچى نوميرغه چقغان بولور .
- ۱۳ مك اوستنه بر آز بولور شونده . . . . .
- خوش مينم محبوبم خوش ، تشكر ايدمن .
- يكشنبهگه قىر .

* *

يكشنبه كون د ، آلپلرنك اوينده . ايرتهنگى آشدن
صوك د ، آلپز شارال ايله سياسى مسئلرلر عقنده بحث
آچوب بو روشده بهيلنه :

- البته سزگه بزم همه مى مسئلهلرمزنگ هيچ اهميتى
يوق . چونكه سز كاپيتاليسست (مال جيوچى) اوزكزنگ
مىليونلرگزنى چيت مملكتلرده اورناشدرديغكزدن صوك اوز
مزده بولغان واقعهلرگه التفات ايتميسر . بواش و طنغه خيانت
ايله مساوى بولادر . بز آزى كوبى حالى كشيلى ملت
فاشندىغى بورچمىزنى خصوصا بزدن بختسزراك ، حاللرى
تهلكهده بولغان صنف فاشندىغى . . . . .

- آها . فلسفه صانا ! . . . . .

- درست فلسفه ، سزنگ طرفكزدن آچه ايله اعانه
قىلوگزنى صورى طورغان حقيقى فلسفه !
- بو طوغرىده مين بو سوزنگ چن معناسى برله
سوسياليسست و اشتراكيون مذهبندىگى كشى !
- سينتيمتالنى معناسيله مى (*) ؟

- عملى معناسيله ، مين هر وقت هر محتاجنگ ياردمينه
يتشورگه طريشام .

- سز بىك كيرا كلى وقتده بو حقهده سوز باشلادكز
ئەلى . مين حاضرگنه بر ايزگى اش حقنده ايتكچى بولوب
طورا ايدم .

- لىكن مين كورماينچه طوروب احسان ايتە آلەمىم ،
مين : كورماينچه احسان ايدوچىلكنگ دشمانى !

- موندە هيچ شېبهلنوراك ياشيرين نرسە يوق سز
ريبورديل (Рибурдель) نى بلە ايدىگزمۇ ؟

- ريبورديل ؟ برده خاطرمدە يوق .

- نېچك خاطرگزدە يوق ؟ آنلر بىك بايلر ايدى ،
صوگره اشلىرى بوزولدى هم قارت اوزى وفات بولدى .
آنك خاتونى قيمتلى نرسەلرنى لاتارى ايله اويناماقچى

(*) يعنى اش برلە بولماينچه بارى سوز برلەگنه بولو .

- (حېرئلوب) تارتمە ؟ مويىنچە ؟
برليانت مويىنچە ؟

- بو ، سين صوفلانغان برليانت مويىنچە .

- يوقسە عقلنكن يازدكمى ؟

- هيچ ، نىگە اوزكك ياراتقانكى شادلاندرماسقه ،
يوقسە سين بارانميسكمى ؟

- مين بىك حېرندە . حتى كوزلر بىه اشاناسم كيلمى .

- اما اول سىڭا بىك كيلشه .

- آ . مينم پرستش (*) ايتدىكم دانيئل سين مينى

بىك ياراتاسك ايكان .

- درست ، بىك .

- مين بو كونكى كونى يوغالىغە صاناغان ايدم .

يوق آلاى بولمادى . لىكن موندە بر اوڭغايىزلىق كيلوب
چغا . مين بو مويىنچەنى نەدە كيوب يورى و نەدە اوزم
برلە آلوب كىتە آلام . مينم مويىنچە برليانت مويىنچەنى
كورگاج ايلئر نە ديهك ؟

- موڭا نيندى بولسەدە برەر حيله كيراك .

- بر نرسەدە اويلا بولمى . آيغە راسخود اچون

تعينلنگان ۵۰ فرانكن آى صاين بر آز فالدروب جيا جيا

مويىنچەغە ۲۰ مك فرانك جىدم ديسەم البته اول اشانهچى

دگل يا كه تيارزده ياخود تراموا ايدە تابدم ديسەم نيشلر ؟

- يوق آلاى بولمى ، چونكه اول وقت پاليتسيه

ادارەسینه ايلتورگە كيراك بولور ايدى .

- اوپدم ديسەم .

- مونه عقلمه بر فكر كيلدى . «فقير بر خاتوننگ

آچهغه احتياجى توشكانلىكن اوزينك قيمتلى نرسەلرن

لاتارىغە اوينى هم ايك زورسىدە اوشبو مويىنچە» ديهرمزده

سزنگ ايركزگه بر نېچە بىليت تقدیم ايدەرمز . صوگره اول

مويىنچە آڭا چقغان بولور .

- (شرق ، شرق كوله) مين كوله كوله اولەم ايندى

بو بىك ياغشى حيله ، لىكن قاچان بولور صوك اول ؟

- بر - ايكى كوندن صوك ، بىليتلىر باصلوب تمام

بولغاچ .

- آلاى بولسە يكشنبهگە سين بزگە كيل هم بيش دانه

بىليت دە آلوب كيل . لىكن مينم آلدەمە بىررسك . مين

انى آلدەرغە كوندريمن . لىكن لاتارى تيزرەك اويىنا -

لسون ، چونكه مينم بىك اوزاق كوتوب طوراسم كيلمى .

(*) پرستش ايتك - نهايت هرجهده سويك .

خادمم ايله موينچهنى سزگه بيارهمن . اوزم ساعت آلتيلر تيرهسندە كروب چقارمن . شوگا قدر سز ميني كوتسه كزهم هديهنى محترمه خاتونكزغە تقديم ايتكان وقتده مینده بولاسەم سز ميني بيك شادلاندرغان بولور ايدكز .

احترام ايله «دانييل شارال» ايكي ساعتدن صوگ دانييل شارال ، شادلق تبسمي ايله د ، آليرنك بولمه سينه كرمكده ايدى . د ، آلير شاد ايدى . ديدى :

- اما موينچه عجايب نرسه !
- مين اشانامن كه د ، آلير خانم . . . . .
- تس س . . . . . ! سزنگ خادمكز كيلگان وقتده مينم خاتونم اويده يوق ايدى . اول بر نرسده بلمى ده ، محترم شارال ! ميكا رعايه يوزندن نهده لاتارى ونهده موينچه حقنده آكا بر نرسده آيتماوگزنى اوتنەم .
- نيچون ؟
- چونكه مين آنى اوزمنك محبوبمه ويردم .
- !!! روسچەن مترجم : عبد الله حساموف .

بير جرووى .

I

قوياش غايت فزدر ، ييردن بو چغوب يوقاريدن يوقارى كوتاريله . ئه نه ، قاره : پار آق بلوتغە ئه پيله ندى ؛ بلوتده يرافدن يراقغە كيتوب ، كوكده فايەدر ياشـرينه باشلادى ؛ اول تمام يراق كيتوب كوزدنده يوغالدى . بليكه اول تاغى كبرى قايتور .

مونده نيندى گوزل باش اولەن ! اوزى قارساق ، آروهم خنغه كىي ياشل . آنك اوسه باشلاغانينه فقط اوچنچى گنه كون . اوچ كون اول بو توشلرده آچق ، قاره بيرگنه ايدى . لىكن ياز باشينك يلى يا كغورى هم فار صولرى آغاچلر ، چبقلر ، اولەنلرنك تامرلرينى صاف ، پاك صو ايله صوغارغاچ باردە حركتكه كيلدى ، اوسه باشلادى ، يشاردى .

ئە فوشلار ! ؟ قاره نيقدر كچكنه هم زور فوشلر كيلگانلر ؛ باصوده آق بورونلى قاره قارغەلر ؛ آلاز قچقرالر هم قاره بيرده نيدر قازونەلر . قارليغاچ چييلداب ، پر ، پر اوچوب يورى ؛ اول ماتور قارليغاچ بزگه يراق ييرلردن ديكنگز طرفلردن كيلگان . هر طرفده چبقللرده هم گوزل

بولغان . اما بو اوطوشلرنك ايگ زورسى ياريسيعنه نرسه : برليانت موينچه . بو نرسه اوچونچى ناپاليون طرفندن ماتور ريبورديلگە هديه ايتلگان ديه روايت ايتەلر . البته بر خدمتى ايچون . . . الحاصل تاريخى قيمتلى نرسه . - بيليتلرنى كم ناراتا ؟ سزىمى ؟

- مين ، بعض وقت كاپيتاليسترلده فائده تيگررگه طريشهلر .

- اصلده مين لاتاريلرغە قارشى ، لىكن . . . . .
- لىكن قبول اينماسىكه ، سز كشى فايغوسن بيك آگلاوچان هر وقت چيت كشيگە ياردم ايتەرگە حاضر . مين سزگە يكرمى فرانق دن بيش دانه بيليت تقديم ايدەمن . بيليتلر بتوب كيلە ايندى . آلتارى ايكي آتەدن بولاچق . فايدن بلەسك بلىكه كينەت زور اوطوش سزگە چقسە ! - بلميم ايتوب بولمى ، هم بو فكر ميكا هيچ تائيرده ايتمى . سز ، حقيقتاً اول محتاج ديگانلىكدن مين كبرى قايتاره آلیم . آلاى بولغاچ بيش بيليتكزنى بيركزده مونه بو يوز فرانقنى آلکز !

* *

شارال د ، آليرنك فولينه بيش بيلتيني تابشروب آفچەنى كيسه سينه سالوب قويدى . هم سيزدرماينچه گنه گابريل خانم ايله شادلق اوزره قاراشـدەن صوگ هم تورلى بهانهلر ايله بر نيچه بيك معنالى جملەلر سويله دكن صوگ اول چغوب كيتدى . اول كپتدكن صوگ د ، آلير خاتونينه قاراب بويله ديدى :

- بو حيوان ميني يوز فرانقغە ئله كتردى .
- سين اوزك عيبلى ، هر وقت انعام احسانلى ديه شورت چقاررغە طريشاسك !

* *

اوچ آتەدن صوگ شارالنك خدەتكارى د ، آليرغە ريبورديلنك اسم هم فاميلياسينك باش حرفلرى قويلغان برونغى تارتماده بيك گوزل موينچه ايله برابر اوشبوخطنى كيتروب بيردى :

«محترم د ، آلير !

بعض وقت هيچ اويلامغان نرسەلر وجودكه چقا . ريبورديلنك لاتارى بى بو كون اوبنالدى . هم ۱۳۳۱۲نچى نوميرغە سزگە زور اوطوش چقدى . مين بوگا عجبەنەم هم صوفلانام ، چونكه سز بوگا بيك شبهه ايله قاراغان ايدكز ،

هم راحت ! اما سین مینم سیوکلې فز چم ! » .
ماتور فز بیرنځ سوزی حقت اوزاق هم نچکه فکرلهدی .
صوگره آناسی آځا خطابا : « ایده فزم اویگه فایتیق ؛ سیگا
هواده اوزاق طوررغه یارامی ، چونکه یاز باشی هواسی
بیک ضررلی بولا » دیدی ده فزنی اویگه آلوب کیتدی .

II

کونلر برسی آرتندن برسی کیله هم اوزایغاندن اوزایه .
شفق بتار بتماس فارشی طرفدن تاڭ ظاهر بولوب فزل
قویاش دنیانی یاقتورته هم یلوتا ایدی . منه بر وقت بتون
بیر بوزی یاشل ختفه پالاس و توری ، توری چچکلر ایله
کیونوب یتیدی . کچکنه گوزل فزده سلامتلمش کبی اولدی ؛
اول بولونلرده ، آغاچقلرده شادلانوب یوگروب یوری ؛
صاندوغاچلر صایراغاننی ، کوکیلر فچقرغاننی اخلاص ایله
طکلی . آرشلرده آور باشاقلرینی کوتاره آلمای ، بیرگه فدر
بوگلوب ینه کونارلوب گویا بو فزچقنی تعظیم قیلر ایدی .
بر وقت کوکده بلونلر کوناریله باشلادی ؛ آلا آرهنده
یاشن یالطردادی هم نه رسه نیدر صوفدی ؛ غایت مهابت
ناوش ایله کوک کوکرهدی ؛ یاگفور یاوا باشلادی . ئوی
توبه لرنده شایوردانان ناوش ؛ بیرگه توشکان تامچیلر کیری
قایتورغه تله گان کبی یوقاری تابا سیکرشوب کیتلر ؛ یافراقلر
بارده سلکونه ؛ تابا کبی تیگز صو اوسنلریده چوبارلانوب
حرکتگه کیلدیلر ؛ دنیانی قارا کفولق باصدی . اوزافلامادی ؛
کوک یوزی آچلدی ؛ قویاش بیرگه نور و یلیلق ساچدی ؛
ماتور و توری بیزه کلی « صلوات کوپری » ده گویا بتون
کره ارض غه روشن ، یاقتیلق و ماتورلق بیردی . اورمان
بولونلر یونندی ؛ یاشللاکلیزینځ مانورلغی ینه برفات آرتدی ؛
تورلی ، تورلی فوشلر ینه هواده پرلداپ اوچارغه ، صایراشورغه
وچیلداشورغه باشلادیلر . همه نرسه یالطری ، یاقتورا ، شادلانا .
فز چق : « انکایم ، بوپیر اوز جرووینی جرلی » دیدی .
بیر فزغه : « یاگفورنی مین بیردم : قویاش مینی فزدرده
میندن بو کونارلدی ؛ اول بولر بلوتغه ئه ورتیلرده آلاردن
یاگفور یاودی » دیدی .

III

بیر یوزینی یاقتورته ، آریغان قویاش ایرته یانوب
صوڭ طورونی عادت قیلدی ؛ کونلر قسقاره و صالحونابه ،
تونلرده اوزایغاندن اوزایه و فارانغولانه باشلادی . آنځ

یاشل بولونلرده غایت کوب کچکنه هم زور فوشلر تورکوم ،
تورکوم اوچالر . یاشل چبققلرده چچکلر ، صاری هم فزل
توشلی فوشلر ، چوبار صیبرچقلر بارده طبیعتنځ یا کاروب ،
ماتورلانه باشلاوینه شادلانوشوب ، گوزل تاوشلمری ایله
هوانی یاگفوراتوب ، صایراشوب یوریلر . نیچک آلا بارده
صزغرالار ، چینیلر ، چیلداشالار ، صایراشالار ! بارده کوکلی ،
بارده شاد ، بارده قویاشقه فارشی یغشی هواده اوچوب یوریلر .
آنه نیکنده یوقاری ، یوقاری ، کوکنځ ایڭ یراندهغی
قویی زنگار توشندن بزرگه نابا طورنالر طورقولداشوب
اوچالر . بو طرفدن ، گویا قویاشنځ اوزندن ، نیندی
ماتور ، کوکلی ، زور تاوشلی یرلار ، صایراشولر ایشتیله .
چیندن کوکلی ایله طکلاب وفارات طورغانده طبیعتده گی
بو گوزل موزیقه هم طبیعی جهازلر ایله مزین ، نهایتی
یوق کبی غایت ماتور ، زور زال هر کمنی اسیر ایدوب ،
بر آغلانور بر کولدبرر حالده !

ئنه بر آلاچقندن کچکنه گنه گوزل فزچقنی یته کلب ،
چغاردیلر ؛ اول حالسز ، سرخاو . آسراو فارچق فزنی قولندن
طوتقان ؛ یاننده آناسی . فزنی ختفه پالاس ایله مستور بر
اویصمان بیرگه اوطورته لر . بیچاره فز آناسینه سویلی :
« انکایم ! مونده میگا گوزل هواده یلی قویاش آستونده نیندی
یغشی . مونده بارده نیچک کوکلی . آق بلوتلر زنگار
کوکده نیچک یوزوب یوریلر . هر طرفنه نیندی ماتور
یشل اوله نلر هم آق چچکلر . انکای ! سین آلارنی اوزمه ؛
آلا قویاشقه ، قویاش آلا رغه نیندی شاد قاری . مونده کوبی
کچکنه ، کچکنه فوشلر ! آلا بارده سایی ، صزغرا . سیوکلې
فوشلر ! مرحمتلی انکایم ! ئه یت میگا : نیندن میگا هر یافدن
گویا کوکدن ، بولونلردن ، چچکلردن بر ماتور ناوش ایشتوله ؛
کندر گوزل یریرلاغان شیکلی . مینم سرخاو کوکره گیمه بو
ناوش غایت فانی اثر ایته . »

— بو پیر فزم . بو پیر اوز جرووینی جرلی .
فز بیرگه بوگلوب طکلی ؛ آنځ کچکنه گنه کوکراگی
نیبه . فزغه بیر شول سوزلرنی سویلی : « سین مینم کچکنه
گوزل فزم ! مین آشاندم ، اچردم سیگا . مین سین
آسراغان قارچقه اوله نلر ، نامرلر ، ایکمک ، ایت هم باشقه
بیمشلر و آشر بیردم . آنځ آشاغان آشرینی بارسنده
مین بیردم . سینده شول آشرینی آنځ سوتنده اچدڭ .
مین ، قویاش ایله یلنغاچ ، اوستمه گی همه انسانلرنی
رزقندرهم . میگا حاضر یلی قویاش آستنده نیندی کوکلی

آلوب طوراً تورغانى «آبلومف» در. غونچاروف بو اثرنك ۱۹ نچى عصرده روسلر آراسنده بيك تارالغان تىپنى تصوير ايتنه. حاضر «آبلومف» هم «آبلومفچينا» سوزلرى يالقاوتق، ايرنچه كلك هم بر اشده اشلهمه ولكنى آكلتالار. بو، كرپاستنويه پراؤا يهيمشى بولغان عادتلرنى، غونچاروف اوزينك رومانى نك قهرمانى بولغان ايليا ايليچ آبلومف يوزنده بيك طوغرى و درست ايتوب تصوير ايتنه.

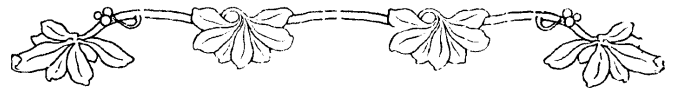
بو آبلومف تىپى عمومى تىپدر. آبلومفلر همه ملتده همه خلقده اوچريلر. بزنگ تانارلر آراسنده آبلومفلر يوق توگل. بزنگ آبلومفلرمزده غونچاروف آبلومفى شىمكىلى ماتور ماتور سوزلر سويليلر، تورلى فائدهلى پلانلر فورالر، تورلى يغشى هم فائدهلى اشلرده اشلامكچى بولالر لكن اش طوغرسنه يتكچدن، غونچاروف آبلومفى، سويلب طويغاندن صوگ ديواننه صوزلوب باتقان كبك بزنگ آبلو-مفلرمزده كيچه گنه ماتور ماتور سويله گان سوزلرندن وفورغان پلانلرندن بو كون كوكللرى فائتوب همه اشلر ين خداينك يازميشينه تاپشرالر. شولاي ايتوب بو آبلومف تىپى روسلرغهنه مخصوص بولميجه همه ملتده اوچريلر. شايد بزنگ محرلرمزده آرمزده بولغان آبلومفلرغه كوزلرين صالوب اثرلرندە تانار آبلومفى «تىپ» ن باصاب چغارلر. غونچاروف نك بو اثرنده گى «آبلومفنك نوشسى» نام اورنى - تل جوتينك ماتورلغى و جهلر نك اشلهنوى برلن روس ادبياتنده برنچى درجهده تورا.

عموماً ايتكانده غونچاروف، نلنك ماتورلغى، سوزگه وطبيعتنى تصويرگه اوستالغى و يازغان اثرلرندە گى واقعلر چن روس طورمشنن آلنگان بولوى برلن، روسلر نك اكل مشهور و اكل سيوكلى «محرر - فلاسسيقلر» نندن حساب ايتلوب، يازغان اثرلرينك كيسه كلرى مکتبلرده گى اوقو كتابلرندە نمونه ايتوب طوتولادر. آبيزوف. راستوف.

فاروى اورمانلرده جيلكلر، باقچهلرده آلمالر، چيلهلر، فاربوز، قانونلر و باشقه تورلى، تورلى ييمشيلر اولگرديلر. طشده صالقون، دملى، اويدهده صالقون. بيجاره قز، بنه سرخالولى باشلادى؛ ايندى تمام اويدنده چقى.

قوباشده بلوتلر آستينه ياشروندى؛ ياكفورنك اوچنه قريده يوق؛ اول ترهزه لرگه بهروب ياوونده دوام ايتنه. ترهزه لر گويا جليلر. صالقون كوز جيلى ده همان قونله نه باره؛ اول سزغره، شاولى، جلى، اولى؛ بوش قارلده يالانغاچ اورمانلرده گيزهده گيزه.

روسچدن مترجم جارالله نجم الدينف. «قرصاى».

غونچاروف

بو ييل روسلر نك مشهور محرلرندن و روس سوزينك برنچى اوستالرندن بولغان ايوان آلكساندر ويچ غونچاروف نك طوغاننه يوز ييل بولدى.

غونچاروف ۱۸۱۲ نچى ييل «سمبر» شهرنك باى سوداگر عائله سنده دنياغه كيلگان. اكل اول سمبر پانسييونلرينك برنده اوقى باشلاب، صوگره اون ياشلرندە وقتده «مسقوا» دهغى تجارت مکتبنه كرگان. آندن «مسقوا» دارالفنوننه كروب آنى ۱۸۳۴ يلده تمام ايتكاندن صوگ «پيتر بورغ» ده مينيستر فينانسوفنك كانسيلار يه سنده ترجهان بولوب خدمت ايتكان. ۱۸۵۲ يلده دنيا ته ييلنه سنه سياحتك چغوب اوزينك مشهور اثرلرندن «فريغات پالاده» اسملى اثرينى يازغان. اول بو اثرنده بولده وقتده كورگان و ايشتكانلرن، دوستلرينه يازلغان خطلر روشنده يازوب تصوير ايتنه. غونچاروف نك باشقه اثرلرى آراسنده اكل مشهورلرى «آيقنا وينايه ايستوريه»، «آبريف» هم «آبلومف» درلر. بو اثرلرندن اكل مشهورى و روس ادبياتنده اوزنه مخصوص بر اورن

محررى: رضاهالدين بن فخرالدين.

ناشرى: «محمد شاكر و محمد ذاكر راميفلر».

«شورا» اورنبورغده اون بيش كونده بر چققان ادبى، فنى و سياسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آهيه سى: سنه لك ۵، آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ كاپك.

«وقت» برلن برگه آلوچلرغه:

سنه لك ۹، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ كاپك در.

خدايارخان حقنده «توره قورغان» شهرينگ اسحاق توره طرفندن يازلمش معلومات «ديه يازلمش عبارتنى: «توره قورغان شهرينگ اسحاق توره املاسى ايله حسين افندى ابن مكى طرفندن يازلمش معلومات» ديه اوفورغه نيوشلى.

«ابن عربى» رسالهسى حقنده مؤلف گه يازلمش خصوصى مکتوب .

..... سرنڭ «ابن عربى» اسملى رساله كزده بيك زور خطا بار. ۱۰۹۶ نچى بيتنه: «الله ولى الدين آمنوا» عبارت شريفهسى «الله ولى زيد» گه دلالت ايتىمى ديگانسىز. ياكلشكز شوئى يرده. منطق قاعده سینه كوره مذکور عبارت «الله ولى زيد» گه دلالت قيله در. شكل اولدن قياس ياصاب فاراويلر بونى آكلارلر. ليكن سرنڭ كى منطق بيلما. وچيلرگه «شكل اول» سوزى مفهوم بر سوز اولماسه كراك. «صوقور تاوقغه بارده بغدادى» ديرلر. بى عيبه!

منطق دان بن منطق خوان .

(يوچته مهري: ۲۶ ماى . ۱۹۱۲)

مينزله پوچته سينڭ مهري صالنهش اوشبو مکتوبنڭ صاحبي آچيق معلوم اولمادى. امضا يرنده يازمش سوز لرى شخصى علملرمى و يا كه عمومى تعريفلرمى، آنسنده بيلمادك. مکتوب يوزده سكسان الوش نسبتنده تصحيح قيلنوب باصلدى. بعض بر تعبيلرلى گوزل دگل ايسه ده اوز اوزينه حيران اولمش بر آدمڭ: «فليس من الله فى شىء» ديه الله اسمندن حكملر فيلوينه نسبت ايله ضرر سزدر. فقط مکتوب صاحبي «ابن عربى» رساله سنده گى سوزنى خطاغه نسبت قيلونده مصيبيمىر؟ بونڭ جوابى حاضر معلوم اولور.

منطق دان افندى يا كه منطق دان حضرتلرى مرادينه موافق، بو يرده شكل اول ايله قياس ترتيب ايدر اولسه ق اوشبو صورتده ترتيب ايدلور:

زيد، اللهڭ دوستى. چونكه اول مؤمن بر آدمدر. هر مؤمن آدم، اللهڭ دوستى ايدى. بس زيدده اللهڭ دوستيدر.

صغرى اولان: «چونكه اول مؤمن بر آدمدر» جمله سى، زيدنڭ اوز اقرارى ايله ثابت. كبرى اولان: «هر مؤمن آدم، اللهڭ دوستى» دييولمش سوز: «الله ولى الدين آمنوا» آيتى ايله ثابت. ايسته قياس، بودر.

اگرده اوشبو دعوى و قياس شوشى روشنده تمام اولسه ايدى «ابن عربى» رساله سنده سويلامش سوزمز منطق دان افندى ديديكينه موافق خطا اولمقى لازم كيلور ايدى. فقط «الله ولى الدين آمنوا» آيتنده كل وعموم غه دلالت قيله چق سوزلردن برى اولمادى ايجون: «ر

۶۵ نچى مقاله اويطراق بولسه ده جاط توگل. بيلگولى طورمشدن. ياريسى. عربچه كوب قانشماغان بولسه ۳۱ نچى مقاله چيدار بولور ايدى. ۱۷ نچى مقاله (ظ. ب) مناسبتيله: مهارتنى بولسه، اديب، خلق آراسنده غى خرافاتنى كولكى ارفيلى يغلارلق ايتوب تصوير اينارگه تيوش. فيزيولوگيا، پاتالوگيان توبلى و كيڭ معلوماتكه مالك بولماغانده - هر نرسه نى «قان نڭ يوروشى بوزولو» غه صلتاو- اورولر حقنده مقاله يازو كيلشمى. معلومكز.

«شورا» اوقوچيلردن دخى بر التماس

«شورا» اوقوچى قرداشلر اوشبو توبه نده گى روسچه سوزلرگه ناتار چه سوزلر تابوب (بولماسه باشقه تلدن آلنگان بولسه ده يارى) اداره گه اوزلرينڭ يومشلىرى بولوب خط يازغانده برگه يبه رسلر، بيك زور مرحمت كورسه تكان اولورلر ايدى.

Стволъ, стебель, корневище, клубень, луковица, слоевище, влагалище листа, прилистникъ, черешокъ, усики, околоцвѣтникъ, чашечка, вѣнчикъ, тычинка, пыльникъ, пыльца, опыленіе, связникъ, пестикъ, завязь, столбикъ, рыльце, плодъ, сѣмя, сѣмядоля, кутикула, клѣтка, клѣтчатка или целлюлоза, бѣлковыя вещества, жиры, углеводы, кислоты. اوقوچى عين فى .

تصحیح

I

معتبر «شورا» مجله سينڭ صوڭ قه مش ۱۲ نچى عددن «قریه معلمر» عنواننده غى طرفندن كوندرليگان مقاله نى اوشبو روشده تصحيح ايتوگزننى اوننه من:

۱ - اول معلمى و مدرسدهن چغوب ديگانده مدرسه آلدنده غى واونى طاشلاب بر جمله ايدوب اول معلمى مدرسدهن چغوب كرك در.

۲ - بيك كوب مدرسده لره زده اوقتو ترتيبلىرى بيك كم يتشسز جمله سنده تيك آلداشوبقنه ديگاچ عمر اوزدرامز خبرينى فوشارغه فالغانينى ايكنچى جمله ايدرگه كرك .

۳ - يوز يل طورساقده حاللرنڭ شولاي بولاچاغى ديگاچه آچق بلندى ديه تمام ايدوب شولاي اولديقى اوچون ديه باشلارغه كرك . كئنگانه نظرى شاكرحان السعيدى .

II

۱۲ نچى عدد شورا طشنده خدايارخان ترجمه سى حقنده يازلمش عبارتده: «حسين افندى ابن مكى املاسى ايله

اثبات قیلسون! بز بوتنگ ایچون منطق دان حضرتلرینه یارتی سنه مهلت ویرهمز. منطق دان اولوب اولمادیقی شول وقت اثبات ایدلنور. اگرده اوشبو مدتده اوزینگ دعواسینی مطبوعات عالمنده اثبات اینماده اوزی صوقور تاق و اوزی منطق بیلماوچی و اوزی زور خطالر سوبلاوچی اولوب قالور.

رضاء الدین بن فخرالدین
۶ نچی اییون ۱۹۱۳ سنه اورنبورغ.

تابشماقلزنگ جوابلری:

XIII نچی مسئلهنگ جوابی:

پ | چ | ا | ن

درست جواب ویر وچیلر: غافره عیمال الدینوا، اسماعیل دالاتکاز بن (اورسکی)، حمید الله العجیبی (اوا)، عبدالرحمن اسحاقوف (اورسکی)، کریم سلیمانوف (استرخانده)، محمد ظریف ناصروف، مبارک الحمیدی (مدرسه حسینییه)، نور محمد بخاریوف (تومسکی)، عارف آلیاروف (تالیازی)، عبدالنصیر میرشانوف (پاولودار)، یونس نعمت اللین (سیمه پولات)، صادق اورازیوف (آباسار)، صفا یالیشوف، علاء الدین بن جلال الدین القازانی (خجند)، فاتح سیدی (تلانچی ناماق)، امیر جان صدیقی (سیمه پولات)، اسماعیل خیر اللین (ؤیرخنی اودین)، روضه احمر و (ترویسکی)، محمود شیرینسکی (یلانمه)، حلیم عثمانی. یحیی سعیدیف.

XIV نچی مسئلهنگ جوابی:

«ر» حرفی.

درست جواب ویر وچیلر: اسکندر آغییف (فوزنیتسکی)، حاجی علییف (چیلابی)، روضه احمر و (ترویسکی)، منصور (اوا).

XV نچی مسئلهنگ جوابی:

ییل اوکغاینه ایلتوب آلغه اوت سالورغه کراک. ایکی اوت آراسنغی چیرام یانوب بتکانچه ماللرنی اوزی سالوب باندرمش یرگه چیقارغه کراک. بو تقدیرده بتون اوطراو یانوب بتسهده کتوچی حیلای سببلی ماللر سلامت فالورلر. درست جواب ویر وچیلر: منصور (اوا). کراسنی فات غیمانزیه سنده برنچی صنف شاگردی رابعه امینییه.

مؤمن آدم، الله ننگ دوستی» دیمک دگل بلکه «هر» دن کالانچا اولان: «مؤمن، الله ننگ دوستیدر» دیمک گنه لازم بیلور. بو ایسه «انسان اوقور و یازار» دیمک قیلندن جزئی قوه تنده اولان مهملدر. دیمک کرامز کلی دگل، بناء علیه شکل اول اولان بو قیاسدن «زید، الله ننگ دوستی» معناسنده اولان «زید ولی» مضمونده بر نتیجه چیقماز وشوگا کورهده «ابن عربی» رساله سنده اولان سوزمز باشندن آیاغینه قدر درست اولور. بو بر. ایکنچیدن صغراده محمول و کبراده موضوع اولان «مؤمن» سوزلری ایکیسی بر معناده اولمای بلکه اولگیسندن اوز اقرارینه کوره مؤمن اولان کیمسه مراد اولوب صوغیسندن مرادده. الله فاشنده مؤمن صانالمش کیمسه در. اگرده ایکی اورنده «مؤمن» سوزندن بر معنا اراده قیلنسه ایدی بو قیاس، بتون اساسندن باطل بر نرسه اولور ایدی. چونکه بو تقدیرده قیاس اوشبو طرزده اولاقدر: زید، الله ننگ دوستی. چونکه اول (الله فاشنده) مؤمن بر آدمدر. الله فاشنده مؤمن اولانلرنگ هر بری الله ننگ دوستی اولور. بسن زیدده الله ننگ دوستیدر. یا که بویله اولور: زید، الله ننگ دوستی. چونکه اول اوز اعتقادینه کوره مؤمن بر آدمدر. اوز اعتقادینه کوره مؤمن اولوچیلرنگ هر بری الله ننگ دوستی ایدی. بس زیدده الله ننگ دوستی اولور.

اولگی احتمالغه کوره کبری بر قدر درست اولسهده صغراسی تماما باطلدر. چونکه زیدنگ الله فاشنده مؤمن ایدیکنی بیلورگه بول یوق. صوگ احتمالغه کوره صغری درست اولوب کبری باطلدر. زیرا «الله ولی الذین آمنوا» دن اوز ظنلری و اوز اعتقادلرینه کوره گنه مؤمن اولانلر دگل بلکه الله فاشنده مؤمن اولانلر مراد ایدیکی دلیل که محتاج دگل.

یهدی بزنگ قیاسمز طبیعی اوشبو روشده اولاقدر: زید، الله ننگ دوستی. چونکه اول اوز اعتقادینه کوره مؤمن بر آدمدر. الله فاشنده مؤمن اولانلرنگ هر بری الله ننگ دوستی اولور. بس زیدده الله ننگ دوستیدر. بو قیاس هر بر رشدی شاگردلرینه معلوم اولدیغینه کوره «حد اوسط» مکرر اولمادیقی ایچون درست دگل بر قیاسدر. دیمک: ابن عربی رساله سنده اولان سوزنگ خطا ایدیکنی دعوی قیلماق. دلیل دگل بر نرسه نی دلیل ظن قیلماق و طوغروسی ده منطق بیلگاننگ شوملغیدر.

بز بو اورنده کوبوسی منطق دان افندی اوستینه تیوشلی اولان وظیفه لرنی ده سوبلادک. شوننگ ایچون منطق دان افندینگ اوز دعواسینی اوزی اثبات قیلورغه حقی وار. اگرده قدرتی یتسه و ازغنه منطق فنندن خبری اولسه اوز سوزلرینی اوزی سوبلاسون و بزنگ «ابن عربی» رساله سنده اولان سوزمزنک منطق سزلق ایدیکن